

בעזה"ש"י

קונטרס

תורת איש לוי

- חלק ו' -

בענין שוה כסף ככסף
ומה לי הן מה לי דמיהן

בערל אברהם הלוי ויטמן
י"ב אדר א' תשע"א

כתובת המחבר :
רחוב ארזי הבירה 47
דירה 23
ירושלים ת"ו

לע"נ

שמואל ב"ר אלימלך

"ויאמר הנה ראיתי וכו' גבור חיל ואיש מלחמה

ונבון דבר וגו' "

(שמואל א' ט"ז, י"ח)

ת.ג.צ.ב.ה.

תוכן העניינים

פרק א' - סוגי הממון ט

◊ כסף ושוה כסף ◊ קרקעות ומטלטלין ◊ מיטב בינונית וזיבורית ◊ גופו ממון וגורם
 לממון ◊ בפדיון מעשר שני ◊ בפדיון הקדש ◊ בפדיון הבן ◊ בתשלומי נזק ◊ בתשלומי
 גזל ◊ בכסף קידושין ◊ בפדיון עבד עברי ◊ במלוה ◊ בשכר פועל ◊ במקח ◊ וצרת
 הכסף בידך ◊ הקדש שחללו על גבי קרקע ◊ אין פודין הקדש ומעשר שני בשטרות ◊ רב
 כהנא שקל סודרא בפדיון הבן ◊ אין פודין בכור אדם בעבדים שטרות וקרקעות ◊ ישיב
 לרבות שוה כסף ואפילו סובין ◊ כל מילי מיטב הוא ◊ או כסף או מיטב ◊ מיטב שדהו
 ומיטב כרמו ישלם ◊ אי מצי לשלם חוב בחוב ◊ מי שבידו רק גורם לממון אי חשיב כעני
 לענין מעשר עני ◊ אי שטר חוב שוה לימכר בשוק כסכום הכתוב בו ◊ אי איכא שומת
 בי"ד בשטרות ◊ אי איכא גביית בי"ד בשטרות ◊ מפדין אותה בעל כורחו ◊ בכתב שטרא
 אדמיה נקיט מרגניתא ויהיב ליה חספא ◊ כתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף ◊ אי גורם
 לממון חשיב כמיטב ◊ אי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי לבר מארעא ◊ אי גופו
 ממון חריף טפי מגורם לממון ◊ שוה כסף ולא כסף, והני כוליהו כסף נינהו ◊ אי צריך
 לשלם בתשלומי גזל חפץ כעין שגזל (או דמיה) ◊ אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא
 לנזקין ◊ והמת יהיה לו ◊ זיל שלים ליה נרגא מעליא ◊ חיים שנים ישלם ולא מתים
 ◊ והשיב הגזלה אשר גזל, כאשר גזל ◊ אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה דידיה
 מבעיא ◊ לפי מדה משלם או לפי דמים משלם ◊ גזלן דחולין לא קפיד רחמנא אתשלומין
 דידיהו ובודאי לפי דמים משלם ◊ אי איכא מה לי הן בדבר שצריך למכור ולקנות בדמים
 כעין שגזל ◊ אי מצי לשלם תשלומי תרומה, בדלית ליה פירות, בשאר ממון ◊ ונתן לכהן
 את הקדש דבר הראוי להיות קודש ◊ האשה נקנית בפרוטה ובשוה פרוטה ◊ אי מהני
 קרקעות בקידושין ◊ מקשינן הויה ליציאה, ואין כותבין גט במחובר לקרקע ◊ קידשה
 בשטר חוב דאחרים ◊ בעבד עברי מהני שו"כ דכתיב ישיב גאולתו לרבות שו"כ ככסף
 ◊ אי מודה רב הונא דמהני שוה כסף בעבד אפ' בדאית ליה כסף ◊ גבי עבד סד"א כיון
 שמגרע פדיונו ויוצא בע"כ דרבו, לימא ליה זיל טרח וזבין ואיתי לי ◊ אי מהני קרקע
 בפדיון עבד עברי ◊ עבד עברי קונה את עצמו בשטר ◊ אי לוח בעי לפרוע כסף דוקא
 ◊ לבעל חוב מסלקינן ליה בזוזי כי דיניה ◊ ג' דינין חלוקים למלוה ולניזק ולשכיר ◊ שקול
 ארעא בזוזך ◊ אי לוח צריך לפרוע מטלטלין ולא קרקע ◊ דבר תורה בעל חוב בזיבורית
 ◊ השוכר את הפועל לא מצי א"ל טול מה שעשית בשכרך ◊ ממרי רשותיך פארי אפרע
 ◊ בל תלין שכרו כתיב, מאי דאתני בהדיה משמע ◊ אי בעי לוקח לשלם כסף דוקא ◊ דמי
 מקח שזקפן עליו במלוה כפרעון דמי ◊ מוכר שהאריך זמן פרעון ללוקח אי חשיב כזקפן
 עליו במלוה ◊ הפוכי מטרותא למה לי ◊ שני שוורין תמין שחבלו זה את זה ◊ החילוק
 בין מלוה לשאלה ◊ מלוה לאו להוצאה ניתנה ◊ החילוק בין מלוה למקח ◊ אי מצי לוקח
 לשלם דמי מקח על ידי החפץ שלקח

פרק ב' - מה לי הן מה לי דמיהן, ושוה כסף ככסף..... לח

◊ עושיין אמנה בפירות ואין עושיין אמנה בדמים ◊ פוסקין על שער שבשוק ואע"פ שאין לו ◊ יכול לפרוע לו דמים דמן הדמים יכול למצוא חטין, וכן להיפך ◊ פרע לו חטין כאילו מעות מוכנים בידו ◊ במתנה ע"מ להחזיר חזרת דמים היא חזרה ◊ איצטלית שאני דלצעורה קא מיכוון ◊ שור זה נתון במתנה על מנת שתחזירהו לי, והקדישו והחזיר לו דמיו ◊ גנב וגזלן צריך לשלם בהמה וכלים שלימים כעין שגזל ◊ אי איכא מה לי הן בדבר שצריך למכור ולקנות בדמים כעין שגזל ◊ בכולי גמרא קיימא לן שוה כסף ככסף ◊ השוכר את הפועל לא מצי א"ל טול מה שעשית בשכרך ◊ גבי פועל בל תלין שכרו כתיב, מאי דאתני בהדיה משמע ◊ גזלן דחולין לא קפיד רחמנא אתשלומין דידהו ובדאי לפי דמים משלם ◊ ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין ◊ ההוא גברא דאקדיש בשיראי ◊ התקדשי לי בחמשים זוז והרי לך אלו בדמיהם ◊ הקדש נפדה בכסף ובשוה כסף ◊ הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף ◊ ונתן הכסף וקם לו ◊ כלי הפחות משוה פרוטה בפדיון הקדש ◊ במתנה ע"מ להחזיר, התנה זוזים אי מצי לתת חפצים ◊ התנה חפץ פלוני אי מצי לתת זוזים ◊ בדאיתיה בעינא אי מהני חזרת דמים ◊ אמדינן דעת' דאין רצונו שבשביל כך יתבטל תנאו ◊ איזה חריף טפי, מטלטלין דגופו ממון, מטלטלין דגורם לממון, או קרקעות ◊ כל מילי מיטב דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא ◊ מטלטלים עבדים ושטרות כיון דמצי לאמטויינהו ממתא למתא ומזדבני כסף נינהו ◊ אי גורם לממון חריף למזבן במתא אחריתי ◊ אי אמרינן מה לי הן דוקא במטלטלין דגופו ממון, או אף במטלטלין דגורם לממון, או אף בקרקעות ◊ נתן דמים במתנה על מנת להחזיר, באיזה שוה כסף היא חזרה ◊ גזל כסף באיזה שוה כסף מצי לשלם ◊ היכא דקיי"ל שו"כ ככסף באיזה שוה כסף מהני ◊ אי קאתי קרא דמיטב שדהו לרבות מיטב או למעט בינונית וזיבורית ◊ קדשה בשטר חוב דאחרים ◊ היאך ממעטינן קרקעות מדכתיב ונתן הכסף וקם לו ◊ אמאי בכל דוכתא ממעטינן קרקעות וגורם לממון ◊ אי מהני קרקעות בקידושין ◊ מקשינן הויה ליציאה ◊ אין כותבין את הגט במחובר לקרקע ◊ את"ל אשה מתקדשת בקרקע, מכח כסף היא מתקדשת ◊ מנ"ל דשו"כ ככסף בקידושין ופדיון הבן ופדיון הקדש וערכין ◊ ישיב גאולתו לרבות שוה כסף ככסף ◊ כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף ואפ' סובין ◊ מנ"ל לרבות שוה כלי ככלי בתשלומי גזל ובמתנה ע"מ להחזיר ◊ בכל פודין בכור אדם חוץ מן השטרות ◊ לדידי שוה לי ◊ לא אמרן אלא כגון רב כהנא דגברא רבה הוא ◊ אי מהני השתמשות בגוף ללא כח הקנייה בפדיון הבן ◊ כל מילי מיטב הוא דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא ◊ או כסף או מיטב ◊ מהו דתימא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואיתי ליה כסף קמ"ל ◊ אי מודה רב הונא דשו"כ ככסף אף בדאית ליה כסף בעבד ובקידושין ◊ אי מהני שוה כסף בקידושין מצד מה לי הן או אף מצד עצמו ◊ כיון דשניהם מתרצים בדבר שוה כסף ככסף ◊ רצון בתכלית החלות לעומת רצון באמצעי הפרעון ◊ קידשה בדבר שיש בו השתמשות בגוף ואין בו כח הקנייה ◊ המקדש בהנאה שאין בה ממש ◊ התקדשי לי בהנאה זו שאת היית נותנת לאדם פרוטה שיפייסני על כך ◊ המקדש בחלקו הוי כאילו נתן לה פרוטה ◊ הרי את מקודשת ע"מ שאדבר עליך לשלטון ◊ המקדש בכלי שאינו

שוה פרוטה ◊ שוה פרוטה לענין כח הקנייה ולענין השתמשות בגוף ◊ יצאו כלים למה שהן ◊ אי איכא מה לי הן במעשר שני ופועל ומלוה ומקח

פרק ג' - בענין כח הקנייה (דמים) והשתמשות בגוף סג

◊ אמר דמי חמרא היינו שיהא היין קנוי לו לדמיו ◊ דמי שור זה עלי עולה ◊ יאוש באבידה בתר דאתי לידיה ◊ קדושת מזבח וקדושת בדק הבית, קדושת הגוף וקדושת דמים ◊ חילוק שבין קנין כסף ולבין קנין חליפין ◊ כל מעשה קנין מהני מצד משמעות מסוימת ◊ משמעות קנין כסף ◊ בקנין כסף קפיד אדמים משא"כ בקנין חליפין ◊ חליפין ומקפיד עליהן מאי ◊ אטו חליפין בשופטני עסקינן דלא קפדי ◊ אם יש בחליפין אונאה ◊ מאי שנא במכר דאיכא חילוק בין מוכר ללוקח משא"כ בחליפין ◊ אין מטבע נקנה בחליפין ◊ המעלה בכסף מבשאר ממון ◊ המעלה בקרקע מבשאר ממון ◊ ישים מגמתו להצליח נכסיו ולהחליף הכלה בקיים ◊ אין המלוה סומך דעתו אלא על הקרקע ◊ הא דמטלטלין נקנין אגב קרקעות ולא איפכא ◊ כל מילי מיטב דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא ◊ שוה כסף ולא כסף, והני כולהו כסף נינהו

פרק ד' - אי מהני מצד מה לי הן, ואי מהני מצד כח הקנייה או השתמשות בגוף ע

◊ במעשר שני, פועל, מלוה, ומקח ◊ בפדיון הקדש ◊ היאך ממעטינן קרקעות מדכתיב ונתן הכסף וקם לו ◊ אמאי ממעטינן קרקעות וגורם לממון ◊ הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף ◊ איזה חריף טפי, מטלטלין דגופו ממון, מטלטלין דגורם לממון, או קרקעות ◊ כל מילי מיטב דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא ◊ מטלטלים עבדים ושטרות כיון דמצי לאמטויינהו ממתא למתא ומזדבני כסף נינהו ◊ אי גורם לממון חריף למזבן במתא אחריתי ◊ אי אמרינן מה לי הן דוקא במטלטלין דגופו ממון, או אף במטלטלין דגורם לממון, או אף בקרקעות ◊ אי מהני כלי הפחות משה פרוטה בפדיון הקדש ◊ בפדיון הבן ◊ אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ◊ רבי אומר בכל פודין חוץ מן השטרות ◊ אי בעינן בפדיון הבן כח הקנייה דוקא של ה' סלעים ◊ לדידי שוה לי ◊ אי בעינן בפדיון הבן השתמשות בגוף דוקא ששוויה ה' סלעים ◊ אי מהני דבר ששוויה ה' סלעים לאדם אחר אבל לא לכהן זה ◊ אי אמרינן לדידי שוה לי רק לענין השתמשות בגוף או אף לענין כח הקנייה ◊ בתשלומי נזק, לד' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ◊ כל מילי מיטב הוא ◊ אי שוה כסף ככסף בכולי גמ' מצד מה לי הן ◊ אי איכא מה לי הן משהו כסף לכסף לקרקע ◊ לבר מארעא דליתב ליה ממיטב כדי דלקפוץ עלה זבינא ◊ רמי ליה אביי לרבא כתיב מיטב שדהו, והתניא ישיב לרבות שו"כ ואפילו סובין ◊ אי רומיא דאביי מכל שוה כסף או מסובין דוקא ◊ מאי שנא דבנזיקין איתא ישיב לרבות שו"כ ואפילו סובין, ואילו בעבד איתא ישיב לרבות שו"כ

ככסף ואין זכר לסובין ◊ אי גרסינן ואפילו סובין או אפילו סובין ◊ אמאי חייב לעולם מיטב קרקע, בין אם הזיק המעולה ממנו בין אם הזיק הגרוע ממנו ◊ נתן במיטב קרקע קנין דמים בלבד אי יצא ידי חובתו ◊ בתשלומי נזק לד' רב הונא ◊ או כסף או מיטב ◊ איתביה רב נחמן לרב הונא ישיב לרבות שוה כסף אפילו סובין ◊ אי קפיד רחמנא בתשלומי נזק אמעולה בכח הקנייה או אמעולה בהשתמשות הגוף ◊ תבעו למלאות את החפירות ◊ בתשלומי גזל ◊ נתן בחפץ כעין שגזל קנין דמים בלבד אי יצא ידי חובתו ◊ בכסף קידושין ◊ קידשה בדבר שיש בו השתמשות בגוף ואין בו כח הקנייה ◊ בפדיון עבד עברי ◊ אי מהני כלי שאינו שוה פרוטה בפדיון עבד עברי ◊ במלוה

פרק א'

סוגי הממון

שבהן, ולא לענין השתמשות בגופן, אי יצא ידי חובתו בכך.

ותחילה נבאר בפרק זה אאיזה סוגי ממון קפיד רחמנא בדוכתי הנ"ל, ואח"כ נבאר בפרק ב' דין מה לי הן מה לי דמיהן ושוה כסף ככסף, ואח"כ נבאר בפרק ג' החילוק בין השתמשות בכח הקנייה להשתמשות בגוף, ואח"כ נבאר בפרק ד' הני תרי ספיקי בכל א' וא' מדוכתי הנ"ל.

(ב) בפדיון מעשר שני בעינן כסף דוקא, כדאיתא בגמ' פרק שלשה שאכלו (דף מ"ז ע"ב) וז"ל, מעשר שני וכו', פשיטא, לא צריכא שנפדו ולא נפדו כהלכתן, מעשר שני כגון שפדאו על גבי אסימון, ורחמנא אמר וצרת הכסף בידך, כסף שיש עליו צורה וכו', עכ"ל.

(ג) בפדיון הקדש מהני אף שוה כסף, כדתנן בריש פרק המקדיש שדהו (דף כ"ז ע"א) וז"ל, שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף וכו', עכ"ל.

ומ"מ בפדיון הקדש בעינן מטלטלין דוקא ולא קרקעות, כדאיתא בהמשך הגמ' פרק שלשה שאכלו שם (דף מ"ז ע"ב) וז"ל, לא צריכא שנפדו ולא נפדו כהלכתן וכו', הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף, ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו, עכ"ל.

ובפדיון הקדש לא כתיב מיטב, אולם איכא למ"ד בפרק ארבעה אבות (דף ז' ע"ב) דכל מילי מטלטלין מיטב נינהו דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי (יבואר להלן פרק ב'), ולדידהו, היות ואין פודין הקדש

(א) ממון היינו כל שיש בו שווי, כלומר דחזי להשתמש בו. וישנם כמה סוגי ממון, כסף ושוה כסף, קרקעות ומטלטלין, מיטב בינונית וזיבורית, גופו ממון וגורם לממון, ועוד.

כסף היינו מטבע היוצא, כלומר העובר לסוחר, ושוה כסף היינו ממון שאינו מטבעות. קרקעות היינו ממון דלא נייד, ומטלטלין היינו ממון דנייד. מיטב היינו ממון המעולה באיכות, וכגון עידית בקרקע, ובינונית וזיבורית היינו ממון שאינו המעולה באיכות. גופו ממון היינו ממון שיש בו השתמשות בגופו, וגורם לממון היינו ממון שאין בו השתמשות בגופו אלא רק כגורם להביא ממון אחר, כגון שטר חוב.

ומצינו דקפיד רחמנא בכמה דוכתי אסוגי ממון מסויימין, כגון בפדיון מעשר שני, פדיון הקדש, פדיון הבן, תשלומי נזק, תשלומי גזל, כסף קידושין, פדיון עבד עברי, מלוה, שכר פועל, ומקח, וכדיתבאר.

וכל היכא דקפיד רחמנא אסוגי ממון מסויימין, יש להסתפק בתרתי, א', האם אותן סוגי ממון כולן המטרה, או דאיכא מהם שאינן המטרה אלא מהני רק כאמצעי להשיג בתמורתו המטרה מדין מה לי הן מה לי דמיהן. ונפק"מ היכא דליכא מה לי הן מה לי דמיהן.

ב' האם קפיד רחמנא אאותן סוגי ממון מצד מעלת דמיהן, כלומר כח הקנייה שבהן, או מצד מעלת השתמשות בגופן. ונפק"מ היכא דנתן קנין בהן רק לענין כח הקנייה

דכל מילי מטלטלין מיטב נינהו, היות ולד' רבנן דרבי אין פודין בקרקעות אלא במטלטלין דוקא, נמצא דכל מה שפודין בו כמיטב חשיבי.

ובפדיון הבן לכו"ע בעינן גופו ממון דוקא ולא מהני גורם לממון, כמבואר בגמ' לעיל שם פרק יש בכור (דף נ"א ע"א) וז"ל, מתני' דלא כרבי, דתניא רבי אומר בכל פודין בכור אדם חוץ מן השטרות וכו', ורבנן דרשי כלל ופרט וכו', מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון וכו', עכ"ל.

(ה) **בתשלומי** נזק מהני אף שוה כסף כדאיתא בגמ' פרק ארבעה אבות (דף ז' ע"א) וז"ל, והתניא ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין וכו', עכ"ל.

אולם איפליגו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע נגד רב הונא אי היינו אף בדאית ליה כסף או מיטב, או דוקא בדלית ליה, כדאיתא בגמ' פרק ארבעה אבות שם (דף ז' ע"א, ז' ע"ב, ט' ע"א) וז"ל, רמי ליה אביי לרבא כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב אין מידי אחרינא לא, והתניא ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין וכו', אלא כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב פרשוה כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא דלית ליה ממיטב כי היכי דלקפוץ עלה זבינא וכו', רב הונא אמר או כסף או מיטב, איתביה רב נחמן לרב הונא ישיב לרבות שוה כסף אפילו סובין, הכא במאי עסקינן בדלית ליה, אי דלית ליה פשיטא, מהו דתימא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי ליה כסף, קמ"ל, עכ"ל.

בקרקעות אלא במטלטלין דוקא, נמצא דכל מה שפודין בו כמיטב חשיבי.

ובפדיון הקדש בעינן גופו ממון דוקא ולא מהני גורם לממון, כדאיתא בגמ' פרק האשה נקנית (דף ה' ע"א) וז"ל, מה לכסף שכן פודין בו הקדש ומעשר שני, תאמר שטר שאין פודין בו הקדש ומעשר שני, דכתיב ונתן הכסף וקם לו וכו', עכ"ל, וכמבואר בתוס' ריש פרק האשה נקנית (דף ב' ע"א ד"ה בפרוטה) וז"ל, בהקדשות נמי אפשר דדרשינן כלל ופרט וכלל, דהא אין הקדש נפדה בקרקע כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף נד.), הרי אמרו אין הקדש מתחלל ע"ג קרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו, ולקמן (דף ה.) נמי אמרינן דאין פודין הקדש ומעשר שני בשטר וכו', שבא למעט קרקעות ושטרות שאין פודין בהן בכור אדם והקדשות, עכ"ל.

(ד) **בפדיון** הבן מהני אף שוה כסף כמבואר בתוס' פרק האשה נקנית שם (דף ב' ע"א ד"ה בפרוטה) וז"ל, ופדיון הבן דכתיב ביה כסף, ואמר לקמן (דף ח.) דרב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן, ומנא לן דשוה כסף ככסף, ומיהו בפרק קמא דשבועות (דף ד:) דריש כלל ופרט וכלל וכו', עכ"ל.

ומ"מ בפדיון הבן לד' רבנן דרבי בעינן מטלטלין דוקא ולא מהני קרקעות, כדתנן פרק יש בכור (דף נ"א ע"א) וז"ל, אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות וכו', עכ"ל, ובגמ' שם וז"ל, ורבנן דרשי כלל ופרט וכו', מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון וכו', עכ"ל.

ובפדיון הבן לא כתיב מיטב, אולם למ"ד בפרק ארבעה אבות שם (דף ז' ע"ב)

ז) ועומק הענין, אע"ג דהפסיד מזיק לניזק ולוה למלוה הפסד של מנה, מ"מ יש בעצם החיוב שנתחייב המזיק והלוה לשלם, כלומר השעבוד הגוף, שווי לניזק ולמלוה עצמם, לא כגופו ממון אלא כגורם לממון. והגע בעצמך, הרי מצי ניזק ומלוה למכור חוב זה שהמזיק ולוה חייבים להם לאיש אחר (וכגון במעמד שלשתן) תמורת קרוב לסכום ההפסד. ואפילו אלמלא יוכלו למוכרו, מ"מ שוה לו לניזק ולמלוה עצמם כמו שהיה שוה לאיש אחר שהיה לוקחו מהם, דעצם מה שיוכלו הניזק והמלוה לגבותו לאחר זמן שוה להם עכשיו קרוב לאותו הסכום שיגבו לעתיד, כמו שיבואר להלן.

נמצא, דעל ידי מה שהטילה תורה על המזיק והלוה חוב תשלומין יש בזה כעין פרעון חלקית, ממילא, ומיד, לניזק ולמלוה, שהרי קיבלו גורם לממון בשווי של רוב ההפסד שהפסידו. ומ"מ פשוט שאין זה פוטר את המזיק והלוה מלשלם לבסוף בפועל את המעות (גופו ממון) כשיעור ההפסד, שהרי אם לא ישלמו לבסוף נמצא דאף עכשיו אין הגורם לממון שוה מאומה. אלא הנדון הוא רק מתי חשיב שקיבל הניזק והמלוה התשלומין, האם רק בעת פרעון הגופו ממון, או כבר בעת חלות חובת התשלומין אמרינן דחשיב כאילו כבר קיבלו רוב התשלומין על ידי הגורם לממון, היות ועצם החוב שוה כרוב ההפסד. נמצא, דמעולם לא הפסידו ניזק והמלוה אלא ההפרש בין סכום ההיזק וההלואה ולבין סכום ששוה החוב לימכר בשוק.

ונראה דיש בזה נפק"מ לענין מעשר עני, דלכא' פשוט דעני שבידו גורם לממון, כגון שטר חוב, הכתוב בו שלש מאות, אע"ג דלא מצי לגבותו אלא למחר, אף היום לענין מעשר עני אינו עני אלא עשיר, שהלא

ובתשלומי נזק מהני קרקע ואף מטלטלין, קרקע כמו שכתוב (שמות כ"ב, ד') וז"ל, מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם, עכ"ל, ומטלטלין כמבואר בגמ' פרק ארבעה אבות שם (דף ז' ע"א) דמצי לשלם סובין, וסובין מטלטין נינהו.

ובתשלומי נזק בעינן מיטב דוקא, כלומר אי משלם בקרקע בעינן עידית (בדאית ליה) ולא מהני בינונית וזיבורית, כמו שכתוב (שמות כ"ב, ד') וז"ל, מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם, עכ"ל, וכדתנן ריש פרק ארבעה אבות וז"ל, וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ, עכ"ל.

ו) ובתשלומי נזק יש להסתפק אי בעינן גופו ממון דוקא או דמהני אף גורם לממון כגון חוב.

וכן במלוה יש להסתפק אי בעי ליה לפרוע גופו ממון דוקא או דמהני אף גורם לממון.

והעירוני, דלכא' לא הרויח הניזק והמלוה מאומה על ידי החוב שקיבלו, דאף קודם שקיבלוה כבר היו המזיק והלוה מחוייבים לשלם.

ולכא' אין חילוק בזה בין נתנו המזיק והלוה חוב דאחרים לבין נתחייבו המזיק והלוה עצמם בחוב חדש, דס"ס לכא' לא הרויח הלה מאומה ממה שהיה לו קודם לכן.

וכן לכא' אין חילוק בין נתנו חוב על פה (וכגון במעמד שלשתן) לבין נתנו חוב בשטר (וכגון במסירה או בכתיבה ומסירה למ"ד אין אותיות נקנות במסירה), דאי מצד שעבוד נכסים, אצל מזיק כבר איכא שעבוד נכסים מצד מלוה הכתובה בתורה, ואצל מלוה כבר איכא שעבוד נכסים אי הו"ל מלוה בשטר.

חולקין את החוב כמו שכתבו בשטר, אלא כמו ששוה לו למכור, מזה יפרע החצי וכו', עכ"ל.

וכן מבואר בדברי הרא"ש (שו"ת כלל צ"ח, ס"ק ז') וז"ל, אחין או שותפין שבאו לחלוק ויש להם שטרי חובות, ישומו ב"ד השטרות כל שטר ושטר לפי שוויו, לפי קירוב הזמן וריחוק הזמן, ולפי נכסי הלוה והערבון ובטחון החוב, ויחלקו בגורל וכו', ובשטרות איכא שיעור חלוקה על פי שומת ב"ד, ומצינו שומא בשטרות כדגרסינן בפרק קמא דמכות, מעידים אנו בפלוני שחייב לחברו אלף זוז ע"מ שיתנם מכאן ועד שלשים יום, והוא אומר מכאן ועד עשר שנים, ונמצאו זוממין, אומדין כמה אדם רוצה ליתן ויהיו בידו אלף זוז מכאן ועד עשר שנים, והכי נמי איכא אומד בכתובת אשה היושבת תחת בעלה, שאם באת למכור טובת הנאת כתובתה, שאם תתאלמן או תתגרש שיזכה הקונה, כדאיתא נמי בפ"ק דמכות, מעידים אנו על איש פלוני שגרש אשתו ולא נתן לה כתובה והרי היא יושבת תחתיו, והלא היום או למחר סופו ליתן כתובתה, אומדין כמה אדם רוצה ליתן בכתובתה זו שאם תתאלמן או תתגרש יקנה הקונה, ואם מתה היא ירשנה בעלה, הרי מצינו שומא בריחוק הזמן, ועוד מצינו מעלה בשטר חוב יותר על שטר חוב אחר לפי נכסי הלוה, כדאיתא בפרק בתרא דכתובות שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה, רב נחמן אמר זה גובה וזה גובה ורב ששת אמר הפוכי מטרתא למה לי, ומסיק דפליגי דאית ליה לחד בינונית ואית ליה לחד זיבורית, רב נחמן סבר שבשלו הן שמין וזה גובה וזה גובה, אזיל בעל זיבורית וגובה בינונית והוי גביה עידיה ואתי אידך ושקיל זיבורית, וכיון שמצינו שומא בכל צדי החובות, בקירוב זמן וריחוק הזמן, ונכסיה הלוה, כל זה ישומו בית דין ויחלקו וכו', ואם אחר ששמו ב"ד וחלקו בגורל נתקלקל חוב

מצי לשום השטר בשויו, ולהפחית משלש מאות הכתובים בו, ולמוכרו היום בשומתו, כלומר תמורת סכום הקרוב לשלש מאות, ולאכול מיד בממון שיקבל ממכירתו.

וא"כ ה"ה בנ"ד, דלא אמרינן מיד בעת ההיזק והמלוה ירד סך הכל דנכסי הניזק והמלוה כשווי כל ההפסד לענין מעשר עני, ורק בעתיד בעת הפרעון יוחזר להם, דזה אינו. שהרי כנגד הפסד הגופו ממון, מאידך גיסא הרויחו מיד גורם לממון כשווי החוב לימכר בשוק שהמזיק והלוה נתחייבו לשלם, נמצא דלענין מעשר עני לא הפסידו אלא ההפרש ביניהם (וכן נפק"מ לאידך גיסא, דלא נתעשר הלוה בעת ההלוואה אלא ההפרש בין סכום החוב ולבין שווי החוב לימכר, דכנגד הגופו ממון שהלוה הרויח הרי הפסיד מיד הגורם לממון שנתחייב לשלם למלוה בעת הפרעון).

ח) אולם לענין הא דהעירוני, דאי אפשר לשלם חוב בחוב משום שלא נתוסף בחוב החדש יותר ממה שכבר היה להם בחוב הישן, נראה דזה אינו, דשאני התם דהא דלא מהני החוב חדש כפרעון היינו מטעם אחר, דאפילו משלם במטבעות ממש לא מצי לשלם חוב של מנה בפחות ממנה, וה"ה דלא מצי לעשות כן בגורם לממון, ומשום הכי בכה"ג לא מצי לשלם חוב בחוב, שהרי לעולם אין חוב שוה לימכר בשוק כסכום שחייב לשלם אלא פחות ממנו, שהרי יש לחוש שמא לא ישלם לבסוף ע"י שיכפור או שלא יהא לו במה לשלם, ועוד, הרי איכא טירחא לילך ולגבות, ואף אפשר שיצטרך לצעוק עליו בבית דין, ועוד, הרי איכא זמן עד עת הפרעון, כלומר האגר נטר. נמצא דמשלם חוב מנה בחוב אחר של מנה, לא נתן לו מנה אלא פחות ממנה.

וכן מבואר בדברי התוס' פרק שנים אוחזין (דף ז' ע"ב ד"ה ויחלקו נמי לדמי) וז"ל, ואין

התרומות שם (שער ד' חלק ב' אות ד' וה') וז"ל, ודע כשמגבין למלוה מן המטלטלין אין מדקדקין בהן וכו', אלא הלוה מגבהו מאיזה שירצה ואפילו מפחות שבהם וכו', ועוד כל מטלטלין מיטב הוא ואפילו סובין, דאי לא מזדבן הכא מזדבן התם וכו', ומסתברא ליה דאית ליה מטלטלי וחובות בשטר או חובות וקרקעות, אם רוצה מלוה ליטול ממנו קרקעות ולא חובות, או מטלטלין ולא חובות הרשות בידו, דאע"ג דכסף מקריין, כדאיתא בבא קמא דמקשינן אי הכי עבדים ושטרות נמי, ומשני אמר רב אשי שוה כסף ולא כסף עצמו, ועבדים ושטרות כסף ניהו, אפילו הכי יש לנו לומר כיון שיכול למחול וכדשמואל, לא שקיל להו מלוה, ועוד כיון שאין גופן ממון אין נפרעין מהן, שיש ללכת לטובתו של מלוה לאגבויי מאי דחריף טפי למזבן, ראייה לדבר כשיש ללוה מטלטלין ומעות, שאע"פ ששניהם נקראין כסף, במעות נקדים פרעונו, והא נמי דכותה היא, ועוד שהוא דבר שמצוי בו קלקול, וכדגרסינן בירושלמי אף מלוה בשטר אובדת היא שלא כל שעה אדם זוכה ליפרע מהן, ואיכא דקא מייתו ראייה מההיא דגרסינן בפרק שני דיני גזירות, דשנים שהוציאו שטר זה על זה, דפסקינן דהיכא דאית לחד עידית ובינונית ולאידך זיבורית זה גובה וזה גובה, וכולה מילתא כדאיתא התם, ואי איתא דשטרי חוב וקרקעות יכול להגבותו שטרות, לימא חד לחבריה בא וקח שטר שיש לי עליך, כי בשטר חוב רצוני לפרעך, וכן לא יוכל האחר להזיקו שיתן בפרעון שטרות וכדמוכח התם, ולהאי ראייה איכא למיפרך דלעולם מצי לאגבויי שטר בשומתו, ולהפחית דמים הכתובים בו בכדי שימצא מי שיקנה אותם, ואז הם כמטלטלין, אך בכאן שרוצה להגבותו בכדי מה שכתוב בו, אשתכח דההוא יתרון שאין אדם מוצא מהן לא מקרו לגביה מטלטלין, מאי אמרת, לדידיה שוו כנגד כל

אחד מהם, מזל רע דידיה גרם, ומכל מקום מחמת חששא זו שמא יתקלקל אחד מן החובות אין לבטל החלוקה מעיקרא וכו', עכ"ל.

משא"כ אילו נתן לו מזיק לניזק או לזה למלוה התחייבות על סכום גדול יותר מסכום שחייב לו, באופן דשוה חוב החדש עכשיו לימכר בשוק כשווי של החוב הישן שכבר חייב לו, התם שפיר הרויח הניזק והמלוה יותר ממה שהיה להם קודם לכן, ובכה"ג י"ל דשפיר מהני פרעון חוב בחוב.

נמצא דכל הנדון הוא השווי, ושפיר היה מהני גורם לממון בפרעון מלוה ככל ששויו של השטר לימכר בשוק הוא כשיעור שחייב לשלם.

ט) ושו"מ כן להדיא בדברי הטור בשם אביו הרא"ש (ח"מ ס' ק"א) וז"ל, י"א שאם יש ללוה שטרי חובות על אחרים, שאין יכול להגבותם למלוה בחובו שאין גופם ממון, ועוד שהקלקול מצוי בהם, וא"א הרא"ש ז"ל כתב שיכול להגבותם לו, וישומו אותם כפי מה שהוא הלוה אם הוא אלם, וכפי מה שהם נכסיו עדיית או זיבורית וכו', עכ"ל.

וכ"כ בשו"ע שם (ח"מ ס' ק"א, ס"ק ה') וז"ל, אם יש ללוה שטרי חובות על אחרים יכול להגבותם לו, וישומו אותם כפי מה שהוא הלוה אם הוא אלם, וכפי מה שהם נכסיו עידית או זבורית וכו', הגה, ואפילו יש לו שאר מטלטלים יכול להגבות לו שטרות בשויים, עכ"ל.

ואפילו לדעת היש אומרים שם בדברי הטור, והוא ד' בעל התרומות, נראה דהיינו דוקא היכא דאית ליה מטלטלין אחרים, וכ"כ בנושאי כלים שם, ומטעם אחר לא מצי לפרוע בהם, ולא משום דלא הועיל לו למלוה מאומה במה שנתן חוב דאחרים, וכמבואר בבעל

בשטרי חוב כמו שאמרתי, אלא לכשיגיע זמנו של שטר מוציאין מזה ונותנין לזה מדר' נתן וכו', עכ"ל.

וז"ל הרשב"א (שו"ת ח"א, ס' תתקי"ד), ובענין גוביאנא ששאלתם אם שיכא בשטרות אם לא, הווי יודעים דלא שיכא גבית בית דין בשטרות הואיל ואין גופן ממון, ואשה שחבלה באחי' דפרק קמא (פט, א) תוכיח, שאלו היתה גוביאנא בשטרות, היו בית דין שמין ומגבין כתובתה לנזקין מעתה, ושוב אינה יכולה למחול, וכן העידו שנים שלוו זה מזה שבפרק דיני גזרות (כתובות קי, א), שאלו כן אפי' היה לזה זיבורית ולזה עידית ובינונית, היה יכול בעל הבינונית לומר לו לבעל הזבורית הריני מגבה לך חוב שאתה חייב לי, אלא שאין גביית בית דין בשטרי חוב, לפי שאין גופן ממון ומילי ניהו, ומילי בגוביינא דבי דינא לא אתו, עכ"ל.

וז"ל הרשב"א (שו"ת ח"א, ס' אלף קי"ב), אדם שהוא חייב ממון לחברו ולא נמצא בידו ממון, לא מטלטלין ולא קרקע אלא שטרי חוב שחייבין לו אחרים, אם אותן חובות שהיו חייבין לו הגיע זמנם, בודאי מוציאין מזה ונותני' לזה שנאמר (במדבר ה, ז) ונתן לאשר אשם לו (פסחים לא, א), אבל אם לא הגיע זמן אומר רבי', נראה שאין בית דין מגבין בתורת גוביאנא, שהשטרות אין גופן ממון שיהיה נגבין בתורה גוביאנא כשאר מטלטלין, שהראיה שבהן אינן נגבית וכו', והכי משמע בכתובות וכו', עכ"ל.

ונראה דאין זה אלא דוקא לענין גביית בי"ד, מ"מ לענין חיובא דלוה נראה אף לד' הרשב"א דודאי חייב לשלם בשטרי חוב דאחרים היכא דלית ליה מטלטלין אחרים לפרוע, ושמין אותו כשווין לימכר ושפיר חשיב פרעון, וכמבואר במש"כ הרשב"א (שו"ת

מה שכתוב בו שהרי מחוייב לפרעו כולו, הלכך לגביה אין לחשבו כי אם זבורית שיש לו, והוא יהיה לו להגבותו בינונית שיש לו, ולפיכך מדחהו מלקבל שטרו, אבל בעלמא לא, אך חשש מחילה איתא חשש, דמצי אמר לא בעינא מידי דמצטריך דינא ודיינא, עכ"ל.

הרי להדיא דרק משום דיש לו מטלטלים דחריף טפי ס"ל לבעל התרומות דלא ישלם לו בחובות, משא"כ היכא דלית ליה אלא חובות שפיר משלם ליה בחובות, ושמין אותם כשויים לימכר כמש"כ שם וז"ל, דלעולם מצי לאגבויי שטר בשומתו, ולהפחית דמים הכתובים בו בכדי שימצא מי שיקנה אותם, ואז הם כמטלטלין, עכ"ל.

י) ואף לד' הרשב"א נראה דבכה"ג חשיב כפרעון, אולם איהו ס"ל דאין בי"ד מגבין שטרות מטעם אחר, וכדיתבאר.

וז"ל הרשב"א פרק החובל (דף פ"ט ע"א), ולדידי יש לי עוד לדקדק, ישומו ב"ד כתובתה ויגבוה לו, דאז לא תוכל למחול, דעד כאן אין המוכר שטר חוב יכול לחזור ולמחול אלא מפני שאין מכירה לשטרות דבר תורה, שאלו הי' מכירתו דבר תורה אי אפשר למחול וכמו שכתב הרב אלפסי ז"ל ועיקר, וגוביינא דבי דינא דאורייתא היא ואינה יכולה למחול, ונ"ל מכאן דכל מה שאין לו ממש מילי ניהו ואין גוביינא דבי דינא במילי, ולפיכך אי אפשר לב"ד לגבות שטרי חובות, לא לנזקין ולא לאשה בכתובתה ולא לבעל חוב בחובו, וכן מוכח בפרק הכותב בשנים שלוו זה מזה שאמרו זה גובה וזה גובה, ואוקימנא בשיש לאחד עידית ובינונית וזיבורית ולאחד אין לו אלא זיבורית לבד, דקסברי דבשלו הן שמין, ואם איתא לימא ליה מאן דאית ליה עידית ובינונית למאן דלית ליה אני אגבה לך חוב שאתה חייב לי, אלא שאי אפשר לגוביינת ב"ד

ואטרוחי בי דינא בכדי לא מטרחינן, אלמא אי לאו דאמרינן הכי, דודאי מחלה לגבי בעל, הוה כייפינן לה לזבונה, וה"נ כייפינן ליה וכו', עכ"ל.

י"א) ובזה נראה ליישב קושיית הש"ך אד' המחבר והרמ"א בשו"ע שם (חומ"ס' ק"א, ס"ק ה') וז"ל השו"ע, אם יש ללוה שטרי חובות על אחרים יכול להגבותם לו, וישומו אותם כפי מה שהוא הלוה אם הוא אלם, וכפי מה שהם נכסיו עידית או זכורית וכו', הגה, ואפילו יש לו שאר מטלטלים יכול להגבות לו שטרות בשויים, עכ"ל.

וז"ל הש"ך (ס"ק ג'), דברי המחבר והרב אינם נראים לפע"ד לדינא וכו', דודאי לא מסתבר כלל שישלם לו בעל כרחו בשטרות ולא מטלטלי, דהא לעולם אזלינן לטובת המלוה, ועוד היאך נכוף אותו לגבות שטרות בחובו, ושיתבע את הלוויים, והלא הוא אין לו עסק עמהם ואינו בעל דבר שלהם, והיאך נכריחו שיהא בעל דבר שלהם בעל כרחו, ועוד דשמא יארע קלקול שלא ישלם לו, זה הוא ודאי דבר שאין הדעת סובלתו, שיחזיק זה תחת ידו מטלטלים ויסקנו בשטרות וכו', עכ"ל.

ולהאמור דברי המחבר והרמ"א מבוארין, דתינח אם היה מגבה לו למלוה השטרי חוב בשווי הכתוב בהם, אז לא ייפרע המלוה אלא אם כן ילך ויתבע את הלוויים האחרים, וא"כ צדקו דברי הש"ך דמי יוכל להכריחו לעשות כן נגד רצונו. אולם אנן איירינן שאינו נותנם למלוה כשווי הכתוב בהם, אלא בפחות משויים, כשווי שמצי למכור אותם בשוק, וכמבואר להדיא בלשון המחבר שם וז"ל, וישומו אותם כפי מה שהוא הלוה אם הוא אלם, וכפי מה שהם נכסיו עידית או זכורית וכו', עכ"ל, וא"כ, התם אין

המיוחסות ס' כ"ג) וז"ל, שאלה, ראובן חייב לשמעון מנה, ואין לראובן כי אם שטרי חובות של ישמעאלי, וכשבא שמעון ליפרע ממנו טען ראובן דכיון שאין לו אלא שטר חוב אין זקוק לפרוע, ואין ב"ד נזקקין לו, לפי ששטרי חוב אין גופן ממון ואין משועבדים לבעל חוב, ושמעון טען שאותם חובות משועבדים לו, ומוציאין מן הלויין ונותנים לו מדר' נתן (פסחים לא, א), ועוד שיש לבי"ד לכופו למכור מאותם שטרות ויפרע לו, והוא ימצא מי שיקנה וכו', תשובה, הדין עם שמעון התובע, שאם אי אתה אומר כן, מי שיש לו ככר כסף בשטרי חוב, ואין חייב אלא מנה, יאכל וחדי, ולא יפרע לבעל חוב הרש שאין לו אלא אותו מנה, ועוד, שאין ממש באחת מטענות ראובן, דמה שטען דשט"ח אינם משועבדים לו לא טען כדיון, דכל מה שיש ללוה משועבד למלוה, אלא דראובן זה שמע וטעה, הוא שמע שאמרתי אני שאין ב"ד מגבין שט"ח לפי שאין גופו ממון ומילי נינהו, ואין בית דין עושין גוביינא במילי, אבל בודאי שמשועבדים הם לבעל חוב, דאי לא למה מוציאים מזה ונותנין לזה, וב"ד נזקקין להוציא מזה וליתן לזה, ואפילו בעל חוב עצמו משועבד לו, שאם רצה ליתן לו הרשות בידו, וכדאמר פרק כל שעה וכו', ועוד דבלאו הכי ב"ד כופין אותו למכור מחובותיו ולפרוע ליה, כדאיתא פרק החובל דתנן שם (פו, א) העבד והאשה פגיעתן רעה כו', נתגרשה האשה ונשתחרר העבד חייבים לשלם, ואמרינן עלה בגמרא ותזבין כתובתה בטובת הנאה, ופרקינן טובת הנאה מילי נינהו, ומילי לא משתעבדן, ואקשינן אלמה לא, מילי דמזדבני בפריטי נינהו, ופרקינן אלא מדשמואל, דאמר שמואל המוכר שט"ח לחבירו וחזר ומחלו מחול, ואקשינן תו וליזבין להאי דחבלה ביה, דאי מחלה לגבי בעל לא מפסיד, שהשתא נמי לא שקיל מידי, ופרקינן לגבי בעל ודאי מחלה,

כמרגניתא, ואע"ג דעדיף שעבוד גופה מצד ההשתמשות בגוף, מ"מ עדיף שטר מצד כח הקנייה, דלכא' שטר חריף טפי לימכר משעבוד גופה.

ולאהאמור ניחא, היות ואיירי דכתב לאדון שטר אדמיה, והיינו שטר על סך דמי פדיונה, הרי עכשיו אין השטר שוה לימכר כסך דמי הפדיון הכתוב בו אלא פחות ממנו, וא"כ לענין סך דמי הפדיון בודאי חשיב השטר כחספא לעומת מרגניתא דשעבוד גופה, ולפיכך פשוט הוא דלא מצי לכופ ליה לאדון לקבל שטר על דמיה בעל כרחיה, ולא חשיב ככה"ג כאילו נתן דמי פדיונה אלא דוקא כשקבלו האדון מרצונו, כלומר שוויתר על הזמן והטירחא והחשש שלא יפרע.

והיוצא לפי"ז, היכא דכתב לו לאדון שטר על סך יתר מדמי פדיונה, באופן דשווי השטר לימכר שוה כדמי פדיונה, בכה"ג לכא' מציא לפדות את עצמה בשטר זה אפי' בעל כרחו דאדון, דבכה"ג לכא' חשיב ככל שוה כסף דמהני בעל כרחו דאדון, ואינו כחספא כלל אלא כמרגניתא, בדומה למש"כ בעל התרומות שם וז"ל, דלעולם מצי לאגבויי שטר בשומתו, ולהפחית דמים הכתובים בו בכדי שימצא מי שיקנה אותם, ואז הם כמטלטלין, עכ"ל.

ומבואר נמי בזה דברי הגמ' פרק האשה נקנית (דף ט"ז ע"א) וז"ל, תנא וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר, בשלמא כסף דכתיב מכסף מקנתו, שוה כסף נמי ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף, אלא האי שטר ה"ד, אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף וכו', עכ"ל. וצ"ב אמאי נקט הגמ' אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף, והא לכא' שטר אינו כסף

המלוה צריך ללכת ולגבות החובות מן הלווים כלל, אלא מצי למוכרם ללקוחות אחרים בשויים להימכר, ואותו שווי להימכר חשיב שפיר שקיבלו המלוה בקבלת השטרות, היות ובידו למוכרם תמורת אותו השווי, ובזה מסתלק כל תמיהות הש"ך, דבכה"ג הוי שפיר לטובת המלוה, דכשם שיצטרך למכור מטלטלין שגופן ממון כחטין כך יצטרך למכור שטרות שאין גופן ממון כמו שטרות, ובכה"ג אינו צריך לגבות השטרות כל עיקר כאמור, ולא יהיה לו שום עסק עם הלווים אלא רק עם לקוחות שיקנה השטרות מידו, ואף ליכא חשש שיארע תקלה ולא ישלם, שהרי שמין את שווי השטרות כפי הלוח אם הוא אלם ואיזה קרקע יש לו כאמור, והוזילו משווי השטר כפי חשש התקלה, נמצא דאפי' יארע תקלה מזל רע דלוקח גרם כמש"כ הרא"ש בתשובה שם, ומ"מ המלוה שפיר קיבל שווי השטר מן הלוקח.

ונראה לבאר בזה הא דאיתא בגמ' פרק האשה נקנית (דף י"ח ע"א) וז"ל, תנו רבנן יש בעברי שאין בעבריה ויש בעבריה שאין בעברי וכו', ויש בעבריה שהרי עבריה יוצאה בסימנין, ואינה נמכרת ונשנית, ומפדין אותה בעל כורחו, מה שאין כן בעברי וכו', ומפדין אותה בעל כורחו, סבר רבא למימר בעל כרחיה דאדון, א"ל אביי מאי ניהו דכתבנא ליה שטרא אדמיה, אמאי, נקיט מרגניתא בידיה יהיבנא ליה חספא, אלא אמר אביי בעל כרחיה דאב וכו', עכ"ל. ופירש"י שם וז"ל בד"ה מאי נינהו, ה"ד בעל כרחו דעבריה טפי מעברי, אי למימרא דאי לית ליה גירעונה כתבינן ליה שטרא על דמיה, ותתנם לו כשתשיג ידה, מנא לן, הא איהו נקיט מרגניתא, גופה המשועבד לו, ואנן יהבינן ליה חספא, עכ"ל. ולכא' צ"ב, אמאי חשיב שטר כחספא לעומת שעבוד גופה דחשיב

משועבדין לזה, דהא עולא ס"ל בסוף ב"ב שיעבודא דאורייתא, וגם דהוי מלוה כתובה בתורה, וא"כ הרי במה שכתב השט"ח לא הוסיף ולא חידש עליו שום דבר, והיאך שייך לומר דיהי' יוצא בזה מצות פדיון, וה"ז דומה ממש לפורע חובו, שתובעין ממנו ממון, בשטר אחר שנותן וכו', דבקידושין לא היה חייב כלום, ובזה שנתחייב לאשה מקרי שפיר נתינה ומהני, משא"כ בפדיון הבן דהי' חייב מקודם לא מהני וכו', עכ"ל.

ולאהמור נראה דמש"כ הבית הלוי שם לענין פדיון הבן איירי דוקא בכתב שטר התחייבות על סך ה' סלעים, ומש"כ שם לענין מלוה איירי דוקא בכתב שטר על סך המלוה, ולכן לא הוסיף ולא חידש עליו שום דבר, משא"כ אי לענין פדיון הבן כתב שטר התחייבות על שבעה או שמונה סלעים, באופן דשויו של השטר לימכר בשוק הוא ה' סלעים, אז שפיר היה בנו פדוי, אלמלא כלל ופרט וכלל הממעט דבר שאין גופו ממון, וכן לענין מלוה אי כתב שטר התחייבות על יתר מסך המלוה, באופן דשויו לימכר בשוק הוא כסך המלוה, אז שפיר חשיב כפרעון כאמור.

ט"ו) אולם צ"ב לפי"ז בדברי רש"י פרק שבועות שתיים קמא (דף ד' ע"ב) וז"ל בד"ה חוץ מן השטרות, היה חייב לו אדם בשטר ה' סלעים, ונתן זה אותו שטר לכהן בפדיון בנו, אינו פדוי, אבל בשאר כל דברים פודין, ורבנן פליגי עליה במתני' במסכת בכורות וכו', עכ"ל. ולהאמור קשה, שהרי שטר על סך ה' סלעים אינו שוה לימכר ה' סלעים, שהרי יש לחוש שמא לא ישלם לבסוף ע"י שיכפור או שלא יהא לו במה לשלם, ועוד, הרי איכא טירחא לילך ולגבות, ואף אפשר שיצטרך לצעוק עליו בבית דין,

אלא רק שוה כסף, והו"ל למימר היינו שוה כסף.

והנראה בזה, דמהא דאיתא שם דכתב ליה שטר אדמיה משמע דאיירי בשטר על סך דמי פדיונה כסוגיית הגמ' להלן שם בדף י"ח. והיות דעכשיו אין השטר שוה לימכר כסך דמי הפדיון הכתוב בו, ע"כ צ"ל דאיירי שקבלו האדון מרצונו, ואכן כך מבואר בדברי הרשב"א פרק השותפין (דף י"ג ע"א) וז"ל, וכדאמרינן פ"ק דקדושין (דף ט"ז ע"א) וכו', אילימא דכתב שטרא אדמיה היינו כסף וכו', התם ביציאות של ע"ע קמיירי וכו' מדעת האדון וכו', ומשום הכי קאמר שאלו כתב שטרא אדמיה ורצה רבו לקבלו הרי זה קונה עצמו ואינו צריך גט שחרור, הא בעל כרחיה דאדון לא, ותדע לך, דהא אמרינן גבי יציאת אמה ומפדין אותה בעל כרחו וכו', סבר אביי למימר בעל כרחו דאדון, ואתקיף עליה רבא השתא נקיט מרגניתא בידיה ושקיל חספא, עכ"ל.

וא"כ, ע"כ אין כוונתו לפדות בשווי השטר לימכר בשוק כשוה כסף דמטלטלין, שהרי אין השטר שוה לימכר כסך דמי הפדיון הכתוב בו אלא פחות ממנו, אלא קבלו האדון מרצונו בכך שוויתר על הזמן והטירחא והחשש שלא יפרע, ובכה"ג מהני כאילו כבר קיבל עצם המעות הכתובין בו. וא"כ ניחא דברי הגמ' שם, דבכה"ג היינו כסף ממש ולא שוה כסף.

י"ד) וש"מ בבית הלוי (ס' כ"ג ד"ה אמנם) וז"ל, מצינן לומר דבמה דנותן לה שט"ח ומתחייב לה מנה ומשעבד לה נכסיו, נתינה זו של החוב הוי שפיר כסף ומתקדש בו, וגם קונים בו כל דבר, אבל גבי פדיון הבן הרי גם קודם שכתב לכהן היה עליו חוב זה שחייבתו התורה, ונכסיו היו

ולפי"ז, בדלית ליה ללוה לשלם אלא שתי שטרות בלבד, א' בחוב של כסף והאחר בחוב של חטין, לד' בעל התרומות חייב לשלם בשטר חוב דכסף דוקא.

י"ז) והשתא, להאמור דשפיר מצי לשלם גורם לממון בפרעון מלוה, יש להסתפק לענין תשלומי נזק דכתיב ביה מיטב האם גורם לממון חשיב כמיטב או לא, וכדיתבאר.

הרי מצינו שני ענייני השתמשות בכל סוגי הממון, השתמשות בגוף, וכגון שור לחרישה, והשתמשות בדמים, כלומר בכח הקנייה, וכגון שור לימכר ולהשיג דבר אחר בתמורתו (ויבואר ענין זה להלן פרק ג').

והיה נראה דליכא מעלה בגופו ממון מבגורם לממון אלא רק לענין השתמשות בגופו, משא"כ לענין השתמשות בכח הקנייה לכא' זה חריף למזבן כמו זה באותה מדה. מיהו נראה דזה אינו, אלא שפיר איכא מעלה בגופו ממון מבגורם לממון אף לענין השתמשות בכח הקנייה, וכדיתבאר.

הרי כמו כן היה נראה דליכא מעלה במטלטלין מבקרקעות לענין השתמשות בכח הקנייה, דלכא' מטלטלין וקרקעות חריפי למזבן זה כמו זה באותה מדה. אולם מבואר בגמ' פרק ארבעה אבות שם (דף ד' ע"ב) דמטלטלין חריפי טפי למזבן מקרקעות, וז"ל הגמ' שם, כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב פרשוה כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא דליתבי ליה ממיטב כי היכי דלקפוץ עלה זבינא וכו', עכ"ל.

ונראה דה"ה גופו ממון חריף טפי למזבן מגורם לממון, ומהאי טעמא גופא, דגופו ממון חריף טפי למזבן במתא אחריתי

ועוד, הרי איכא זמן עד עת הפרעון, כלומר האגר נטר, וכמבואר בתוס' ובתשובות הרא"ש ובטור שם שהבאנו לעיל.

והנראה בזה, דאיכא לאוקמיה כגון דליכא חשש שמא לא ישלם, שהשטר מקויים דלא מצי לזה לכפור בו, ואית ליה ללוה כמה קרקעות המשועבדים למלוה שלא במקום אחד דאי אפשר שכולם ישתדפו, וליכא טירחא לגבות כגון שהלוה בפנינו, וליכא זמן עד הגבייה שכבר הגיע זמן הפרעון. כלומר, איירינן היכא שהשטר מוכן ועומד ומזומן לגבות בו מיד במקום זה, ואין כוונת אבי הבן אלא לקצר הדרך דהפוכי מטרתא למה לי, ותחת שהוא ילך ויגבה הה' סלעים ואח"כ יתנם לכהן, אמר לכהן קח שטר זה ותגבה בעצמך הה' סלעים מלוה זה העומד לפנינו.

ט"ז) ולכאורה ככה"ג השטר חריף שפיר כמטלטלין דגופו ממון, ונפק"מ, לד' בעל התרומות דלוה בדאית ליה צריך לשלם מטלטלין דגופו ממון ולא שטרות, שאני שטר ככה"ג דמצי לפרוע השטר, דהא דומה שטר ככה"ג למטלטלין דגופו ממון, היות ובנקל מצי להשיג על ידו כסף (שהשתמשות בגוף של גורם לממון היינו להשיג כסף על ידו, בדומה להשתמשות בכח הקנייה של גופו ממון).

מיהו הני מילי בחוב דחייב לו כסף, משא"כ בחוב דחייב לו חטין, וכגון סאה בסאה, אפילו מצי לגבות מיד ללא טירחא עדיין אינו חריף כמטלטלין דגופו ממון, דשאני התם דיצטרך תחילה לגבות חטין ורק אחר כך למוכרן כדי להשיג כסף, וא"כ לא מצי לשלם בשטר חוב דחטין אף ככה"ג דמצי לגבותו מיד, אלא צריך לשלם מטלטלין דגופו ממון לד' בעל התרומות שם.

כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות מאי משמע, אמר רבה בר עולא דבר השוה כל כסף, מאי ניהו דבר שאין לו אונאה, עבדים ושטרות נמי אין להן אונאה, אלא אמר רבה בר עולא דבר הנקנה בכסף, עבדים ושטרות נמי נקנין בכסף, אלא אמר רב אשי שוה כסף ולא כסף, והני כולהו כסף נינהו וכו', עכ"ל.

ופירש"י וז"ל, אלא אמר רב אשי שוה כסף, דהיינו קרקעות, והכי משמע, שוה כסף ישלם ולא כסף עצמו, והני כולהו, מטלטלים ועבדים ושטרות, כסף נינהו, דמצי לאמטויינהו ממתא למתא ומזדבני וכו', עכ"ל. כלומר, היה צ"ב מאי שנא קרקעות דלא חשיבי כסף אלא רק שוה כסף, ואילו מטלטלין חשיבי כסף. ולזאת פירש"י, דקרקעות דוקא לא חשיבי כסף משום דלא נידי, משא"כ מטלטלין דמצי לאמטויינהו ממתא למתא ומזדבני, לכן חריפי טפי מקרקע וחשיבי כסף, ע"ד מה שאמר רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לעיל שם (דף ז' ע"ב) דכל מילי מטלטלין מיטב נינהו דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי.

והרי מבואר מדברי הגמ' שם דלא רק מטלטלין דגופו ממון אלא אף מטלטלין דגורם לממון חריף טפי מקרקע, שהרי מבואר שם דאף שטרות מקרו כסף, ואילו קרקעות (ואפילו מיטב) לא מקרו כסף אלא שוה כסף, וכמש"כ רש"י שם וז"ל, והני כולהו, מטלטלים ועבדים ושטרות, כסף נינהו וכו', עכ"ל, וחזינן דשטרות חריפי טפי למזבן מקרקעות.

וא"כ, ככל דמזיק מצי לשלם במיטב קרקע, כש"כ דמצי לשלם בשטרות לד' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, היות

מגורם לממון, דשאני גורם לממון דאגיד גבי ליה לגבות, דלא מצי הלוקח אותו לגבות אלא"כ ילך (הוא או שלווח) למקום הלוח, נמצא דגורם לממון אינו חריף כ"כ למזבן במתא אחריתי כמו גופו ממון.

ושוב מצאתי כדברינו דגופו ממון חריף טפי מגורם לממון בדברי בעל התרומות שם (שער ד' חלק ב' אות ה') וז"ל, ומסתברא ליה דאית ליה מטלטלי וחובות בשטר או חובות וקרקעות, אם רוצה מלוה ליטול ממנו קרקעות ולא חובות, או מטלטלין ולא חובות הרשות בידו וכו', ועוד כיון שאין גופן ממון אין נפרעין מהן, שיש ללכת לטובתו של מלוה לאגבויי מאי דחריף טפי למזבן וכו', עכ"ל. וצ"ב, מנליה דגופו ממון חריף טפי למזבן מגורם לממון, ולהאמור נחא, דשאני גורם לממון דאגיד גבי ליה לגבות, ולכן אינו מזדבן כ"כ במתא אחריתי כאמור.

י"ח) ולהאמור דמטלטלין דגופו ממון חריף טפי למזבן ממטלטלין דגורם לממון, יש להסתפק בהא דאמר רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע שם כל מילי מיטב, האם הכוונה למטלטלין דגופו ממון דוקא, או אפילו מטלטלין דגורם לממון נמי חשיבי כמיטב, אע"ג דלא חריפי כולי האי כמטלטלין דגופו ממון.

ונראה להוכיח דאפילו מטלטלין דגורם לממון נמי חשיבי כמיטב, מהא דאיתא בגמ' להלן פרק ארבעה אבות שם (דף י"ד ע"ב), וז"ל, מתני' שום כסף שוה כסף בפני ב"ד ועל פי עדים בני חורין בני ברית והנשים בכלל הנזק והניזק והמזיק בתשלומין, גמ' מאי שום כסף וכו', שוה כסף, דתנו רבנן שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות, אבל אם קדם ניזק ותפס מטלטלין בית דין גובין לו מהן, אמר מר שוה

ושטרות חריפי טפי ממיטב קרקע, כש"כ דשטרות הוו מיטב.

וכלים מעולים והשברים שלו, אלא לנזקין, שמין כדכתיב והמת יהיה לו וכו', עכ"ל.

י"ט) בתשלומי גזל לא בעינן כסף דוקא, אולם איפליגו הראשונים אי צריך לשלם חפץ כעין שגזל או דמיה דוקא (דעל ידי דמיה חשיב כאילו שילם בחפץ כעין שגזל מצד מה לי הן מה לי דמיהן ויבואר להלן), ולא מצי לשלם שאר שוה כסף, וכן דעת רש"י ר"ח רמב"ם רשב"א רא"ש טור ושו"ע, או שמא דינו כתשלומי נזק, ולד' רב פפא ורב הונא בריה דר' יהושע מצי לשלם בכל שוה כסף דמטלטלין ואפילו סובין, ואי משלם קרקע צריך לשלם ממיטב דוקא, ואילו לד' רב הונא בדאית ליה צריך לשלם או כסף או מיטב קרקע, ובדלית ליה מצי לשלם בשוה כסף דמטלטלין ואפילו סובין, וכן דעת רשב"ם ריב"ם סמ"ג ורמ"ה, כדיתבאר.

וכן פירש"י פרק השואל (דף צ"ו ע"ב, צ"ז ע"א), וז"ל הגמ' שם, ת"ש דההוא גברא דשאל נרגא מחבריה ואיתבר, אתא לקמיה דרב א"ל זיל שלים ליה נרגא מעליא, א"ל רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי, ושתיק רב, והלכתא כרב כהנא ורב אסי דמהדר ליה תבריה וממליא ליה דמי מנא וכו', עכ"ל. ופירש"י שם וז"ל, ואיתבר, בפשיעה, דינא הכי, שישלם לו כלי עשוי ומתוקן, והתנן (ב"ק ד' י:) גבי נזיקין, תשלומי נזק מלמד שהבעלים מטפלין בנבילה, ששמין לו הנבילה של בהמתו שמתה ע"י זה שהזיקה לו, ועליה מוסיף ומשלם דמיהן, ה"נ ישומו לו שברי הראשון ועליהן ישלם דמיו, וזה ילך ויטרח ויקנה לו כלי אחר, עכ"ל.

וז"ל הגמ' פרק ארבעה אבות (דף י"א ע"א), אמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין, ואני אומר אף לשואל, ואבא מודה לי, איבעיא להו ה"ק אף לשואל שמין ואבא מודה לי, או דלמא ה"ק ואני אומר אף לשואל אין שמין ואבא מודה לי, ת"ש דההוא גברא דשאל נרגא מחבריה, תברה, אתא לקמיה דרב א"ל זיל שלים ליה נרגא מעליא, ש"מ אין שמין, אדרבה מדאמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב דינא הכי ושתיק ש"מ שמין, איתמר אמר עולא א"ר אלעזר שמין לגנב ולגזלן, רב פפי אמר אין שמין, והלכתא אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אבל לשואל שמין כדרב כהנא ורב אסי וכו', עכ"ל.

וכתבו התוס' פרק ארבעה אבות שם, וז"ל בד"ה אין שמין לא לגנב ולא לגזלן, פ"ה אין שמין הנבילה והשברים לבעלים שיחזיר הגנב הפחת, אלא ישלם בהמה שלימה וכלים מעולים והשברים שלו, ואע"ג דקיימא לן ישיב לרבות שוה כסף ככסף ואפי"ן סובין, גנב וגזלן שאני משום דכתיב אשר גזל כעין שגזל, הלכך צריך להחזיר הגזילה או דמיה ולא סובין, וכן משמע בירושלמי מנין שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן, א"ר אבא בר ממל חיים שנים ישלם ולא מתים, עד כדון גניבה גזילה מנין, א"ר אבא בר ממל והשיב הגזלה אשר גזל כאשר גזל וכו', עכ"ל.

וכן פירש הר"ח פרק ארבעה אבות שם וז"ל, אמר שמואל אין שמין לא לגנב כו', פ"י כגון שגנב ראובן משמעון כלי או גזל ושברו, או בעלי חיים ומתו, או נשברו, אין שמין השבר וממלא לו הדמים שהיה שוה מקודם שבירתו, אלא משלם לו כלי כעין הכלי שגנב

ופירש"י שם וז"ל, אמר שמואל, מנהג דיינין הוא שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן, שאם גנב וגזל בהמה או כלים ונפחתו אצלו אין שמין הנבילה והשברים לבעלים שיחזיר גנב הפחת, אלא ישלם בהמה

והגזילה כעין שהיו, והכין איתא בירושלמי וכו', עכ"ל.

וכ"כ בפסקי הרא"ש לפרק ארבעה אבות שם (ס' י"א) וז"ל, ופחת נבילה על הניזק משעה שנודע לו ההיזק וכו', וכן לכל כ"ד אבות ומסור ומפגל וכופר ושלישים של עבד, בר מגנב וגזלן שצריך לשלם לו בהמה וכלים שלימים והנבילה והשברים לגנב ולגזלן, דבגנב כתיב חיים שנים ישלם בגזלן כתיב והשיב את הגזילה אשר גזל כעין שגזל, ומיהו מעות יכול ליתן לו דמה לי הן ומה לי דמיהן כיון שיכול לקנות בהן כעין שגזל, אבל לא דבר שיצטרך לטרוח ולמוכרו ולקנות בדמים כעין שגזל, עכ"ל.

וכ"כ בנימוקי יוסף לפרק ארבעה אבות שם (דף ד' ע"ב בדפי הרי"ף) וז"ל, אמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לניזקין וכו', אמר שמואל מנהג הדיינים שאין שמין לא לגנב ולא לגזלן, שאם גנב או גזל בהמה או כלי ונפחת אצלו, אין שמין את הנבלה והשברים לבעלים שישלים הגנב הפחת, אלא משלם בהמה וכלי מעליא והשברים שלו, כן פרש"י ז"ל, וכתב הרא"ש ז"ל טעם לסייע פרש"י ז"ל וז"ל, ואע"ג דאמרינן לעיל [דף ז' .] ישיב לרבות שוה כסף ככסף, ואי אית ליה לדידיה נבלה או שברים ואפי' סובין יהיב ליה, גנב וגזלן שאני דכתיב אשר גזל כעין שגזל, הלכך צריך להחזיר לו או גזילה או דמיה, דמה לי הן ומה לי דמיהן כי באותם דמים יוכל לקנות חפץ כאותו שגזל, אבל דבר שצריך למכור כדי לקנות החפץ כעין שגזל אינו יכול ליתן לו, והכי איתא בירושלמי וכו', אבל הרמ"ה ז"ל כתב וכו', עכ"ל.

וכן נפסק בטור (חור"מ ס' שני"ד ס"ק ה') וז"ל, גנב כלי שברו או פחתו או נשבר או נפחת מאליו, אין אומרים יתן לבעלים השברים

או גזל, וכן בהמה, ושבור נוטלו הגנב או הגזלן, עכ"ל.

וכן כתב הרמב"ם הלכות גניבה (פ"א הל' ט"ו) וז"ל, מי שגנב כלי ושבר או פחתו או נשבר או נפחת מאליו, אין שמין לו הפחת אלא רואין כמה היה שוה הכלי ומשלם לבעלים שנים בדמיו, והכלי השבור יהיה לגנב וכו', עכ"ל.

וכ"כ בהלכות גזילה (פ"ב הל' ט"ו) וז"ל, גזל כלי ושברו אין שמין לו הפחת, אלא משלם דמיו והכלי השבור של גזלן וכו', עכ"ל (ומבואר בהגהות מיימונית הל' גניבה שם דהרמב"ם ס"ל כרש"י ודלא כהרשב"ם, ושכן ד' הרי"ף).

וכן כתוב באור זרוע פרק ארבעה אבות שם וז"ל, ותו יש לפרש דהא דקיי"ל ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין לבר מגנב וגזלן דכתי' בהו אשר גזל כעין שגזל, הלכך צריך להחזיר או גזילה או דמיה דמה לי הן ומה לי דמיהן, אבל סובין לא, וכן משמע בירושלמי וכו', עכ"ל.

וכן כתוב בפסקי הרי"א ז"ש שם (אות ל"א) וז"ל, אבל הגנב והגזלן שגנבו או שגזלו בהמת הבעלים ומתה, אין שמין הנבלה לבעלים אלא משלמין לבעלים בהמה שלמה כמו שגנבו או שגזלו, וכן אם גנבו או גזלו כלים ונשברו משלמין כלים שלמין כמו שהיו או דמיהן, וכן אם רצו לשלם סובין או שאר מטלטלין אין שומעין להם אלא משלמין מה שגזלו או מה שגנבו, עכ"ל.

וכ"כ ברשב"א וז"ל, פירש"י ז"ל אין שמין אלא ישלם כלי והשברים שלו, וכן כתב ר"ח ז"ל וכו', לגנב וגזלן דאין שמין לא מהדרינן תבריה וכו', והעיקר כמו שפירשו הגאונים ז"ל ורש"י ז"ל, דבגנב וגזלן לא כתב רחמנא כסף ישיב אלא צריך לשלם הגניבה

לא הוו מכ"ד אבות דתני ר' חייא, וה"נ דינם שוה לענין מיטב וכו', עכ"ל.

וכן דעת הסמ"ג (עשין ע"א), והרמ"ה (הובא בנימוקי יוסף שם).

כ"א) וצ"ב בהא דפירש"י פרק ארבעה אבות שם (דף י"א ע"א) וז"ל בד"ה אלא לנזקין, שמין כדכתיב והמת יהיה לו וכו', עכ"ל, כלומר, לנזקין שמין לניזק הנבילה, ועליה מוסיף המזיק ומשלם דמיהן, והניזק ילך ויטרח ויקנה בהמה אחרת, וילפינן ליה מדכתיב והמת יהיה לו לניזק, וצ"ב מהא דאיתא בגמ' לעיל שם פרק ארבעה אבות (דף י"ב ע"ב) וז"ל, א"ל רב כהנא לרב אלא טעמא דכתב רחמנא והמת יהיה לו הא לאו הכי הוה אמינא נבילה דמזיק הויה, השתא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה, דאמר מר ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין, דידיה מבעיא, לא נצרכא אלא לפחת נבילה וכו', עכ"ל, כלומר, דאמר רב כהנא דע"כ לא אתי קרא והמת יהיה לו להשמיענו דאין המזיק צריך לשלם בהמה שלמה או דמיה אלא שמין הנבילה לניזק ועליו מוסיף המזיק ומשלם דמיהן, דזה פשיטא ולא בעי קרא, דאי אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה דידיה מבעיא, אלא אוקמיה רב כהנא קרא דוהמת יהיה לו לדין אחר דפחת נבילה. נמצא הא דאיתא להלן בגמ' שם (דף י"א ע"א) לד' שמואל דלניזקין שמין ע"כ לא בעי קרא דוהמת יהיה לו, ודברי רש"י צ"ב.

ועוד צ"ב במש"כ רש"י פרק ארבעה אבות שם (דף י"א ע"א) ופרק השואל שם (דף צ"ו ע"ב) דגנב וגזלן צריך לשלם כעין שגזל או דמיה דוקא, מהא דפירש"י פרק כל שעה (דף ל"ב ע"א) וז"ל, איבעיא להו, כיון דגבי תרומה בשוגג קפיד רחמנא אתשלומי פירות ולא מעות וכו' לפי מדה משלם או לפי דמים

וישלים עליהם, אלא הוא יטול את השברים ויתן לבעלים כלי שלם או דמיו, עכ"ל.

וכן נפסק בשו"ע (חור"מ ס' שנ"ד ס"ק ה') וז"ל, גנב כלי שברו או פחתו או נשבר או נפחת מאליו, אין אומרים יתן לבעלים השברים וישלים עליהם, אלא הוא יטול השברים ויתן לבעלים כלי שלם או דמיו, עכ"ל.

כ) אולם הרשב"ם והריב"ם בתוס' פרק השואל שם פליגי אד' רש"י וסייעתו, וס"ל דאף בגנב וגזלן דינו כמזיק, ומהני מיטב קרקע, ואף שוה כסף דמטלטלין לד' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע אף בדאית ליה כסף או מיטב קרקע, ולד' רב הונא דוקא בדלית ליה כסף או מיטב קרקע, כאמור.

וז"ל התוס' פרק השואל שם (דף צ"ו ע"ב צ"ז ע"א) ד"ה זיל שלים ליה נרגא מעליא, פי' בקונטרס נרגא מעליא אחרת יתן לו, והשברים יהיו של שואל, ואין נראה לרבינו שמואל, דאפי' גנב וגזלן משמע שיכולין לפרוע סובין כמו מזיק, כדאמרי' בפ"ק דבבא קמא (דף ה.) כולן כאבות הן לשלם ממיטב, פי' עשרים וארבע אבות וגנב וגזלן בכללן, אלמא מדמה תשלומי גנב וגזלן לתשלומי נזק, וא"כ יפרע סובין, ומפרש ה"ר שמואל דמשלם נרגא מעליא היינו שהפחת שהוזל משעת השבירה עד שעת העמדה בדין הוי דשואל וכו', וכן פי' ריב"ם וכו', עכ"ל.

וכן כתוב בתוס' רבינו פרץ לפרק ארבעה אבות שם (דף י"א ע"א) בשם הרשב"ם וז"ל, אין שמין לגנב, פ"ה אין שמין להיות הנבלה של בעלים אלא הגנב והגזלן ישלמו דמי החי לבעלים והנבלה תהיה להם, והקשה רבי' שמואל והלא כל מילי מיטב הוא, וכ"ת שאני ניזקין מגנב וגזלן, וכי הגנב וגזלן נמי

הונא בריה דרב יהושע מבי רב פרשוה כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא דליתב ליה ממיטב כי היכי דלקפוץ עלה זבינא וכו', רב הונא אמר או כסף או מיטב, איתיביה רב נחמן לרב הונא ישיב לרבות שוה כסף אפילו סובין, הכא במאי עסקינן בדלית ליה, אי דלית ליה פשיטא, מהו דתימא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי ליה כסף, קמ"ל, עכ"ל.

וז"ל הרא"ש שם (ס' ה'), וכן כתב רב אלפס דרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע (לעיל דף ז'): פליגי אדרב הונא דהכא וסברי דכל מילי מיטב הוא ואפילו סובין, ופסק כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דאינון בתראי וכו', ונראין דברי רב אלפס עיקר, דרב כהנא תלמידיה דרבא דבתראה, הוא סבר כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, דאמרינן לקמן (דף י'): א"ל רב כהנא לרבא, טעמא דכתב רב חמנא והמת יהיה לו, הא לאו הכי ה"א נבילה דמזיק הוי, השתא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה, דאמר מר ישיב לרבות שוה כסף אפילו סובין, נבילה דידיה מיבעי, ואי איתא לדרב הונא, לימא ליה דאצטריך קרא היכא דאית ליה כסף או מיטב, אלמא רבא ורב כהנא סברי כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע וכו', עכ"ל.

ולפי"ז י"ל דרש"י שם בדף י"א ע"א ס"ל דשמואל אית ליה כדרב הונא ודלא כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, ולכן לד' שמואל שפיר אצטריך קרא דוהמת יהיה לו להיכא דאית ליה למזיק כסף או מיטב ולא מצי לשלם שוה כסף, דאעפ"כ נבילה דניזק הוא ושמין לניזק כמש"כ הרא"ש שם, ולית ליה לשמואל כדרב כהנא דס"ל כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ואוקמיה קרא דוהמת יהיה לו לפחת נבילה, ובזה מבואר הא

משלם, בגזלן דחולין שוגג או מזיד וכן גזלן דתרומת מזיד לא איבעיא לן, כיון דלא קפיד רחמנא אתשלומין דידהו, דאמר ישיב לרבות אפילו שוה כסף ואפילו סובין, ודאי לפי דמים משלם, אבל בתרומה שוגג איבעיא לן הואיל והקפידה התורה לשלם פירות, עכ"ל, הרי מבואר בדברי רש"י שם דאף גזלן מצי לשלם בכל שוה כסף ואפילו סובין ואינו צריך לשלם כעין שגזל או דמיה דוקא (ושו"מ קושיא זו בהעמק שאלה בשם הג"ר חיים ברלין).

ואין לומר דשאני נבילות ושברי כלים דמיגרע גריעי מסובין היות ולא חזו למילתייהו, משא"כ סובין דחזו למילתייהו, ומכאשר גזל ממעטינן רק נבילה ושברי כלים משא"כ סובין, וילפינן מישיב דגנב וגזלן מצי לשלם בכל שוה כסף דחזי למילתיה ואפילו סובין, דזה אינו. דהא איתא בגמ' לעיל שם דהקשה רב כהנא אי אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה דאמר מר ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין, ואת"ל דעדיף סובין מנבילות דסובין חזו למילתייהו, א"כ מאי קשיא ליה לרב כהנא, ואע"ג דמרבין סובין מישיב אפשר דלא מרבין נבילות וטריפות, אלא על כרחך סובין מגרע גרע מנבילות ושברי כלים, ואם נתרכה סובין מישיב כל שכן שנותרו נבילות ושברי כלים.

כ"ב ונראה ליישב קושייתנו הראשונה אמאי פירש"י בהא דאמר שמואל דף י"א ע"א שם דלנזקין שמין משום דילפינן ליה מדכתיב והמת יהיה לו, על פי דברי הרא"ש לעיל פרק ארבעה אבות שם, ונקדים בדברי הגמ' שם (דף ז' ע"א, ז' ע"ב, ט' ע"א) וז"ל, רמי ליה אביי לרבא כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב אין מידי אחריןא לא, והתניא ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין וכו', אלא כי אתא רב פפא ורב

וכו', עכ"ל, כלומר, קושיית הרשב"ם היא דוקא לרב פפא ורב הונא בריה דר' יהושע דאמרי כל מילי מיטב, דאם כל מילי מיטב אי אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה דידיה מבעיא, משא"כ לד' רב הונא דס"ל צריך לשלם או כסף או מיטב בדאית ליה, וישיב לרבנות שוה כסף אפילו סובין איירי דוקא בדלית ליה כסף או מיטב, לדידיה לא קשה מידי, דאיכא לאוקמיה להא דאיתא אין שמין לגנב ולגזולן בדאית ליה כעין שגזל או דמיה, דבכה"ג לא מצי לשלם ליה טריפות דליכא דין ישיב לרבנות שוה כסף ואפילו סובין בכה"ג כאמור.

נמצא לפי"ז, דמכח קושיית הרשב"ם היה מוכח לד' רש"י דע"כ שמואל ס"ל כד' רב הונא ודלא כד' רב פפא ורב הונא בריה דר' יהושע.

זאת ועוד, להאמור ע"כ איירי שמואל בדאית ליה כעין שגזל או דמיה, דאי בדלית ליה כעין שגזל או דמיה פשוט דאף לגנב וגזולן שמין כאמור. וא"כ, אף הא דאמר שמואל לניזקין שמין ע"כ איירי בדאית ליה כסף או מיטב, דומיא דאין שמין לגנב וגזולן דאיירי בדאית ליה כעין שגזל או דמיה.

ולפי"ז מבואר היטב הא דפירש"י בד' שמואל דאצטריך קרא דוהמת יהיה לו למימר דלניזקין שמין, דע"כ שמואל כרב הונא ס"ל, וע"כ איירי שמואל היכא דאית ליה למזיק כסף או מיטב כאמור.

ולהאמור יש ליישב קושייתנו השנייה במש"כ רש"י פרק כל שעה שם דבגזולן לא קפיד רחמנא אתשלומין דידיהו דאמר ישיב לרבנות אפילו שוה כסף ואפילו סובין, ואילו בפרק ארבעה אבות שם ובפרק השואל שם כתב דצריך לשלם כעין שגזל או

דפירש"י בד' שמואל דלניזקין שמין כדכתיב והמת יהיה לו.

אולם לפי"ז צ"ב בתרתי, א', מנליה לרש"י דשמואל ס"ל כרב הונא ודלא כרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, ב', מנליה לרש"י דאיירי שמואל דוקא היכא דאית ליה למזיק כסף או מיטב, דאי בדלית ליה כסף או מיטב הא מצי לשלם שוה כסף ואפילו סובין, ופשיטא דנבילה דניזק.

והנראה בזה, דהרי הקשה הרשב"ם פרק השואל שם (דף צ"ו ע"ב) אד' רש"י מהא דכתיב ישיב לרבנות שו"כ ואפילו סובין, דלכא' איירי אפילו לענין גנב וגזולן כדילפינן תחת נתינה ישלם כסף. ותוס' פרק ארבעה אבות שם (דף י"א ע"א) כתבו ליישב ד' רש"י דשאני גנב וגזולן דאמר קרא כאשר גזל, ולכן לא אמרינן בהו ישיב לרבנות שו"כ ואפ' סובין, וכ"כ באו"ז וברשב"א שם.

אולם נראה דרש"י ס"ל אחרת, דשפיר אמרינן ישיב לרבנות שוה כסף ואפילו סובין אף אצל גנב וגזולן, אלא דמכח קושיית הרשב"ם ס"ל לרש"י דע"כ שמואל דאמר אין שמין לגנב ולגזולן ס"ל כרב הונא דישיב לרבנות שוה כסף ואפ' סובין איירי דוקא בדלית ליה כסף או מיטב, ואילו הא דילפינן מכאשר גזל דצריך לשלם כעין שגזל או דמיה, היינו דוקא בדאית ליה כעין שגזל או דמיה.

וכן משמע בלשון הרשב"ם הובא בתוס' רבינו פרץ לפרק ארבעה אבות שם (דף י"א ע"א), דדוקא לרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע קשה, משא"כ לד' רב הונא, וז"ל הרשב"ם, אין שמין לגנב, פ"ה אין שמין להיות הנבלה של בעלים אלא הגנב והגזולן ישלמו דמי החי לבעלים והנבלה תהיה להם, והקשה רבי' שמואל והלא כל מילי מיטב הוא

שזה כסף ואפילו סובין אית ליה דמים ושווי, רק דאיכא טורח למכור (ועוד, על ידי מה לי הן מה לי דמיהן חשיב הנותן שזה כסף כאילו נתן כסף ממש, כמו שיבואר להלן פרק ב'). אי נמי, יתכן דעיקר החיוב הוא לשלם פירות, ולפי דמים משלם היינו שישלם הפירות בשיעור לפי שווי הדמים של הפירות שגזל. ובכה"ג שפיר קפיד רחמנא אתשלומין דידהו ויצטרך לשלם פירות דוקא.

וזה מה דפירש"י דהיכא דלא קפיד רחמנא אתשלומין דידהו, כלומר שאינו צריך לשלם פירות דוקא, פשוט הוא דלא לפי מדה משלם אלא לפי דמים, דע"כ עיקר החיוב אינו לשלם פירות אלא רק השווי שגזל.

ומ"מ לכא' צ"ב בתרתי, א' במש"כ כיון דלא קפיד רחמנא אתשלומין דידהו ע"כ לפי דמים משלם, ואמאי, הא אפילו לפי מדה משלם אפשר דלא קפיד אתשלומין דידהו משום דמצי לשלם שזה כסף כגון סובין, וילך הלה וימכרנו, ויקנה פירות כפי מדה שנגזלו במעות שיקבל תמורת הסובין.

ב', את"ל דמצי אמר לפי מדה משלם רק אי קפיד רחמנא אתשלומי פירות, למה איצטרך רש"י למימר דלא קפיד רחמנא אתשלומין דחולין מדכתיב ישיב לרבות שזה כסף ואפילו סובין, והא אפילו אלמלא ילפינן מישיב לרבות שזה כסף ואפילו סובין, הלא מקרא מלא הוא כסף ישיב לבעליו, ומזה גופא דמצי לשלם כסף חזינן דלא קפיד רחמנא אתשלומין דידהו להצריך פירות דוקא.

והנראה בזה, דרש"י ס"ל כמש"כ הרא"ש פרק ארבעה אבות שם (ס' י"א) דאף היכא דצריך לשלם כעין שגזל מצי לשלם מעות, דמה לי הן מה לי דמיהן כיון דיוכל לקנות בהן כעין שגזל, וז"ל הרא"ש שם, בר מגנב וגזלן שצריך לשלם לו בהמה וכלים

דמיה דוקא. ולהאמור י"ל, דהתם בפרק כל שעה איירי רש"י בדלית ליה כעין שגזל או דמיה, ובכה"ג ילפינן שפיר מישיב לרבות שזה כסף ואפ' סובין כאמור, ואעפ"כ סגי לן בזה להוכיח דלפי דמים משלם ולא לפי מדה כמו שיבואר בסמוך. ואילו בפרק ארבעה אבות שם ובפרק השואל שם איירי רש"י בדאית ליה לגזלן כעין שגזל או דמיה כאמור, ולכן אין שמין לגנב ולגזלן, דבכה"ג צריך לשלם כעין שגזל או דמיה דוקא והנבילה לגנב ולגזלן.

כ"ד) והשתא נבאר הא דסגי לן להוכיח דלפי דמים משלם ולא לפי מדה ממה דמצי לשלם בשזה כסף ואפ' סובין היכא דלית ליה כעין שגזל או דמיה.

ונקדים בביאור דברי רש"י כל שעה שם (דף ל"ב ע"א) וז"ל, איבעיא להו, כיון דגבי תרומה בשוגג קפיד רחמנא אתשלומי פירות ולא מעות וכו', לפי מדה משלם או לפי דמים משלם, בגזלן דחולין שוגג או מזיד וכן גזלן דתרומת מזיד לא איבעיא לן, כיון דלא קפיד רחמנא אתשלומין דידהו דאמר ישיב לרבות אפילו שזה כסף ואפילו סובין, ודאי לפי דמים משלם, אבל בתרומה שוגג איבעיא לן, הואיל והקפידה התורה לשלם פירות, עכ"ל.

כלומר, אי לפי מדה משלם ודאי עיקר החיוב הוא לשלם פירות, דלפי מדה היינו שישלם הפירות בשיעור לפי מדה של הפירות שגזל, נמצא דהיכא דלא קפיד רחמנא לשלם פירות דוקא, ע"כ אינו משלם לפי מדה אלא לפי דמים.

משא"כ אי לפי דמים משלם יתכן שאין עיקר החיוב לשלם פירות אלא לשלם דמים, כלומר השווי של הפירות שגזל. וא"כ לא קפיד רחמנא אתשלומין דידהו, דכל

משא"כ בגזל דחולין דעיקר חובת התשלומין הוא לשלם שווי הדמים שגזל, רק שנתוסף עוד דין על עיקר החיוב, לשלם שווי הדמים בחפץ כעין שגזל או דמיה, התם בדלית ליה כעין שגזל או דמיה לא אמרינן ליה זיל טרח וזבין אלא שפיר מצי לשלם בשוה כסף ואפילו סובין, שהרי שפיר קיים בזה עיקר חובת התשלומין לשלם שווי הדמים שגזל, ואילו הדין שנתוסף לשלם בחפץ כעין שגזל או דמיה איכא רק בדאית ליה ולא בדלית ליה.

נמצא להאמור, דכל היכא דלפי מדה משלם, וע"כ עיקר החיוב הוא לשלם פירות כאמור, א"כ אף בדלית ליה פירות צריך לטרוח ולהשיג פירות כדי לשלם בהו ולא מצי לשלם בשאר שוה כסף כסובין, דאל"כ לא קיים חובת התשלומין כל עיקר כאמור. ולפי"ז, בגזלן דחולין מוכח דאינו משלם לפי מדה, דעל כרחק התם עיקר חובת התשלומין הוא לשלם דמים ולא פירות, מדמצי לשלם שוה כסף היכא דלית ליה כעין שגזל או דמיה, ואע"ג דהיינו דוקא בדלית ליה, מ"מ אי חובת התשלומין היה לשלם פירות, אף בדלית ליה היה צריך ליזיל לטרוח וליזבן פירות כדי לקיים עיקר חובת התשלומין כאמור. נמצא, מדגזלן דחולין מצי לשלם שוה כסף בדלית ליה, ע"כ עיקר חובת התשלומין לשלם דמים ולא פירות, וא"כ ע"כ לא לפי מדה משלם אלא לפי דמים, ודברי רש"י שם פרק כל שעה מבוארים.

[ובענין כוונת הגמ' בהא דאיבעיא שם לענין תשלומי תרומה אי לפי מדה משלם או לפי דמים משלם, להאמור זה פשוט דעיקר החיוב הוא לשלם פירות, והנדון הוא כיצד מודדין את שיעור הפירות שחייב לשלם, האם לפי שיעור המדה של הפירות שגזל או לפי שיעור שווי הדמים, ואכ"מ].

שלימים והנבילה והשברים לגנב ולגזלן, דבגנב כתיב חיים שנים ישלם בגזלן כתיב והשיב את הגזילה אשר גזל כעין שגזל, ומיהו מעות יכול ליתן לו דמה לי הן ומה לי דמיהן כיון שיכול לקנות בהן כעין שגזל, אבל לא דבר שיצטרך לטרוח ולמוכרו ולקנות בדמים כעין שגזל, עכ"ל. ובזה מיישבת שאלתנו השנייה, דמש"כ כסף ישיב לבעליו גרידא אין למידק דלפי דמים משלם, דאפ' את"ל לפי מדה משלם וצריך לשלם פירות, מ"מ מצי לשלם כסף וחשיב כאילו שילם פירות עצמן דמה לי הן מה לי דמיהן כיון דיוכל לקנות פירות בכסף שקיבל, ומשום הכי איצטרך רש"י למימר דרק מדילפינן משיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין מוכח דלפי דמים משלם, שהרי לא אמרינן מה לי הן מה לי דמיהן בשוה כסף דצריך למוכרו ואח"כ לקנות בדמיו כעין שגזל כמש"כ הרא"ש שם. ולכן מהא דילפינן משיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין שפיר מוכח דלפי דמים משלם, דלעולם בשוה כסף ליכא למימר דחשיב כאילו שילם פירות, ומיישבת בזה אף קושייתנו הראשונה.

כ"ה) והשתא, יש להסתפק אצל תשלומי תרומה בדלית ליה פירות אי מצי לשלם בשאר שוה כסף ואפילו סובין, או שמא צריך ליזיל לטרוח וליזבן כדי לשלם פירות דוקא. ונראה דבתשלומי תרומה פשוט דצריך ליזיל לטרוח וליזבן פירות כדי לשלם בהו, דאי נתן לו שאר שוה כסף כגון סובין לא קיים חובת התשלומין כל עיקר, שעיקר חובת התשלומין הוא לשלם פירות כמבואר בגמ' פרק הזהב (דף נ"ד ע"א) וז"ל, ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קודש, עכ"ל, והרי לא נתן לכהן פירות הראויין להיות קודש כלל, דליכא מה לי הן משאר שוה כסף לכסף לפירות כאמור.

כסף דמטלטלין ואפילו סובין, או מיטב קרקע, ואילו לד' רב הונא בדאית ליה צריך לשלם כסף או מיטב קרקע, ובדלית ליה מצי לשלם אפ' שוה כסף דמטלטלין ואפילו סובין.

כ"ז) ולהאמור בד' רש"י וסייעתו דבתשלומי גזל בעינן כעין שגזל או דמיה, נראה דלא בעינן גופו ממון דוקא אלא מהני אף גורם לממון, והיינו היכא דגזל גורם לממון כשטר חוב, דאי משלם בשטר חוב אחר חשיב כעין שגזל (וכגון ששווי שטר הפרעון לימכר בשוק הוא כשווי שטר שגזל).

ולד' הרשב"ם וסייעתו, תשלומי גזל כתשלומי נזק, וא"כ לא בעינן גופו ממון דוקא, דאף גורם לממון חשיב שפיר כמיטב כאמור.

כ"ח) בכסף קידושין מהני אף שוה כסף, כדתנן ריש פרק האשה נקנית (דף ב' ע"א) וז"ל, האשה נקנית בשלש דרכים וכו' ובית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה וכו', עכ"ל.

ואי בעינן מטלטלין דוקא בכסף קידושין או דמהני אף קרקעות, איכא בזה פלוגתתא דרבוותא, ד' הר"ן רשב"א תוס' ותוס' הרא"ש בתירוץ אחד, דמהני אף קרקעות בכסף קידושין, ואילו ד' בעל העיטור ותוס' הרא"ש בתירוץ אחר דלא מהני קרקעות בכסף קידושין, וכדיתבאר.

וז"ל הר"ן (פרק האשה נקנית דף א ע"א בדפי הרי"ף), מיהו איכא מאן דאמר דאע"ג דשוה כסף ככסף לענין קדושין ה"מ מטלטלין אבל קרקעות לא, דבגמרא [דף ה.] אמרינן דמקשינן הויה ליציאה, ומהך היקשא ילפינן קדושי שטר, וכיון דמקשינן, מה יציאה במחובר לא, שאין כותבין את הגט במחובר לקרקע כדאיתא בפרק המביא תנין (דף כא:) אף

כ"ו) **ולהאמור** לד' רש"י, לכו"ע ילפינן גזל ממזיק לענין ישיב לרבות שוה כסף ואפלו סובין, ולד' רב הונא דליכא ישיב בנזיקין אלא בדלית ליה כסף או מיטב, בגזל נמי בדלית ליה כעין שגזל או דמיה ילפינן משיב דמצי לשלם שוה כסף ואפילו סובין, אולם בדאית ליה ילפינן מאשר גזל דצריך לשלם כעין שגזל או דמיה. ואילו לד' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דילפינן בנזיקין משיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין אף בדאית ליה, אצל גזל לא ילפינן מאשר גזל כל עיקר, אלא אף בדאית ליה כעין שגזל או דמיה ילפינן משיב דמצי לשלם שוה כסף ואפילו סובין.

ואילו לד' תוס' פרק ארבעה אבות שם (דף י"א ע"א) וסייעתם, דאצל גזל ליכא דין ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין משום דכתיב בהו אשר גזל, אפילו לד' רב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע ילפינן מאשר גזל דצריך לשלם כעין שגזל או דמיה דוקא ולא ילפינן אצל גזל ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין. מ"מ היינו דוקא בדאית ליה כעין שגזל או דמיה, משא"כ בדלית ליה כעין שגזל או דמיה, לכו"ע לא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי אלא משלם ממה דאית ליה כמו בנזיקין, דלד' רב הונא ילפינן כן משיב, ולד' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ילפינן כן מסברא.

ולכו"ע ילפינן גזל מהיזק מתחת נתינה ישלם כסף היכא דמשלם קרקע דצריך לשלם ממיטב קרקע דוקא, ולא מצי לשלם קרקע בינונית וזיבורית, כל דאית ליה כסף או שוה כסף דמטלטלין.

ואילו לד' הרשב"ם וסייעתו תשלומי גזל כתשלומי נזק, ולד' רב פפא ורב הונא בריה דר' יהושע בכל גווני מצי לשלם שוה

וז"ל התוס' שם בד"ה שכן, וא"ת ונימא ק"ו מקרקעות שאינן מוציאות אפ"ה מכניסות, פי' דאדם יוכל לקדש אשה בקרקע ואינה מתגרשת בקרקע וכו', עכ"ל, הרי להדיא דמהני קרקעות לקידושין לד' התוס'.

אולם ד' תוס' הרא"ש שם אחרת, וז"ל בד"ה מה לכסף שאין פודין בו הקדשות, וא"ת וניליף משהו כסף כגון קרקעות שאין פודין בו הקדשות ומעשר שני, כדתנן בפ' יש בכור ולא הקדשות בכל אלו ומעשר שני בעי כסף צורה, וי"ל דשמא אין אשה נקנית בקרקע, ואפי' את"ל דנקנית, י"ל כיון דמכח כסף היא מתקדשת שייך למיפרך שכן פודין בו הקדשות, ועי"ל מה לקרקע שכן קונה מטלטלין באגב וכו', עכ"ל.

הרי דנקט תוס' הרא"ש דאפשר דלא מהני קרקעות בקידושין, ובפשוטו היינו כד' בעל העיטור הובא בר"ן שם דלא מהני קרקעות משום דמקשינן הויה ליציאה.

כ"ט ו**לד'** הר"ן וסייעתו דמהני קרקעות בכסף קידושין לא בעינן מיטב, דדוקא כ"ד אבות נזיקין ילפינן מתחת נתונה ישלם כסף דכולן כאבות לשלם ממיטב משא"כ לענין קידושין.

ובכסף קידושין לכא' מהני אף גורם לממון, כמבואר בגמ' פרק האיש מקדש (דף מ"ז ע"ב, מ"ח ע"א) וז"ל, התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים והירשה עליהם, ר"מ אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת, האי שטר חוב היכי דמי וכו', לעולם שטר חוב דאחרים וכו', ואיבעית אימא וכו', והכא בדשמואל קמיפלגי, דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול וכו', ואיבעית אימא דכ"ע אית להו דשמואל והכא באשה קמיפלגי, מר סבר אשה סמכה דעתה

הויה נמי במחובר לא, והביאו ראייה ממה דאמרינן בפ"ק דגיטין (דף ט.) גבי הא דתניא התם בג' דברים שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים, דפרכין עלה והא איכא מחובר, ומשנינן מילתא דליתא בקידושין קתני מילתא דאיתא בקידושין לא קתני, אלמא דמחובר אף בקידושין פסולין, וליתא, דכי אמרי' התם דמחובר פסול בקידושין ה"מ בקידושי שטר, שאם כתב לה על המחובר הרי את מקודשת לי ונתנו לה לא הווי קידושין, דקידושי שטר הוא דמקשינן ליציאה, אבל נתן לה קרקע או מחובר בתורת כסף ודאי מהני, דהויה דכסף לא בעינן דומיא דיציאה, והכי מוכח לקמן בגמרא [דף ט.] גבי בעיין דשטר אירוסין שכתבו שלא לשמה מהו, דאמרינן עלה מה הויה דכסף לא בעי לשמה אף הויה דשטר לא בעינן לשמה, כלומר דלא בעינן שתהא צורת הדינר טבוע לשמה, ואע"פ שאפשר לדחות ראייה זו ולומר, דאפי' מקשינן הויה דכסף נמי ליציאה אפ"ה אינו בדין דניבעי שיהא הדינר טבוע לשמה שהרי אינה מתקדשת מפני טבועו אלא מפני שוויו, דאע"ג דכי מקשינן [נמי] הויות להדדי לא לגמרי מקשינן להו כדמוכח ההיא סוגיא, אפ"ה כיון דההיא דגיטין לא מוכחא, ובתוספתא דמכילתין מוכח בהדיא שאם קדש במחובר מקודשת, מסתברא דהווי קידושין, וכן דעת הרשב"א ז"ל, עכ"ל.

וכן מבואר בתוס' פרק האשה נקנית דמהני קרקעות לכסף קידושין, ונקדים בלשון הגמ' שם (דף ה' ע"א) וז"ל, ומנין שאף בשטר, ודין הוא, ומה כסף שאין מוציא מכניס שטר שמוציא אינו דין שמכניס, מה לכסף שכן פודין בו הקדש ומעשר שני תאמר שטר שאין פודין בו הקדש ומעשר שני דכתיב ונתן הכסף וקם לו, אמר קרא ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה מה יציאה בשטר אף הויה נמי בשטר וכו', עכ"ל.

וז"ל הגמ' פרק ארבעה אבות (דף ט' ע"א), רב הונא אמר או כסף או מיטב, איתביה רב נחמן לרב הונא ישיב לרבות שוה כסף אפילו סובין, הכא במאי עסקינן בדלית ליה, אי דלית ליה פשיטא, מהו דתימא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי ליה כסף, קמ"ל, עכ"ל.

וז"ל הר"ן ריש פרק האשה נקנית (דף א' ע"א בדפי הרי"ף), ואיכא למידק, בשלמא בכסף שפיר, דקדושי כסף ילפינן בגמרא קיחה קיחה וכו', וכיון שכן אשכחן כסף, אבל שוה כסף מנא לן וכו', ויש לומר, דנהי דגבי עבד ונזיקין איצטריכין קרא לרבוויי שוה כסף, הכא לא צריך, דהתם כל חד וחד למילתיה איצטריך, דגבי עבד סד"א כיון שמגרע פדיונו ויוצא בעל כרחו של רבו, דלימא ליה רביה זיל טרח וזבין ואייתי לי, להכי איצטריך קרא לרבוויי (דמסברא לית לן דכל כה"ג שוה כסף ככסף הוא), אבל לגבי קידושין כיון שהיא מתרצית בדבר, וניחא לה בשוה כסף, לא צריך קרא לרבוויי, דמסברא אית לן דכל כה"ג שוה כסף ככסף הוא, וגבי נזיקין נמי משום דכתיב מיטב שדהו ישלם, סד"א כיון דאי פרע ליה בקרקע צריך לפורעו ממיטב, כי פרע ליה במטלטלין נמי שיהא צריך לפורעו ממיטב מטלטלין דהיינו כסף, להכי איצטריך רבוויי דישבי, אבל לענין מקנה האשה ששניהם מתרצים בדבר, מסברא פשיטא לן דשוה כסף ככסף וכו', עכ"ל.

הרי כתב הר"ן שם דגבי עבד סד"א כיון שמגרע פדיונו ויוצא בעל כרחו של רבו דלימא ליה רביה זיל טרח וזבין ואייתי לי, כלומר דאף בדלית ליה כסף צריך לטרוח ולמכור כדי לשלם כסף ממש, ולכא' צ"ב, מנליה להר"ן דהוה אמינא אפ' בדלית ליה כסף צריך לטרוח ולמכור, ומי הצריכו להר"ן למימר הכי, תיפוק ליה דהוה אמינא אי אית ליה כסף דצריך לשלם כסף דוקא. ועוד, מאי

וכו' ומר סבר אשה נמי לא סמכה דעתה וכו', עכ"ל, ומבואר דאלמלא הטעם דלא סמכה דעתה שפיר מתקדשת בשטר חוב דאחרים אע"פ דאין גופו ממון.

ל) בפדיון עבד עברי מהני אף שוה כסף, כדאיתא בגמ' פרק האשה נקנית (דף ט"ז ע"א) וז"ל, תנא וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר, בשלמא כסף דכתיב מכסף מקנתו, שוה כסף נמי ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף, אלא האי שטר ה"ד, אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף וכו', עכ"ל.

וכן איתא בגמ' לעיל שם פרק האשה נקנית (דף ח' ע"א) וז"ל, דתניא מכסף מקנתו בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים, האי תבואה וכלים היכי דמי, אילימא דלא מקנו בהו כלל, ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף וכו', עכ"ל. ופירש"י שם וז"ל, מכסף מקנתו, בעבד עברי כתיב, ישיב גאולתו, ישיב קרא יתירא הוא, דמצי למכתב לפיהן גאולתו, לרבות שוה כסף לענין פדיון, וכיון דמיפרוק ביה איקנוויי נמי מקנה ביה, דכתיב גאולתו מכסף מקנתו, עכ"ל.

ל"א) והא דמהני שוה כסף בפדיון עבד עברי, יש להסתפק לד' רב הונא דס"ל אצל תשלומי נזק דילפינן מכסף ישיב לבעליו דמהני שוה כסף רק בדלית ליה כסף או מיטב קרקע, האם לענין פדיון עבד עברי מודה רב הונא דילפינן משיב גאולתו דמהני שוה כסף אפילו בדאית ליה כסף.

וכן משמע מדברי הר"ן ריש פרק האשה נקנית דשפיר מודה רב הונא לענין עבד, ומשום דאצל עבד ליכא לחלק בין אית ליה כסף או לית ליה כסף, וכדיתבאר.

ואין מלמדין, ויש לומר דתרוייהו צריכי, דאי כתב עבד גרידא לא מצי למילף נזיקין מיניה לפי שמצינו שהקפיד הכתוב לענין מיטב, וסד"א נמי כסף דוקא ולא שויו, להכי איצטריך כסף ישיב גבי נזיקין, וגבי ע"ע איצטריך נמי קרא, דלא מצי יליף מנזיקין, דהוה אמינא עבד דומיא דנזיקין, ואם מיקני בקרקע ליבעי מיטב, לכך איצטריך תרוייהו וכו', עכ"ל.

ובפדיון עבד עברי לא בעינן גופו ממון, דוקא אלא מהני אף גורם לממון, וכמבואר בגמ' פרק האשה נקנית (דף ט"ז ע"א) וז"ל, תנא וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר, בשלמא כסף דכתיב מכסף מקנתו, שוה כסף נמי ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף, אלא האי שטר ה"ד, אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף וכו', עכ"ל.

ל"ג) במלוה איפליגו הראשונים היכא דאית ליה ללוה כסף אי בעי לפרוע כסף דוקא, וכן ד' ר"ת, או דמהני אף שוה כסף, וכן ד' ר' חיים כ"ץ, וכדיתבאר.

איתא בגמ' פרק הכותב (דף פ"ו ע"א) וז"ל, אמר אמימר משמיה דרב חמא האי מאן דאיכא עליה כתובת אשה ובע"ח ואית ליה ארעא ואית ליה זוזי, לבעל חוב מסלקינן ליה בזוזי לאשה מסלקינן לה בארעא, האי כי דיניה והאי כי דיניה וכו', אמר ליה רב פפא לרב חמא ודאי דאמריתו משמיה דרבא האי מאן דמסקי ביה זוזי ואית ליה ארעא, ואתא בעל חוב וקא תבע מיניה ואמר ליה זיל שקול מארעא, אמרינן ליה זיל זבין את ואייתי הב ליה, א"ל לא, אימא לי גופא דעובדא היכי הוה, א"ל תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה, הוא עשה שלא כהוגן לפיכך עשו בו שלא כהוגן וכו', עכ"ל.

שנא דנקט הכי אצל עבד דוקא, ואילו אצל נזיקין נקט רק שצריך לפורעו בכסף, ואפשר דהיינו דוקא בדאית ליה כסף.

ונראה, דלעולם איכא לחלק בין אית ליה כסף ולבין לית ליה כסף רק היכא דחייב לשלם, דהתם אמרינן אפשר דלא חייבתו תורה לשלם כסף אלא דוקא בדאית ליה, משא"כ בדלית ליה לא חייבתו תורה ליזיל לטרוח ולזבין כדי לשלם כסף. משא"כ היכא דאינו חייב לשלם כלל, וכגון בפדיון עבד עברי שאינו חייב לפדות את עצמו אלא רשות היא דאי רוצה לפדות את עצמו מצי לפדות, התם ליכא לחלק בין אית ליה כסף ללית ליה, דאי מעיקר הדין בעינן כסף, א"כ אף בדלית ליה עליו לטרוח ולזבן ולהביא כסף, שהרי אינו מחוייב לפדות, ואמאי נקל עליו לפוטרו מן הטירחא למכור.

ונראה דלכן נקט הר"ן דלהוה אמינא דצריך לשלם כסף דוקא אצל עבד, היינו אף בדלית ליה כסף, ומשום דעבד אינו חייב לשלם ולכן אין לחלק בין אית ליה ללית ליה, משא"כ בנזיקין דחייב לשלם לא נקט הר"ן כן, דהתם שפיר יש לחלק בין אית ליה כסף ללית ליה.

ולפי"ז, אף למסקנא לאחר דילפינן מישיב גאולתו לרבות שוה כסף בעבד עברי, אין לחלק בין אית ליה ללית ליה מטעם הנ"ל, ואי מהני שוה כסף ע"כ היינו אף בדאית ליה כסף, ולפי"ז מודה רב הונא לענין עבד עברי דמהני שוה כסף אף בדאית ליה כסף.

ל"ב) ובפדיון עבד עברי לא בעינן מטלטלין, דוקא אלא אף קרקעות מהני, ולא בעינן מיטב, וכמבואר בתוס' ריש פרק האשה נקנית (דף ב' ע"א ד"ה בפרוטה) וז"ל, וא"כ הו נזיקין ועבד עברי שני כתובין הבאין כאחד

מסלק בזווי ולאיתתא בארעא כו', וקאמר נמי התם ודאי דאמריתו משמיה דרב נחמן האי מאן דמסיק זווי בחבריה ואית ליה ארעא ולית ליה זווי דא"ל זיל וטרח וזבין ואייתי זווי, א"ל ההוא תולה מעותיו בעכו"ם והוא עשה שלא כהוגן לפיכך עושין לו שלא כהוגן, משמע כשיש לו זווי צריך ליתן לו זווי וכו', דהתם אדעתא דפרע ליה זווי אוזפיה וכו', וה"ר חיים כ"ץ זצ"ל פירש, דאפילו בע"ח אע"ג דאית ליה זווי לא משלם ליה אלא מה שירצה, דכל מילי מיטב הוא, דלא עדיף מנזקין, דהא נזקין מדאורייתא מעידית מה שאין כן בבע"ח, וההוא דהכותב ה"פ, ההוא תולה מעותיו בעכו"ם הוה, פירוש מעיקרא כששאלו ממנו אמר שכל נכסיו של עכו"ם הן הקרקע הן דברים אחרים, ועכשיו אומר שקרקע זו שלו, והלכך לפי שעשה שלא כהוגן אומרים לו שימכרנה שמא אינה שלו אלא של אחר ורוצה לפטור עצמו בממון אחרים, לכך אומרים לו כיון שאתה אומר שהיא שלך מכור אותה והבא מעות, והא דאמר התם לבע"ח מסלק בזווי התם ודאי מאחר שיש לו זווי מוטב שיתן זווי לבע"ח מלאשה, כדמסיק התם יותר משהאיש רוצה לישא וכו', עכ"ל.

וכן כתבו התוס' פרק שנים אוחזין (דף י"ד ע"א ד"ה עד), וא"ת כשהחזיק בה אמאי אינו יכול לחזור בו כיון שלא נתן מעות, לימא ליה שקול ארעא בזווי, אפילו אית ליה זווי לפי המפרשים דאפילו אית ליה זווי מצי לסלק ליה לבע"ח בשאר דברים וגרסינן בהמוכר פירות (ב"ב ד' צב: ושם ד"ה אי) אי לתנהו להנהו זווי כו', עכ"ל.

ל"ד) ומדברי הרא"ש ור' חיים כ"ץ משמע דהיכא דמשלם שוה כסף, בעי לשלם מטלטלין דוקא ולא קרקע, כדיתבאר.

ופירש"י שם וז"ל, האי כי דיניה, זה הלוח מעות, וזו סמכה על שיעבוד הקרקע והיא לא נתנה כלום וכו', ודאי דאמריתו כו', לשון שאלה הוא, אמת הוא ששמעתי שאתם אומרים דבר זה של תימה, דמטרחינן ליה ללוה למכרה, והלא המלוה עיקר סמך שלו על הקרקע, תולה מעותיו בעובד כוכבים הוה, מעות היה לו לפרוע ואומר של עובד כוכבים הם, עכ"ל.

וז"ל התוס' שם, ד"ה לבעל חוב מסלקין ליה בזווי, אומר רבינו תם דג' דינין חלוקים למלוה ולניזק ולשכיר, לבעל חוב אית ליה זווי לא מצי לסלוקי בארעא כדאמרין הכא וכו', עכ"ל.

וכ"כ בתוס' פרק ארבעה אבות (דף ט' ע"א ד"ה רב הונא) וז"ל, ור"ת וכו' מפרש שיש ג' דינין וכו', וב"ח אי אית ליה זווי לא מצי לסלקן אלא בזווי כדמוכח בהכותב (כתובות דף פו.) גבי ההוא תולה מעותיו בנכרי הוה, ואי לית ליה זווי לא יאמר ליה זיל טרח וזבין ואייתי זווי כדאמר התם וכו', עכ"ל.

וכ"כ בתוס' פרק שור שנגח את הפרה (דף מ"ו ע"ב ד"ה ה"ג אי) וז"ל, ואור"ת שיש ג' דינים וכו', דבעל חוב אי אית ליה זווי לא מצי לסלוקי בשאר מילי כדפי', ואי לית ליה זווי לא מצי א"ל זיל טרח וזבין ואייתי זווי, כדמוכח בהכותב, והכא בשמעתי דקאמר ממרי רשוותך פארי אפרע וכו' עכ"ל.

אולם בתוס' פרק המוכר את הפירות (דף צ"ב ע"ב ד"ה אי דליכא לאישתלומי מיניה) מבואר דפליג ר' חיים כ"ץ בזה, וז"ל התוס' שם, ואע"ג דבע"ח אי אית ליה זווי לא מצי מסלק ליה בשאר מילי, כדאמר בהכותב (כתובות דף פו. ושם) דאמר האי מאן דאית ליה ארעא וזווי ויש עליו כתובת אשה ובעל חוב לבעל חוב

דאמר עולא דבר תורה בעל חוב בזיבורית שנאמר בחוץ תעמוד והאיש וגו', מה דרכו של איש להוציא פחות שבכלים, ומה טעם אמרו בע"ח בבינונית כדי שלא תנעול דלת בפני לויין וכו' עכ"ל.

ולד' ר"ת והרא"ש ע"כ צ"ל דויוציא אליך את העבוט החוצה איירי דוקא בדלית ליה כסף, ולד' ר' חיים כ"ץ אפילו בדאית ליה כסף. והא דבעל חוב מן התורה בזיבורית, לד' ר"ת יש להסתפק אם היינו דוקא בדלית ליה מטלטלין, ולד' הרא"ש, ולהאמור לד' ר' חיים כ"ץ, ע"כ היינו בדלית ליה מטלטלין.

ובמלוה לא בעינן גופו ממון דוקא, אלא מצי לפרוע אף בגורם לממון כגון שטר חוב, היכא דשווי השטר לימכר הוא כשווי הפרעון, כאמור לעיל.

ל"ו) בפועל בעי לשלם שכרו בכסף דוקא ולא מהני שוה כסף, וכתב ר"ת דהיינו אף בדלית ליה כסף, דחייב בעה"ב ליזיל לטרוח וליזבן כדי להשיג כסף לפרוע, אולם נראה לד' ר' חיים כ"ץ דליכא הכרח, ואפשר דבעי לשלם כסף דוקא בדאית ליה, משא"כ בדלית ליה כסף אפשר דלא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי כסף אלא מצי לשלם שוה כסף, וכדיבתאר.

תנן פרק הבית והעליה (דף קי"ח ע"א) וז"ל, השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש, ואמר לו תן לי שכרי, ואמר לו טול מה שעשית בשכרך, אין שומעין לו וכו', עכ"ל. ובגמ' שם וז"ל, השוכר לעשות עמו בתבן כו', וצריכא וכו', אימא שומעין לו, דאמרי אינשי ממרי רשותיך פארי אפרע וכו', עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל, בתבן ובקש, ללקט לו משלו או מן ההפקר, טול מה

כתב הרא"ש כד' ר"ת בדאית ליה כסף צריך לפרוע כסף דוקא ולא שוה כסף, אולם הוסיף הרא"ש דבדלית ליה כסף בעי לפרוע מטלטלין דוקא ולא קרקע, וז"ל הרא"ש, שם (פרק ארבעה אבות ס' ה'), וכ' בס' הישר שלשה דינין בפרעון וכו', וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקיה אלא בזוזי, כדמוכח בכתובות פרק הכותב (דף פו.) גבי ההוא תולה מעותיו בנכרי הוה, אבל אי לית ליה זוזי לא אמרינן זיל טרח ואייתי ליה זוזי כדאיתא התם וכו', ולענין פריעת כ"ח נראה לי אי אית ליה ללוה מטלטלי ומקרקעי כפינן ליה למיתב ליה מטלטלי אם חפץ בהכי המלוה יותר מבקרקעי, כיון דזוזי יהיב שקיל כל מילי דמקרב טפי לזוזי, והיינו מטלטלי דאי לא מזדבן בהאי מתא מזדבן במתא אחריתא וכו', עכ"ל.

ונראה, דעד"ז ס"ל אף לר' חיים כ"ץ, ואע"ג דאף בדאית ליה כסף ס"ל דמצי לשלם שוה כסף, מ"מ נראה דבעינן מטלטלין דוקא ולא מצי לשלם בקרקע, וז"ל בתוס' פרק המוכר את הפירות שם, וה"ר חיים כ"ץ זצ"ל פירש, דאפילו בע"ח אע"ג דאית ליה זוזי לא משלם ליה אלא מה שירצה, דכל מילי מיטב הוא, דלא עדיף מנזקין, דהא נזקין מדאורייתא מעידית מה שאין כן בבע"ח וכו', עכ"ל. ומדנקט כל מילי מיטב משמע דבעינן מטלטלין דוקא ולא מצי לשלם קרקעות, שהרי רק במטלטלין אמר רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע שם כל מילי מיטב דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, משא"כ בקרקעות.

ל"ה) ובמלוה לא בעי לפרוע מיטב דהא לא כתיב ביה מיטב, אלא דינו מן התורה בזיבורית, ומדרכבן תקנו בבינונית שלא תנעול דלת בפני לויין, כמבואר בגמ' פרק הניזקין (דף נ' ע"א) וז"ל, א"ל רבא הכי השתא, בעל חוב דיניה מדאורייתא בזיבורית כדעולא,

בהבית והעלייה (ב"מ דף קיח.) דאין יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך, עכ"ל.

וכ"כ בתוס' פרק שור שנגח את הפרה (דף מ"ו ע"ב ד"ה ה"ג אי) וז"ל, ואור"ת שיש ג' דינים וכו', ובשכיר אפי' לית ליה זוזי אמרינן ליה זיל טרח ואייתי זוזי, דגבי פועל לא אמרינן ממרי רשותך פארי אפרע כדמוכח בהבית והעלייה (ב"מ דף קיח.), עכ"ל.

וכ"כ בתוס' פרק הכותב (דף פ"ו ע"א ד"ה לבעל חוב) וז"ל, אומר רבינו תם דג' דינין חלוקים למלוה ולניזק ולשכיר וכו', ובשכיר אפי' לית ליה זוזי אמרי' ליה זיל טרח וזבין ואייתי זוזי, דתנן בפרק הבית והעליה (ב"מ קיח.) היה עושה עמו בתבן ובקש ואמר טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו, ומשמע התם אפילו דלית ליה זוזי, עכ"ל.

והיות דאצל פועל בעינן כסף דוקא, א"כ פשוט דליכא דין מיטב, ולכא' בעינן גופו ממון דוקא, דכל שאין גופו ממון לכא' אינו כסף, שהרי גורם לממון אינו חריף כמטבע היוצא כמבואר לעיל (ולד' ר' חיים כ"ץ, את"ל בדלית ליה כסף מצי לשלם ליה לפועל בשוה כסף, יש להסתפק אי בעינן שוה כסף דמטלטלין דוקא דמקרבא טפי לזוזי כאמור לעיל אצל מלוה).

ל"ז **במקח** יש להסתפק אי בעי לוקח לשלם כסף דוקא או מצי לשלם אף שוה כסף, ונראה דאי מכר משום דדחיק אזוזי פשוט דלא מצי לוקח לשלם בשוה כסף, דאז יצטרך המוכר לחזור ולטרוח ולמכור מה שקיבל מן הלוקח כדי להשיג זוזי, ולא הרויח מאומה במה שמכר.

ושו"מ עד"ז בריטב"א פרק הזהב (דף מ"ה ע"ב), וז"ל בד"ה ליישנן בעי' להו, פי' וכ"ש שאינו יכול לשנותו ממטבע למטבע,

שעשית, כל מה שלקטת יהא שלך, אין שומעין לו, אע"ג דבכל דוכתי אית ליה שוה כסף ככסף, הכא גבי פועל בל תלין שכרו כתיב (ויקרא יט) מאי דאתני בהדיה משמע וכו', ממרי רשותך, מבעל חובך, פארי אפרע, אפי' נותן לך סובין קבלם, עכ"ל.

וז"ל התוס' פרק המוכר פירות (דף צ"ב ע"ב ד"ה אי) וז"ל, ומרגלא בפומיה דר"ת דג' דינים יש וכו', ובפועל אפילו לית ליה זוזי א"ל זיל טרח ואייתי זוזי, דתנן בהבית והעלייה (ב"מ דף קיח.) השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש וא"ל טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו, ואפילו לית ליה זוזי, דהא אמר בגמרא דאיצטריך לאשמועינן דלא נימא ממרי רשותך פארי אפרע, והיינו היכא דלית ליה זוזי, דבעל חוב אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בשאר מילי כדאיתא בהכותב, רבינו תם, עכ"ל.

ומדהוכיח כן ר"ת מהא דממרי רשותך פארי אפרע איירי דוקא בדלית ליה זוזי, דאי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בשאר מילי, נמצא דהוכחה זו היינו דוקא לשיטתיה בהא דס"ל לר"ת דבע"ח צריך לשלם ליה זוזי דוקא, משא"כ לד' ר' חיים כ"ץ דפליג לענין בע"ח, וס"ל אף באית ליה זוזי דמצי לשלם שוה כסף, נמצא לדידיה ממרי רשותך פארי אפרע איירי אפילו בדאית ליה זוזי, וא"כ ליכא הוכחה כלל לענין פועל, ואפשר דהא דפועל צריך לשלם ליה זוזי היינו רק בדאית ליה.

וכדברי התוס' שם בשם ר"ת כתבו כמו כן התוס' פרק ארבעה אבות (דף ט' ע"א ד"ה רב הונא) וז"ל, ור"ת וכו' מפרש שיש ג' דינין וכו', ופועל אי לית ליה לבעל הבית זוזי אמר ליה זיל טרח וזבין ואייתי זוזי, כדמוכח

(דף ט' ע"א ד"ה רב הונא), ור"ת אין סובר כן דמפרש שיש ג' דינין וכו', ור"ת אי אית ליה זוזי לא מצי לסלקו אלא בזוזי וכו', ולוקח שנמצא מקחו מקח טעות כמו כן דינו וכו', עכ"ל.

ונראה שהבין הקצות דכוונת התוס' לדמות דין דמי מקח לדין מלוה, וכשם שדין מלוה לפי המפרשים דאפילו אית ליה ללוה זוזי מצי לסלק ליה למלוה בשאר דברים, והיינו ד' ר' חיים כ"ץ הובא בתוס' פרק המוכר פירות דף צ"ב שם (ודלא כד' ר"ת), כמו כן בדמי מקח אפילו אית ליה ללוה זוזי מצי מסלק ליה למוכר בשאר דברים, ולכן מצי אמר לוקח למוכר שקול ארעך בזוזי הדמי מקח, וא"כ חזינן אצל מקח דלוקח מורידו לשומא. ע"כ ביאור דברי הקצות.

(ל"ט) **אולם** נראה דיש לדחות, דלא איירי התוס' שם בדמי מקח אלא בדמי מלוה, דאיירי שם שזקפן עליו במלוה כדיתבאר בסמוך, ומשום הכי חשיב שכפר נפרע הדמי מקח ודמי מלוה חדשה חייב לו, וכמש"כ הרשב"א (שור"ת ח"א ס' תתקפ"ט) וז"ל, דזקפן במלוה כפרעון דמי וכו', כי כבר נפרע חוב הראשון וכו', וכמלוה אחרת דמי וכו', עכ"ל. וכ"כ בפרישה (חומ"מ ס' ק"צ ס"ק ב') וז"ל, זקף עליו השאר במלוה דהוי כאילו כבר קבלו ממנו וכו', עכ"ל. ומשום הכי מצי א"ל שקול ארעך בזוזי הדמי מלוה, לפי המפרשים דאפילו אית ליה ללוה זוזי מצי לסלק ליה למלוה בשאר דברים, וא"כ ליכא הוכחה כלל לענין דמי מקח אי מורידו לשומא.

והרי איירינן התם שלא פרע למוכר הדמי מקח מיד אלא המוכר האריך לו זמן הפרעון, וכמבואר בתוס' פרק ארבעה אבות (דף ט' ע"א ד"ה משהחזיק) וז"ל, בפ"ק דב"מ (דף יד:) פרש"י אע"ג שלא נתן מעות, דקרקע

ואפי' ממטבע שאינו יוצא בעיר למטבע היוצא, דאמר אידך מטבע צריך לי להוליכו לעיר אחרת, מרבי. ומכאן ראייה דבמכר סחורה אינו מורידו לשומא כלל, אלא שנותן לו מעות כמו שהתנה, ומאותה מטבע שהתנה, וכדין פועל, וכן בדין, דאנן סהדי שאין זה מוכר מטלטליו וסחורתו ע"ד שיקבל קרקע או סובין, וכן היה אומר מורי הרב, ומכאן נ"ל ראייה לדבריו, עכ"ל.

וכ"כ בשו"ע (חומ"מ ס' ק"א ס"ק ו') וז"ל, יש אומרים דבמוכר סחורה אינו מורידו לשומא כלל, אלא שנותן לו מעות כמו שהתנה, ומאותו מטבע שהתנה, עכ"ל.

(ל"ח) **וכתוב** בקצות שם (ס"ק ג') וז"ל, ואדרבא מדברי תוס' משמע דאפילו במוכר סחורה מורידו לשומא, שהקשו בפ"ק דמציעא יד, א (ד"ה עד) בהא דאמר אביי ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות ויצאו עליו עסיקין משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו, והקשו לימא ליה שקול ארעך בזוזי לפי המפרשים דאפילו אית ליה זוזי מצי לסלק לבעל חוב בשאר דברים, וגרסינן בהמוכר דף צב, ב אי ליתנהו להני זוזי וע"ש, הרי דאפילו במוכר סחורה מורידו לשומא וכו', עכ"ל.

פירוש לפירושו, במש"כ התוס' שם לפי המפרשים דאפילו אית ליה זוזי מצי לסלק לבעל חוב בשאר דברים, על כרחך כוונת התוס' לפי המפרשים אצל לוח דאפילו אית ליה ללוה זוזי מצי לסלק ליה למלוה בשאר דברים, שהרי נקטו בלשונם בעל חוב והיינו מלוה. ועוד מוכח כן ממש"כ התוס' שם בהמשך דבריהם וגרסינן בהמוכר דף צב, ב אי ליתנהו להני זוזי, והתם בהמוכר דף צב מיירי לענין דמים של מקח טעות, שדימו התוס' למלוה בפרק ארבעה אבות, וז"ל התוס' שם

שני שוורין תמין שחבלו זה את זה משלמין במותר חצי נזק וכו', עכ"ל. וכתבו התוס' שם (ד"ה שני שוורים) וז"ל, תימה כולה מתניתין שאין צריכה היא, וי"ל דלרבי עקיבא אצטריך, שלא תאמר כיון דאית ליה יוחלט השור לניזק, אם כן שורו של זה קנוי לזה, ואם הקדישו קדוש, קמ"ל וכו', עכ"ל.

ומבואר דמאחר וחייבים זה לזה באותו מדה, אמרינן הפוכי מטרותא למה לי ושניהם פטורין. וצ"ב, שהרי המזיק ממון חברו חייב לשלם לו תשלומי נזק, ובכה"ג היאך יצא כל אחד חובת התשלומין, והא לא פרע לחברו תשלומי נזק כלל. וי"ל, שאין למזיק חיוב לעשות מעשה פרעון, אלא החיוב רק שיושג התוצאה של רווח והפסד, כלומר שיתוסף על ידו בנכסי הניזק כשיעור שהופסד על ידו מנכסי הניזק. נמצא, בכה"ג דכל אחד חייב להוסיף לנכסי חברו באותו הסכום, הרי החיוב מתקיים ממילא בהכרח, דלכל א' ממילא נתמלא לו הפסדו על ידי מה שנמנע מלשלם לחברו את התשלומי נזק שחייב לו.

וכן הוא בכל חיובי ממון, וכגון ראובן ושמעון שהלכו לקנות פירות, וראובן אין בידו לשלם וביקש משמעון שיפרע לסוחר עבורו. הרי בכה"ג פשוט דנשתעבד ראובן לשמעון ככל לזה דעלמא, ואע"ג שלא הגיעו לידו בפועל מעות שמעון, מ"מ בזה שנתן שמעון מעותיו לסוחר להרווחת ראובן, חשיב כאילו נתנם לידי ראובן וחזר ראובן ונתנם לידי הסוחר דהפוכי מטרותא למה לי, ודי בכך שישתעבד ראובן לשמעון.

ושו"מ ע"ד מש"כ בשו"ת אגרות משה (יו"ד סי' ע"ז).

מ"א **וכן** נראה להוכיח דאירי התם שזקפן עליו במלוה, דאל"כ לעולם לא

נקנית בחזקה וכו', ובלא נתן מעות איירי, דאי בנתן מעות איירי אפי' באחריות נמי וכו', עכ"ל.

ונראה, דעל ידי זה שהאריך לו זמן הפרעון חשיב כזקפן עליו במלוה, ונהפך החוב מחוב של דמי מקח לחוב של דמי מלוה. והיינו טעמא, דמקח לעולם עניינו חליפין, והא הכא המוכר נתן ולא קיבל תמורתו, ונמצא שלא עשה מקח אלא מתנה. ועוד, מה שהאריך המוכר זמן הפרעון עניינו חסד של המתנת מעות, ואינו ענין למקח וממכר, (ואף אם הסכים המוכר להאריך זמן פרעון משום דאל"כ לא היה הלוקח מסכים לקנות, היינו שהיה המוכר סיבה מדוע יעשה חסד עם הלוקח להלוותו). אלא מה שאירע באמת הוא, שהסכימו שניהם לעשות שני עניינים שונים, מכירת קרקע תמורת כסף, ובנוסף לכך הלוואה. ובאמת היה לו ללוקח ליתן דמי הקרקע למוכר מיד בעת המקח, ואח"כ היה לו למוכר להחזיר לו ללוקח מיד בתורת הלוואה הדמים שקיבל מן הלוקח, אולם הפוכי מטרותא למה לי, ובמה שהאריך לו זמן חשיב כאילו קיבל המוכר מאת הלוקח דמי המקח תמורת הקרקע ומיד החזירם ללוקח בהלוואה.

מ **וא"ת**, לפי"ז היאך נשתעבד הלוקח בשעבוד הגוף ככל לזה דעלמא, והא מעולם לא הגיעו לידו בפועל המטבעות של המוכר. וי"ל, דלא בעינן מעשה נתינה בפועל מיד ליד, אלא אפי' על ידי הפוכי מטרותא למה לי מצי לזה להשתעבד, מאחר וחשיב כאילו קיבל הלוקח את המעות מן המוכר לאחר שכאילו קיבל המוכר מעות מן הלוקח על ידי הפוכי מטרותא למה לי כאמור.

ומצינו ענין הפוכי מטרותא למה לי בהא דתנן פרק המניח (דף ל"ג ע"א) וז"ל,

המלוה ללוה לזמן מסויים אף השתמשות בכח הקנייה של המטבעות, להשיג סחורה בתמורתן. ומאחר ויתכן להשתמש בגופן של המטבעות לזמן מסויים ואח"כ להחזיר אותן המטבעות ממש בסוף הזמן, לכן מקפיד המשאיל שיחזיר לו השואל אותן המטבעות ממש שהשאל לו. משא"כ לענין ההשתמשות בכח הקנייה, דלא יתכן להשתמש בכח הקנייה שבהן אם יהיה חייב להחזיר למלוה אותן המטבעות ממש, שהרי צריך לתת המטבעות לסוחר באופן שיישארו אצלו לעולם, לכן בהכרח הסכים המלוה שהלוה לא יחזיר אותן המטבעות ממש אלא מטבעות אחרים תחתיהן.

ודבר זה השמיענו רש"י בפרק האיש מקדש (דף מ"ז ע"א) וז"ל בד"ה להוצאה ניתנה, הלוה רשאי להוציאה בהוצאה, ואינו חייב להעמידה בעיסקא שתהא מצויה בכל עת שיתבענו וכו', עכ"ל. וחזינן דאף למ"ד מלוה לאו להוצאה ניתנה, אינו חייב להחזיר למלוה אותן מטבעות ממש שלוה, אלא שפיר מצי להחליף אותן המטבעות תמורת עיסקא, ולתת למלוה בסוף הזמן מטבעות אחרים שיקבל תמורת העיסקא. וטעם הדבר משום דאל"כ אין זו מלוה אלא שאלה כאמור. וחייב הלוה רק להחזיק בידו אותו עיסקא שקיבל תמורת המטבעות. וכוונת הגמ' מלוה לאו להוצאה, כלומר שאינו להוצאה באופן שמכלה אותה מן העולם.

והיוצא מדברינו, שדומה מלוה למכר בכך שבהכרח המלוה יקבל לבסוף דבר אחר ולא אותן מטבעות ממש שהלווהו, וכן במכר בהכרח המוכר יקבל דבר אחר תמורת חפץ הנמכר. אולם חלוק מלוה ממכר בזה, שרצונו של המלוה לקבל לבסוף דבר הדומה לחלוטין למה שנתן ללוה בתחילה, מטבעות

מצי לוקח לשלם דמי מקח על ידי דבר הנקנה עצמו, וכדיתבאר.

הרי איכא שני עניינים בהעברת ממון, מתנה ומכר. מתנה היינו חסרון מצד הנותן ורווח מצד המקבל, ואילו מכר אין בו חסרון ורווח אלא החלפת ממון, דכל אחד מחליף את השווי בדבר אחד תמורת אותו השווי בדבר אחר.

וסתם מתנה ומכר עניינם העברה לרשות חבירו לעולם, אולם יתכן נמי העברה לזמן מסויים בלבד. ומתנה היינו שאלה, ומכר לזמן היינו שכירות.

וענין מלוה שלא ברבית הוא כעין שאלה, שנותן לחבירו השתמשות במעותיו לזמן מסויים במתנה, ואילו מלוה ברבית הוא כעין שכירות, שמשכיר לחבירו השתמשות במעותיו תמורת אגר נטר.

והחילוק בין מלוה (שלא ברבית) ולבין שאלה, בציוור שהשאלו מטבעות, הוא בזה, שאצל שאלה מחזיר השואל למשאיל לבסוף אותן המטבעות ממש, מה שאין כן במלוה, שאין הלוה מחזיר למלוה אותן המטבעות ממש שלוה, אלא מחזיר מטבעות אחרים תחתיהן, והמטבעות שלוה זכה בהם הלוה לתתם לסוחר להשיג סחורה בתמורתן, באופן שלא יחזרו אותן מטבעות למלוה לעולם.

וטעם חילוק זה הוא, משום שבמטבעות לעולם איכא להשתמש בהן בשני אופנים, השתמשות בגופן כגון לתלות על צווארו וחנווני להתלמד, והשתמשות בדמיהן, כלומר בכח הקנייה שבהן, וכגון לקנות סחורה על ידן. ובשאלה, המשאיל נותן לשואל לזמן מסויים השתמשות בגופן של המטבעות בלבד, כגון לתלות על צווארו. ואילו במלוה נותן

דמיה¹⁰), נראה דלעולם אין הלוקח רשאי לעשות כן, משום שדבר זה במהותו אינו מקח אלא ביטול המקח, דמהות מקח וממכר הוא החלפת דבר אחד תמורת דבר אחר, ולא החזרת אותו דבר לאותה רשות שיצא משם.

ושוב שמעתי אומרים כן בשם החזון איש. ושו"מ כעין זה באגרות משה שם (י"ד ס' ע"ז).

וא"ת, הלא כתבו בתוס' פרק שנים אוחזין שם (דף י"ד ע"א) דמצי אמר לוקח למוכר שקול ארעך בזוזי. ומזה נראה להוכיח כאמור, דאיירי שם בזקפן עליו במלוה, ולפיכך אינו ענין לדמי מקח אלא לדמי מלוה, ולד' המפרשים דמצי לזה לשלם בשאר דברים אפילו אית ליה זוזי, נמצא דאף בקרקע זו מצי לשלם, בדדמי מלוה ליכא חילוק בין קרקע זו לשאר דברים.

אולם (מ"ג) כל זה במוכר שדחיק אזוזי, אולם מוכר שמכר כדי להרוויח היוקר שנתייקר החפץ מעת שקננהו, התם אפשר דשפיר מצי לוקח לשלם שוה כסף, דסוף סוף עי"ז הרויח המוכר היוקר שלשם כך מכרוהו.

ובמקח אי בעינן לשלם מטלטלין דוקא או דמהני אף קרקעות, ואי בעי לשלם גופו ממון דוקא או דמהני אף גורם לממון, לכא' תלוי גם כן כנ"ל, לשם מה מכרוהו המוכר ומה היה בדעתו לקבל בתמורתו. ודין מיטב ליכא.

תחת מטבעות. משא"כ רצונו של המוכר לקבל לבסוף דבר שאינו דומה כלל למה שמכר ללוקח, מטבעות תחת כלים.

וטעם דבר זה, משום שבאמת רוצה המלוה באותן מטבעות ממש שהיו בידו מעיקרא, אלא שהסכים להלוותן אע"ג שלא יוחזרו אליו אותן מטבעות ממש, משום שמגמתו שיוחזר לו לבסוף לכל הפחות מטבעות הדומין ממש לאלו שהיו בידו מעיקרא. מה שאין כן אצל מכר, שלמוכר עדיף לו מעות מאשר החפץ שבידו, והלוקח עדיף לו החפץ מאשר המעות שבידו, ולכן כשמכר המוכר ללוקח מגמתו היתה שיקבל דבר אחר שאינו דומה למה שמכר לו.

ומשום כך, מצוה היא להלוות לחבירו כמו שנאמר (שמות כ"ב כ"ד) וז"ל כסף תלוה את עמי וגו', עכ"ל, שהלואה חסד היא מאחר ואין המלוה מרויח בה כלל, והיה רוצה יותר שיישאר מעותיו בידו, ועשה ויתור במה שהלוותן ללוה. משא"כ במכר שאין מצוה למכור לחבירו, משום שהמוכר אינו עושה חסד עם הלוקח אלא לטובת עצמו מוכר לו כדי להרוויח, ולכן אין זה מצוה אלא פרקמטיא.

מ"ב) ולהאמור, לו יצוייר שלאחר שהגביה הלוקח את החפץ של המוכר ונתחייב בדמיו, היה רוצה הלוקח לשלם הדמי מקח על ידי אותו החפץ ממש שלקח (מדין שוה כסף ככסף או מדין מה לי הן מה לי

פרק ב'

מה לי הן מה לי דמיהן, ושוה כסף ככסף

ויכול לפרוע לו דמים כמו שיכול לפרוע לו חטין, משום דמן החטין יכול למצוא דמים, עכ"ל.

וכתב הרא"ש פרק איזהו נשך שם (ס' ז) וז"ל, ודבר זה למד רבא מדרב ינאי שמתיר ליתן דמי החטין כמו החטין, לפי שגם כשנותן לו החטין נותן לו דמיהם, שהרי מן החטין יכול ליקח דמים, אע"פ שאין מזדמן לו לבעל החטין בשום פעם, בין בדורמוס בין בשוק של עיירות, למצוא קונין לחטין ויתן לו דמים לאלתר, אפ"ה חשבינן כשנותן לו חטין כאילו מעות מוכנים בידו, ומחמת זה מתיר ר' ינאי לפרוע לו דמים אע"פ דמיחזי כרבית, כ"ש בשעת פסיקא דשרי לפסוק על שער שבשוק כי מן הדמים שנתן הלוקח למוכר יכול הוא לקנות חטין, דמי שיש מעות בידו יותר הוא נקל ומזומן למצוא חטין לקנות, אפילו בשוק של עיירות, מאותו שיש לו חטין למכרן במעות וכו', משום מה לי הן מה לי דמיהן וכו', עכ"ל.

מ"ה) וכן כתב הרא"ש בכמה דוכתי, וז"ל בפסקיו לפרק לולב הגזול (ס' ל), קמ"ל דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה וכו' ואם לא החזירו לו לא יצא, ואם נגזל ממנו ולא החזירו כתב בעל העיטור ז"ל מסתברא אע"ג דחזרת דמים היא חזרה, כדאמרי' (גיטין דף ע"ד) גבי איצטלית דאמרו חכמים תתן לו דמיה, דוקא באיצטלית אמרינן מה לי היא מה לי דמיה, אבל אתרוג כי אמרי' החזירו לו אתרוג יצא, דוקא קאמר, לצאת בו ידי חובה, ואם לא החזירוהו לא יצא, כדאמר (ב"ב דף קלז):

מ"ד) והשתא, לאחר דקפיד רחמנא אסוגי ממון מסויימין, וכגון כסף או מיטב קרקע בתשלומי נזק לד' רב הונא, אין בהכרח שכסף וגם מיטב קרקע תרוייהו המטרה, כלומר התכלית המבוקש בתשלומי נזק, אלא יתכן שמיטב קרקע הוא המטרה, ומצי לשלם כסף רק משום דחשיב כאמצעי להשיג בתמורתו מיטב קרקע. אי נמי, דכסף הוא המטרה, ומצי לשלם מיטב קרקע רק משום דחשיב כאמצעי להשיג בתמורתו כסף. והיינו על ידי דין מה לי הן מה לי דמיהן, כלומר, מה לי הן, המטרה, מה לי דמיהן, האמצעי, שהטירחא להשיג המטרה על ידי האמצעי חשיב כמאן דליתא, וכדיתבאר.

איתא בגמ' פרק איזהו נשך (דף ס"ג ע"א, ס"ג ע"ב) וז"ל, אמר רבא שמע מינה מדר' אושעיא תלת וכו', וש"מ איתא לדרבי ינאי, דאמר רבי ינאי מה לי הן מה לי דמיהן, דאתמר רב אמר עושין אמנה בפירות ואין עושין אמנה בדמים, ור' ינאי אמר מה לי הן ומה לי דמיהן וכו', אמר רבא השתא דאמר רבי ינאי מה לי הן ומה לי דמיהן אמרינן, מה לי דמיהן ומה לי הן נמי אמרינן, ופוסקין על שער שבשוק ואע"פ שאין לו וכו', עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל, שמע מינה איתא לרבי ינאי דאמר פסק על הפירות והגיע זמנו למכור, ובא ותבעו ואין לו, מקבל הימנו הדמים כשער של עכשיו, דמה לי מקבל הן עצמן ומה לי דמיהן, עכ"ל.

וכתבו שם בתוס', וז"ל בד"ה ופוסקין, דאמר רבי ינאי מה לי הן מה לי דמיהן,

כעין שגזל, ומיהו מעות יכול ליתן לו דמה לי הן ומה לי דמיהן כיון שיכול לקנות בהן כעין שגזל, אבל לא דבר שיצטרך לטרוח ולמוכרו ולקנות בדמים כעין שגזל, עכ"ל.

וְז"ל הרא"ש בתשובה (כלל ל"ה ס' ב'), ומתנה על מנת להחזיר וכו', ואי משום לקיומיה ליה תנאיה יחזיר לו דמיו, ועד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי שמעון בן גמליאל אלא באומר הרי זה גיטך על מנת שתתני אצטליתי, ואבדה לו אצטליתו, אינה מגורשת אפילו נתנה לו דמיה, דהתם קא מכוין לצערה, הילכך אצטליתו דוקא קאמר לה, אבל בעלמא אפילו רבנן מודה דחזרת דמים שמה חזרה, וההיא דשור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו, והקדישו, ולא הוי חזרה, שלא החזיר לו כלום לא שור ולא דמיו דשור, כיון דלא חזי ליה כמאן דליתיה דמי וכו', וגבי שור בפרק יש נוחלין, נראה לי שאם אמר שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי, והקדישו והחזיר לו דמיו, הרי זה קדוש, אע"ג דקאמר לי, כיון שהחזיר לו הדמים, ויכול לקנות בדמים שור כיוצא בזה, קרינן ביה שפיר מידי דחזי לי, כי מה לי הוא מה לי דמיו וכו', עכ"ל.

וְז"ל הרא"ש בתשובה אחרת (כלל ו' ס' י"ט), שאני גט משום דלצעורה קא מכוין, הלכך אנו דנין לשונו להחמיר, תדע לך דאמרינן התם הרי זה גיטך על מנת שתתני לי אצטלתי ואבדה האצטלית, אצטלית דוקא קאמר, אע"ג דבכולי גמרא קיימא לן שוה כסף ככסף, שאני התם דלצעורה קא מכוון, והכי מפליג רבא התם וכו', עכ"ל.

מ"ו וְחִזְיֵנָּה בדברי הרא"ש שני חידושים, א' דאמרינן מה לי הן מה לי דמיהן, כלומר, הטירחא להשיג כסף תמורת שוה כסף, אי נמי שוה כסף תמורת כסף, חשיב

גבי אחין שקנו אתרוג בתפוסת הבית אם יכול לאכלו יצא ואם לאו לא יצא, דחזרת דמים לאו חזרה היא ע"כ, והרואה דבריו נראה לו שטעה במה שכתב דאמרי' גבי איצטלית מה לי היא מה לי דמיה, והא ליתא, דלית הלכתא כרשב"ג דאמר תתן דמים, דהיינו עובדא דצידן (גיטין דף ע"ד), והוא לא טעה, דטעמא דרבנן התם משום דלצערה קא מיכוין והא לא ציערה, אבל בעלמא מודו רבנן דאמרי' מה לי הן ומה לי דמיהן כדאמר בפרק איזהו נשך (דף ג"ט) וכו', עכ"ל.

וְז"ל הרא"ש פרק האשה נקנית (ס' כ'), אמנם נראה לי אם יאמר לו השאילני טבעת כדי לקדש בו את האשה דהויא מקודשת, דכיון שהשאיל לו אדעתא לקדש בו את האשה אנן סהדי דגמר בלבו ליתן לו באותו לשון שיועיל לענין קידושין וכו', לכל הפחות תהיה מתנה על מנת להחזיר והיא מקודשת, ויקנהו מן האשה ויחזירנה לו, או יחזיר לו דמיו, וחזרת דמים היא חזרה אפילו לרבנן דפליגי ארשב"ג באיצטלית (גיטין דף ע"ד), דדוקא התם דלצעורה קא מיכוון והא לא ציערה, ובכה"ג מפליג גמרא בפרק מי שאחזו (ש"ס), אבל הכא משום הרויח והא קא רווח, וגבי שור בפרק יש נוחלין (דף קל"ז), יראה אם אמר שור זה נתון במתנה על מנת שתחזירהו לי, והקדישו והחזיר לו דמיו, הרי זה קדוש, אף על גב דקאמר [על מנת שתחזיר לי], דכיון שהחזיר לו דמים ויכול לקנות בהם שור אחר כיוצא בזה קרינן ביה שפיר מידי דחזי ליה וכו', עכ"ל.

וְז"ל הרא"ש פרק ארבעה אבות (ס' י"א), ופחת נבילה על הניזק משעה שנודע לו ההיזק וכו', וכן לכל כ"ד אבות ומסור ומפגל וכופר ושלשים של עבד, בר מגנב וגזלן שצריך לשלם לו בהמה וכלים שלימים וכו'

וכמש"כ הרא"ש בתשובה כלל ל"ה שם וז"ל, ואי משום לקיומיה ליה תנאיה יחזיר לו דמיו וכו' דחזרת דמים שמה חזרה וכו', וגבי שור בפרק יש נוחלין, נראה לי שאם אמר שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי והקדישו והחזיר לו דמיו הרי זה קדוש, אע"ג דקאמר לי, כיון שהחזיר לו הדמים ויכול לקנות בדמים שור כיוצא בזה, קרינן ביה שפיר מידי דחזי לי, כי מה לי הוא מה לי דמיו, וכו', עכ"ל.

וכאבני מילואים (ס' כ"ז ס"ק ד') הביא חלק מדברי הרא"ש הנ"ל והקשה עליהם, ונרחיב בזה להלן.

וכן משמע לד' רש"י דס"ל כד' הרא"ש בשני החידושים הנ"ל, א' דאמרינן מה לי הן מה לי דמיהן בכל דוכתא, ועוד דמטעם זה גופא מהני שוה כסף בכסף בכולי גמרא, וכדיתבאר.

הרי מצינו אצל פועל דבעי לשלם שכרו בכסף דוקא ולא בשוה כסף, כדתנן בפרק הבית והעליה (דף קי"ח ע"א) וז"ל, השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש, ואמר לו תן לי שכרי, ואמר לו טול מה שעשית בשכרך, אין שומעין לו וכו', עכ"ל. ובגמ' שם וז"ל, השוכר לעשות עמו בתבן כו', וצריכא וכו', אימא שומעין לו, דאמרי אינשי ממרי רשותיך פארי אפרע וכו', עכ"ל.

ופירש"י שם וז"ל, בתבן ובקש, ללקט לו משלו או מן ההפקר, טול מה שעשית, כל מה שלקטת יהא שלך, אין שומעין לו, אע"ג דבכל דוכתי אית ליה שוה כסף ככסף, הכא גבי פועל בל תלין שכרו כתיב (ויקרא יט) מאי דאתני בהדיה משמע וכו', ממרי רשותיך, מבעל חובך, פארי אפרע, אפי' נותן לך סובין קבלם, עכ"ל.

כמאן דליתא בכל דוכתא, כגון ברבית, מתנה על מנת להחזיר, תשלומי גזל, וכל היכא דשוה כסף ככסף.

ועוד חידוש, דמטעם זה גופא מהני שוה כסף ככסף בכל דוכתא, דעל ידי השוה כסף מצי להשיג בתמורתו כסף ומה לי הן מה לי דמיהן. וזה מבואר ממה שכתב בתשובה כלל ו' שם וז"ל, דאמרינן התם הרי זה גיטך על מנת שתתני לי אצטלתי ואבדה האצטלתי, אצטלתי דוקא קאמר, אע"ג דבכולי גמרא קיימא לן שוה כסף ככסף, שאני התם דלצעורה קא מכוון וכו', עכ"ל, הרי דאי לאו דלצעורה קמכוון חזרת דמים הוא חזרה משום דקיי"ל בכולי גמרא שוה כסף ככסף, ובמקום אחר כתב להדיא דהא דחזרת דמים הוא חזרה הוא משום מה לי הן מה לי דמיהן שיוכל לקנות כעין החפץ על ידי הדמים, כמש"כ פרק לולב הגזול שם וז"ל, אע"ג דחזרת דמים הוא חזרה, כדאמרי' (גיטין דף עד.) גבי איצטלית דאמרו חכמים תתן לו דמיה, דוקא באיצטלית אמרינן מה לי היא מה לי דמיה וכו', דטעמא דרבנן התם משום דלצעורה קא מיכוין והא לא ציערה, אבל בעלמא מודו רבנן דאמרי' מה לי הן ומה לי דמיהן כדאמר בפרק איזהו נשך (דף סג.) וכו', עכ"ל.

וכמש"כ הרא"ש פרק האשה נקנית שם וז"ל, וחזרת דמים הוא חזרה אפילו לרבנן דפליגי ארשב"ג באיצטלית (גיטין דף עד.) וכו' משום הרויח והא קא רווח, וגבי שור בפרק יש נוחלין (דף קלז:) יראה אם אמר שור זה נתון במתנה על מנת שתחזירהו לי והקדישו והחזיר לו דמיו הרי זה קדוש וכו', דכיון שהחזיר לו דמים ויכול לקנות בהם שור אחר כיוצא בזה קרינן ביה שפיר מידי דחזי ליה וכו', עכ"ל.

ב', את"ל דמצי אמר לפי מדה משלם רק אי קפיד רחמנא אתשלומי פירות, למה איצטריך רש"י למימר דלא קפיד רחמנא אתשלומין דחולין מדכתיב ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין, והא אפילו אלמלא ילפינן מישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין, הלא מקרא מלא הוא כסף ישיב לבעליו, ומזה גופא דמצי לשלם כסף חזינן דלא קפיד רחמנא אתשלומין דידהו להצריך פירות דוקא.

והנראה בזה, דרש"י ס"ל כמש"כ הרא"ש פרק ארבעה אבות שם (ס' י"א) דאף היכא דצריך לשלם כעין שגזל מצי לשלם מעות, דמה לי הן מה לי דמיהן כיון דיוכל לקנות בהן כעין שגזל, וז"ל הרא"ש שם, בר מגנב וגזלן שצריך לשלם לו בהמה וכלים שלימים והנבילה והשברים לגנב ולגזלן, דבגנב כתיב חיים שנים ישלם בגזלן כתיב והשיב את הגזילה אשר גזל כעין שגזל, ומיהו מעות יכול ליתן לו דמה לי הן ומה לי דמיהן כיון שיכול לקנות בהן כעין שגזל, אבל לא דבר שיצטרך לטרוח ולמוכרו ולקנות בדמים כעין שגזל, עכ"ל. ובזה מיישבת שאלתנו השנייה, דממש"כ כסף ישיב לבעליו גרידא אין למידק דלפי דמים משלם, דאפ"ל לפי מדה משלם וצריך לשלם פירות, מ"מ מצי לשלם כסף וחשיב כאילו שילם פירות עצמן דמה לי הן מה לי דמיהן כיון דיוכל לקנות פירות בכסף שקיבל, ומשום הכי איצטריך רש"י למימר דרק מדילפינן מישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין מוכח דלפי דמים משלם, שהרי לא אמרינן מה לי הן מה לי דמיהן בשוה כסף דצריך למוכרו ואח"כ לקנות בדמיו כעין שגזל כמש"כ הרא"ש שם. ולכן מהא דילפינן מישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין שפיר מוכח דלפי דמים משלם, דלעולם בשוה כסף ליכא למימר דחשיב כאילו שילם פירות, ומיישבת בזה אף קושייתנו הראשונה.

והרי צ"ב במש"כ רש"י וז"ל, אע"ג דבכל דוכתי אית ליה שוה כסף ככסף, הכא גבי פועל בל תלין שכרו כתיב (ויקרא יט) מאי דאתני בהדיה משמע, עכ"ל, אי חשיב דאתני בהדיה, כלומר דהתנה עמו לקבל כסף ממש תמורת הפעולה, פשיטא דצריך לשלם לו כסף, דכל תנאי שבממון קיים, וקרא למה לי.

ונראה לד' רש"י כאמור לד' הרא"ש, דבעלמא אע"ג דהתנה עמו לקבל כסף מ"מ מהני שוה כסף, דחשיב כאילו נתן כסף מצד מה לי הן מה לי דמיהן, שהטירחא למכור השוה כסף להשיג כסף חשיב כמאן דליתא, וזה גופא דין שוה כסף ככסף בכלי גמרא. שאני אצל פועל דבל תלין שכרו כתיב, ומשמע דוקא מאי דאתניה בהדיה, והיינו שיתן לו כסף ממש ולא יטריחנו למכור השוה כסף להשיג כסף, דגזיה"כ היא דלא אמרינן מה לי הן מה לי דמיהן אצל פועל.

מ"ח) ובזה אזיל רש"י לשיטתיה לפי המבואר מדבריו פרק כל שעה (דף ל"ב ע"א) וז"ל, איבעיא להו, כיון דגבי תרומה בשוגג קפיד רחמנא אתשלומי פירות ולא מעות וכו', לפי מדה משלם או לפי דמים משלם, בגזלן דחולין שוגג או מזיד וכן גזלן דתרומת מזיד לא איבעיא לן, כיון דלא קפיד רחמנא אתשלומין דידהו דאמר ישיב לרבות אפילו שוה כסף ואפילו סובין, ודאי לפי דמים משלם, אבל בתרומה שוגג איבעיא לן הואיל והקפידה התורה לשלם פירות, עכ"ל.

ולכא' צ"ב בתרתי, א' במש"כ כיון דלא קפיד רחמנא אתשלומין דידהו ע"כ לפי דמים משלם, ואמאי, הא אפילו לפי מדה משלם אפשר דלא קפיד אתשלומין דידהו משום דמצי לשלם שוה כסף כגון סובין, וילך הלה וימכרנו, ויקנה פירות כפי מדה שנגזלו במעות שיקבל תמורת הסובין.

דאמר התקדשי לי בחמשים זוז והרי לך אלו בדמיהם, ומקודשת בכך (ומה שנקט רש"י להלן שם דמרביןן שוה כסף בקידושין משיב גאולתו דפדיון עבד עברי, נראה לפרש דזה גופא קמ"ל ישיב דאמרינן מה לי הן, וכמו שיבואר להלן).

נ) ולענין חידוש השני דמהני שוה כסף ככסף בכלי גמרא מצד מה לי הן מה לי דמיהן דחשיב כאילו נתן כסף, נראה דכן משמע מדברי הגמ' פרק שלשה שאכלו לענין פדיון הקדש, וכדיתבאר.

הרי בפדיון הקדש שוה כסף ככסף, כדאיתא ריש פרק המקדיש שדהו וז"ל, תנן, המקדיש את שדהו בשעה שאין היובל, אומר לו פתח אתה ראשון שהבעלים נותנין חומש וכל אדם אין נותנין חומש, מעשה באחד שהקדיש שדהו מפני רעתה, אמרו לו פתח אתה ראשון, אמר הרי היא שלי באיסור, אמר רבי יוסי לא אמר זה באיסור אלא בביצה, שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף, אמר לו הגעתין, נמצא מפסיד איסור ושדהו לפניו, גמ' וכו' מעשה באחד שהקדיש שדהו וכו', לימא בהא קמיפלגי דר"י סבר שוה כסף ככסף ורבנן סברי שוה כסף אינו ככסף, והא קי"ל דשוה כסף ככסף, דכולי עלמא שוה כסף ככסף, והכא בפודין בדבר שאין בחומשו שוה פרוטה קמיפלגי וכו', עכ"ל.

וז"ל הגמ' פרק שלשה שאכלו (דף מ"ז ע"ב), מעשר שני וכו', פשיטא, לא צריכא שנפדו ולא נפדו כהלכתן וכו', הקדש שחללו על גבי קרקע, ולא פדאו בכסף, ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו וכו', עכ"ל.

וצ"ב אמאי נקט הגמ' ולא פדאו בכסף, תינח דלא מצי לפדות בקרקע מ"מ לא בעינן לפדות בכסף דוקא, שהרי אף שוה כסף דמטלטלין מהני בפדיון הקדש, כמבואר שם ריש פרק המקדיש שדהו.

מ"ט) וכן מבואר מדברי רש"י לענין קידושין, דאיתא בגמ' פרק האשה נקנית (דף ז' ע"ב ח' ע"א) וז"ל, ההוא גברא דאקדיש בשיראי, רבה אמר לא צריכי שומא רב יוסף אמר צריכי שומא, אי דאמר לה בכל דהו כולי עלמא לא פליגי דלא צריכי שומא, אי דאמר לה חמשין ולא שוה חמשין, הא לא שוה, כי פליגי דאמר חמשין ושוה חמשין, רבה אמר לא צריכי שומא דהא שוה חמשין, רב יוסף אמר צריכי שומא כיון דאיתתא לא בקיאה בשומא לא סמכה דעתה, איכא דאמרי בכל דהו נמי פליגי, רב יוסף אמר שוה כסף הרי הוא ככסף מה כסף דקיין אף שוה כסף נמי דקיין, אמר רב יוסף מנא אמינא לה, דתניא מכסף מקנתו, בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה וכלים, האי תבואה וכלים היכי דמי, אילימא דלא מקנו בהו כלל, ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף, ואי דלית בהו שוה פרוטה מאי איריא תבואה וכלים אפי' כסף נמי לא, אלא לאו דאית בהו שוה פרוטה וכיון דלא קייצי לא וכו', עכ"ל.

וז"ל רש"י שם, לא צריכי שומא, שישומו אותן שמאים קודם שתקבלם, צריכי שומא, וכיון שלא שמאום תחלה אינה מקודשת כדמפרש ואזיל, בכל דהו, התקדשי לי בהן כמו שהן דלא צריכי שומא דבציר מפרוטה לא שוה, אי דאמר התקדשי לי בחמשים זוז והרי לך אלו בדמיהם, ושוה חמשין, מיהו לא שמאום בקיאים קודם לכך, שוה כסף ככסף, גבי קידושין כסף כתיב ושוה כסף איתרבי ככסף כדאמרינן לקמן ישיב לרבות שוה כסף, הלכך כי כסף בעינן דקיין, מכסף מקנתו, בעבד עברי כתיב ישיב גאולתו, ישיב קרא יתירא הוא דמצי למכתב לפיהן גאולתו, לרבות שוה כסף לענין פדיון, עכ"ל.

ומבואר להדיא בד' רש"י שם דאיכא מה לי הן אצל קידושין, והיינו ממש"כ אי

חייב, הו' יותר חשוב מהפרעון במטלטלין בשוויים, ואפילו שיהיו חפצים יפים, כל שכן מהפרעון בסובי', כי כפי הדין אין חלוק ביניהם, גם כשלא יתן אדם לחברו הדבר ההוא בעצמו שהתנה עליו הפרעון, היותר חשוב הוא כסף, וכל שכן שהוא החשוב יותר מהפרעון בסובין, כל זה גוזר עליו השכל ומקיימו, גם תורתנו הקדו' גוזרת ומקיימת זה, ממה שהוצרכה לומר תיבה מיותרת והיא תיבת ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין כדאי' בבא קמא פרק קמא, וגם באותה הסוגיא מבואר זה בירור גמור, דאיתא התם רמי ליה אביי לרבא כתיב מיטב שדהו וכו', מיטב אין מידי אחרינא לו, והתניא ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין, הרי שלא הקשו אלא מיטב לסובין לא ממיטב לכסף, ודאי כסף מיטב מקרי ועדיף מיניה, גם בתירוץ רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הכי משמע, דתרצו דמיטב הוא גבי קרקע אבל במטלטלי כל מילי מיטב מיקרו, מטעמא דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, הרי שאמרו שכל המטלטלין מיקרו מיטב מפני שדבר קרוב וקל לניזק לעשותן בכסף, א"כ הפורע בכסף כ"ש שהוא יותר חשוב, וכ"ש דמשמע הכי לתירוץ רב הונא דקאמר התם דמאי דאמרי' ישיב לרבות שוה כסף הוא בדלית ליה למזיק כסף או מיטב, הרי נתבאר ביאור גמור שהפרעון היותר חשוב הוא בכסף, ואם כן איך יעלה על דעת שהמתנה לאשה על מנת שתתן לי כך זוזים, אם נתנה לו סובין שווים שהיא מגורשת, אף על גב דאיכא תרתי לרעותא, שלא נתנה לו כמו שהתנה, וגם שנתנה לו דבר יותר גרוע, וכשהתנה עמה על מנת שתתן לו בגד או חפץ פלוני, ונתנה לו כל דמים שבעולם, דליכא אלא חדא לרעותא, והוא דלא נתנה לו כמו שהתנה, ואיכא חדא לטיבותא, דנתנה לו דבר חשוב יותר הרבה

ולהאמור לד' הרא"ש ורש"י מבואר היטב, דאף שוה כסף דמטלטלין מהני רק משום דחשיב כאילו נתן כסף מצד מה לי הן, וא"כ י"ל דמטעם זה גופא נתמעטו קרקעות, דגזיה"כ היא אצל פדיון הקדש דלא אמרינן בקרקעות מה לי הן מה לי דמיהן, ובנתן קרקע לא חשיב כאילו נתן כסף בפדיון הקדש. וא"כ, מבואר כוונת הגמ' פרק שלשה שאכלו שם, הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף, כלומר, אי פדאו בשוה כסף דמטלטלין שפיר חשיב פדאו בכסף מצד מה לי הן, ודוקא משום דפדאו בקרקע לא חשיב שפדאו בכסף דלא אמרינן בקרקע מה לי לענין פדיון הקדש (אולם לד' הרמב"ם משמע אחרת, דאיהו ס"ל דמהני כלי הפחות משה פרוטה לפדיון הקדש, ובכה"ג ליכא מה לי הן היות ולא מצי להשיג פרוטה בתמורתו, וז"ל הרמב"ם הל' מעילה ז' ו', וכיצד יעשה וכו', נוטל פרוטה של חולין, או כלי כל שהוא, ואומר פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא מחוללת על זה וכו', עכ"ל).

נ"א) ובזה איכא ליישב השגות המהרלב"ח (שו"ת קל"ד, הובא מתוך דבריו באבני מילואים ס' כ"ז ס"ק ד') וז"ל, אזכיר הקדמה א' קטנה והיא, כי זה הדין שזה החכם רוצה ללמד מכאן הוא זר עד מאד כפי השכל וכפי שרשי המשפט, וזה שהוא רוצה ללמוד מכאן דלדעת רבנן האומר לאשה הרי זה גטיך על מנת שתתני לי אלף או עשרה אלף זוז, ונתנה לו אחר כך חפצים או אפילו סובי' כדי שוויין לבד, שהיא מגורשת, ואם אמר לה על מנת שתתני לי בגד פלוני או חפץ פלוני, אפילו נתנה לו כל חפצים אחרים שבעולם או אפילו כל דמים שבעולם אינה מגורשת, והנה השכל והדין ימאנו בזה ויאמרו יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא, והוא בזה האופן, שהרי השכל יחייב שהכסף יעלה על הכל, ושהפרעון בכסף לכל, אי זה חוב או נזק או אי זה דבר שהאדם

דמאן יימר שיוכל לקנות אותו חפץ פלוני בתמורת הזוים, והא אפשר דלא יסכים הלה למכור אותו חפץ פלוני בעד הזוים.

נ"ב) ובזה איכא ליישב ק' האבני מילואים אדברי הרא"ש שם, וז"ל הא"מ (ס' כ"ז ס"ק ד' שם) בד"ה ולכן נראה, דגבי איצטלא לאו מתורת שוה אתינן עלה, דהא היכא דאיתי' בעינא לא מהני נתינת דמים, וכדאי' פ' מי שאחזו (גיטין עה, א'), ע"כ לא קאמר רשב"ג אלא היכא דליתי' בעינא, אבל היכא דאי' בעינא לא קאמר וכו', עכ"ל.

ולהאמור ניחא, דאפ' לד' הרא"ש דחזרת דמים הויה חזרה מצד מה לי הן וכדין שוה כסף כסף, מ"מ כל היכא דקפיד אאיצטלא פלוני ליכא מה לי הן, דשמא לא יסכים הלה למכור אותו איצטלא פלוני כאמור, ולכן ככל שהאיצטלא בעיניה לא מהניא חזרת דמים, דבכה"ג קפיד אאותו איצטלא פלוני. ודוקא בנאבד האיצטלא, דהתם לא קפיד אלא אאיצטלא אחר כיוצא בזה, התם אמרינן מה לי הן, כיון דיוכל לקנות בדמים איצטלא אחר כיוצא בזה, וכמבואר בדברי הרא"ש שם בתשובה (כלל ל"ה) לענין שור וז"ל, נראה לי שאם אמר שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירהו לי והקדישו והחזיר לו דמיו הרי זה קדוש, אע"ג דקאמר לי, כיון שהחזיר לו הדמים ויכול לקנות בדמים שור כיוצא בזה, קרינן ביה שפיר מידי דחזי לי, כי מה לי הוא מה לי דמיו, וכו', עכ"ל.

והמשיך האבני מילואים שם וז"ל, וטעמא מבואר בתה"ד ס' שי"א שכתב דודאי בעלמא כשהוא מתנה על החפץ והחפץ בעין אין אומרים שיתן את דמיו, שהרי על חפץ התנה ולא על דמיו, ואם היה רוצה בדמיו היה אומר תן לי שוה כך וכך, אע"כ דדוקא החפץ חביב עליו, ואפ"ה היכא דנאבד וליתי'

מאד, שנתנה לו כסף, ונתנה לו הרבה יותר משווי החפץ שהתנה, שנאמר שלא תהיה מגורשת, זה דבר שאין השכל סובלו בשום פנים ולא הדין, וכל שכן לפי מה כשתב הרב רבינו נסים זכרונו לברכה שם בפרק מי שאחזו, ודייק ליה מהגמרא, דרבנן לאו דוקא באצטלית שהוא דבר חשוב פליגי, אלא הוא הדין בדבר שאינו חשוב כנייר וכיוצא בו, הילכך אמר לה הרי זה גטיך על מנת שתחזירי לי את הנייר ונשרף או נאבד אינה מגורשת עד כאן, וכן נראה מהרמב"ם זכרונו לברכה דלאו דוקא אצטלא שהוא דבר חשוב, שהרי כתוב בפ"ח הרי זה גטיך על מנת שתתני לי בגד זה או כלי זה וכו', הרי דלא חלק, ובכל אי זה בגד או איזה כלי שבעולם אפילו משה פרוטה נראה דהדין כן לדעתו, והשתא אי אפשר לומר דבנייר או כלי גרוע וכדומה איכא קפידא לרבנן, ולא יספיק בשתתן לו דמיו או אפילו כל דמים שבעולם, וכשהתנה שתתן לו זוים, אפילו כמה, דליכא קפידא כשנתנה לו חפצים כדי שווין, זה אי אפשר בשום פנים, אלא כמו שכשהתנה בכלי אינה מגורשת אפילו תתן לו כל דמים שבעולם, ומטעמא דאמרו בגמרא דלצעורה קא מכוין, הוא הדין כשהתנה בזוים אינה מגורש', אפילו שתתן כל חפצים שבעולם, וכל שכן הוא, ומההוא טעמא גופיה וכו', עכ"ל.

ולהאמור לד' הרא"ש ורש"י אדרבא, דברי החכם בר פלוגתתא דמהרלב"ח מבוארין היטב, דאין התשלום במקום מה שהתנה, אלא התשלום חשיב כאילו נתן מה שהתנה ממש מצד מה לי הן מה לי דמיהן, שהטירחא להשיג מה שהתנה בתמורת התשלום חשיב כמאן דליתא. נמצא, התנה זוים שפיר מצי ליתן חפצים, ואפילו סובין, שהרי יוכל למוכרן ולהשיג בתמורתן זוים. משא"כ התנה חפץ פלוני לא מצי ליתן זוים,

הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא דליתבי ליה ממיטב כי היכי דלקפוץ עלה זבינא וכו', עכ"ל.

ומטלטלין, אפילו גורם לממון, חריפי טפי מקרקעות, ואפילו מיטב קרקע,

כמבואר מהא דאיתא בגמ' פרק ארבעה אבות שם (דף י"ד ע"ב), וז"ל, מתני' שום כסף שוה כסף בפני ב"ד ועל פי עדים בני חורין בני ברית והנשים בכלל הנזק והניזק והמזיק בתשלומין, גמ' מאי שום כסף וכו', שוה כסף, דתנו רבנן שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות, אבל אם קדם ניזק ותפס מטלטלין בית דין גובין לו מהן, אמר מר שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות מאי משמע, אמר רבה בר עולא דבר השוה כל כסף, מאי ניהו דבר שאין לו אונאה, עבדים ושטרות נמי אין להן אונאה, אלא אמר רבה בר עולא דבר הנקנה בכסף, עבדים ושטרות נמי נקנין בכסף, אלא אמר רב אשי שוה כסף ולא כסף, והני כולהו כסף נינהו וכו', עכ"ל.

ופירש"י וז"ל, אלא אמר רב אשי שוה כסף, דהיינו קרקעות, והכי משמע, שוה

כסף ישלם ולא כסף עצמו, והני כולהו, מטלטלים ועבדים ושטרות, כסף נינהו, דמצי לאמטויינהו ממתא למתא ומזדבני וכו', עכ"ל. כלומר, היה צ"ב מאי שנא קרקעות דלא חשיבי כסף אלא רק שוה כסף, ואילו מטלטלין חשיבי כסף, ולזאת פירש"י, דקרקעות דוקא לא חשיבי כסף משום דלא נידי, משא"כ מטלטלין דמצי לאמטויינהו ממתא למתא ומזדבני חריפי טפי מקרקעות וחשיבי כסף, והיינו ע"ד מה שאמר רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לעיל שם (דף ז' ע"ב) דכל מילי מטלטלין מיטב נינהו דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי.

בעין, אמדינן דעתי' דאין רצונו שבשביל כך יתבטל תנאו, אלא יטול את דמיו, עכ"ל, וא"כ אינו בתורת שוה, אלא משום דאמדינן דעתי' דאין רצונו שבשביל כך יתבטל תנאו, מש"ה סגי בדמיו, עכ"ל האבני מילואים.

ולהאמור אין הכרח בדברי תה"ד שם דאינו בתורת שוה, שהרי אף היכא דנאבד יתכן וקפיד אאותו שנאבד דוקא וליכא מה לי הן, ומשום הכי איצטריך תה"ד להשמיענו דהיכא דנאבד אמדינן דעתיה שבכה"ג לא קפיד אאותו שנאבד דוקא מאחר ובכך יתבטל תנאו. ומ"מ י"ל דשפיר קפיד אחפץ אחר כיוצא בזה, וחזרת דמים הויה חזרה רק משום שבדמים יוכל לקנות חפץ כיוצא בזה, כמבואר בד' הרא"ש שם.

נ"ג) והשתא, מטלטלין דגופו ממון חריפי טפי למזבן ממטלטלין דגורם לממון, וכש"כ דחריפי טפי מקרקעות, דאפילו מטלטלין דגורם לממון חריפי טפי מקרקעות, כדיתבאר.

מטלטלין דגופו ממון חריפי טפי למזבן ממטלטלין דגורם לממון

כמבואר מדברי בעל התרומות (שער ד' חלק ב' אות ה') וז"ל, ומסתברא ליה דאית ליה מטלטלי וחובות בשטר או חובות וקרקעות, אם רוצה מלוה ליטול ממנו קרקעות ולא חובות או מטלטלין ולא חובות הרשות בידו וכו', ועוד כיון שאין גופן ממון אין נפרעין מהן, שיש ללכת לטובתו של מלוה לאגבויי מאי דחריף טפי למזבן וכו', עכ"ל (וטעם הדבר אמאי גופו ממון חריף טפי מגורם לממון יתבאר להלן בסמוך).

ומטלטלין חריפי טפי מקרקעות כמבואר

בגמ' פרק ארבעה אבות (דף ז' ע"ב) וז"ל, כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב פרשוה כל מילי מיטב

חזרה דקרקעות היא חזרה.

ועוד נפק"מ לענין תשלומי גזל, דלד' הרא"ש ורש"י צריך לשלם כעין שגזל ומהני כסף רק מצד מה לי הן, ולכא' ה"ה לאידך גיסא, אי גזל כסף (מטבעות) דצריך לשלם כסף כעין שגזל ומהני שוה כסף רק מצד מה לי הן, ובכה"ג נפק"מ אי מצי לשלם דוקא מטלטלין דגופו ממון, או אפילו מטלטלין דגורם לממון, או דמצי לשלם אפילו קרקעות.

ועוד נפק"מ לענין כל היכא דשוה כסף ככסף בכולי גמרא, וכגון בפדיון הקדש ופדיון הבן וכסף קידושין ופדיון עבד עברי, דלהאמור לד' הרא"ש ורש"י היינו מצד מה לי הן, אי מהני דוקא שוה כסף דמטלטלין דגופו ממון, או דמהני אפ' שוה כסף דמטלטלין דגורם לממון, או דמהני אפ' שוה כסף דקרקעות.

נ"ה) **מיהו** לענין תשלומי נזק נראה דליכא נפק"מ בזה, וכדיתבאר.

איתא בגמ' פרק ארבעה אבות (דף ז' ע"ב) וז"ל, והתניא ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין וכו', עכ"ל. והרי לד' הרא"ש ורש"י דשוה כסף ככסף בכולי גמרא מצד מה לי הן, נמצא דמהני שוה כסף בתשלומי נזק משום דחשיב כאילו נתן כסף מצד מה לי הן.

והרי בתשלומי נזק כתיב (שמות כ"ב, ד') וז"ל, מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם, עכ"ל,

כלומר מיטב קרקע אין, בינונית וזיבורית לא. ולד' רש"י והרא"ש על כרחך הכוונה, דבתשלומי נזק אמרינן מה לי הן דוקא במיטב קרקע משום דקפץ עלה זבינא, ולכן הטירחא למוכרו חשיב כמאן דליתא, משא"כ בבינונית וזיבורית לא אמרינן מה לי הן משום דלא קפץ עלייהו זבינא, ולכן הטירחא למוכרו לא חשיב כמאן דליתא.

והרי מבואר מדברי הגמ' שם דלא רק מטלטלין דגופו ממון אלא אף מטלטלין דגורם לממון חריף טפי מקרקעות, ואפילו ממיטב קרקע, שהרי מבואר שם דאף שטרות מקרי כסף, ואילו קרקעות, ואפילו מיטב קרקע, לא מקרי כסף אלא שוה כסף, וכמש"כ רש"י שם וז"ל, והני כולהו, מטלטלים ועבדים ושטרות, כסף נינהו וכו', עכ"ל.

ולענין דברי בעל התרומות שם דגופו ממון חריף טפי מגורם לממון, נראה היינו טעמא דגופו ממון מזדבן במתא אחריתי טפי מגורם לממון, שהרי גורם לממון אינו נמכר כ"כ בנקל במתא אחריתי, היות ולא מצי לוקח לגבות אלא"כ ילך הוא או שלוחו למקום הלוה.

נ"ד) **ולפי"ז**, יש להסתפק להאמור לד' הרא"ש ורש"י האם דוקא במטלטלין דגופו ממון דחריפי טובא אמרינן מה לי הן מה לי דמיהן, ומשום שלמוכרו איכא רק טירחא מועטת ולכן חשיב טירחתן כמאן דליתא, משא"כ מטלטלין דגורם לממון וקרקעות, דלא חריפי כל כך, לא אמרינן בהו מה לי הן. או דלמא אף במטלטלין דגורם לממון אמרינן מה לי הן, אע"ג דלא חריפי כל כך, משא"כ בקרקעות לא אמרינן מה לי הן, כיון דלא חריפי כלל. או דלמא אף בקרקעות אמרינן מה לי הן, אע"ג דלא חריפי כלל.

ונפק"מ בזה לענין מש"כ הרא"ש שם במתנה על מנת להחזיר דחזרת

דמים היא חזרה מצד מה לי הן, ולכא' ה"ה לאידך גיסא, אם נתן דמים (מטבעות) במתנה על מנת להחזיר דחזרת שוה כסף היא חזרה מצד מה לי הן, ובכה"ג נפק"מ אם דוקא חזרה דמטלטלין דגופו ממון היא חזרה, או אפילו חזרה דמטלטלין דגורם לממון, או אפילו

עכ"ל, ומבואר דאלמלא הטעם דלא סמכה דעתה שפיר היה מהני שטר חוב דאחרים בכסף קידושין, ואע"פ דאין גופו ממון אלא גורם לממון, ומוכח דשפיר אמרינן מה לי הן מה לי דמיהן במטלטלין דגורם לממון (אלא"כ נתמעט גורם לממון מגזיה"כ).

נ"ז) ונראה להוכיח דשפיר אמרינן מה לי הן בקרקעות (וא"כ כש"כ במטלטלין דגורם לממון) ממש"כ התוס' לענין פדיון הקדש, וכדיבתבאר.

הרי בפדיון הקדש מהני אף שוה כסף, כדתנן בריש פרק המקדיש שדהו (דף כ"ז ע"א) וז"ל, שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף וכו', עכ"ל. אולם לא מהני קרקעות וגורם לממון בפדיון הקדש, דממעטינן להו ממש"כ ונתן הכסף וקם לו, קרקעות כדאיתא בגמ' פרק שלשה שאכלו (דף מ"ז ע"ב) וז"ל, לא צריכא שנפדו ולא נפדו כהלכתן וכו', הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף, ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו, עכ"ל, וגורם לממון כדאיתא בגמ' פרק האשה נקנית (דף ה' ע"א) וז"ל, מה לכסף שכן פודין בו הקדש ומעשר שני, תאמר שטר שאין פודין בו הקדש ומעשר שני דכתיב ונתן הכסף וקם לו וכו', עכ"ל.

ולענין הא דממעטינן קרקעות מדכתיב ונתן הכסף וקם לו, הקשו בתוס' פרק כל שעה (דף ל"ה ע"ב), וז"ל בד"ה שחילל על גב קרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף, תימה, אי כסף משמע ליה דווקא, נימעוט שוה כסף, ואי יליף מישיב דשוה כסף ככסף, אפילו קרקע נמי, ונראה לר"י דילפינן בכלל ופרט וכלל ויסף חמישיתו כלל כסף פרט והיה לו חזר וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון וכו' יצאו קרקעות ועבדים ושטרות, וכן מוכח בפרק יש בכור (בכורות דף נא.) דתנן אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא

ומאחר ואף מטלטלין דגורם לממון חריף טפי מקרקעות, ואפילו מיטב קרקע, כאמור, נמצא דאי בתשלומי נזק אמרינן מה לי הן במיטב קרקע, כש"כ דאמרינן מה לי הן במטלטלין דגורם לממון, ושפיר מצי לשלם תשלומי נזק בגורם לממון כשטרות (בשוויים לימכר בשוק), וחשיב כאילו נתן כסף.

נמצא דליכא נפק"מ לענין תשלומי נזק, דלד' הרא"ש ורש"י מקרא מלא הוא דאמרינן מה לי הן במיטב קרקע, וכש"כ דאמרינן מה לי הן במטלטלין דגורם לממון, משא"כ בקרקע בינונית וזיבורית לא אמרינן מה לי הן.

אלא הנדון לענין תשלומי נזק הוא רק בזה, האם מה שכתוב בקרא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם קאתי לרבות מיטב קרקע (וכש"כ מטלטלין דגורם לממון), דבעלמא לא אמרינן מה לי הן בקרקעות (ואפשר אף במטלטלין דגורם לממון), או דלמא קאתי קרא דמיטב שדהו למעט בינונית וזיבורית, דבעלמא אמרינן שפיר מה לי הן בכל קרקעות ואפילו בינונית וזיבורית.

נ"ו) ונראה להוכיח דשפיר אמרינן מה לי הן לענין מטלטלין דגורם לממון, דהא מטלטלין דגורם לממון מהני בכסף קידושין כמבואר בגמ' פרק האיש מקדש (דף מ"ז ע"ב, מ"ח ע"א) וז"ל, התקדשי לי בשטר חוב או שהיה לו מלוה ביד אחרים והירשה עליהם, ר"מ אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת, האי שטר חוב היכי דמי וכו', לעולם שטר חוב דאחרים וכו', ואיבעית אימא וכו', והכא בדשמואל קמיפלגי, דאמר שמואל המוכר שטר חוב לחבירו וחזר ומחלו מחול וכו', ואיבעית אימא דכ"ע אית להו דשמואל והכא באשה קמיפלגי, מר סבר אשה סמכה דעתה וכו' ומר סבר אשה נמי לא סמכה דעתה וכו',

ממעטנין קרקעות, וי"ל דהכא כסף מיותר, דה"מ למכתב חמישית ערכך, וגבי בכור נמי ופדיו מכן חדש תפדה בערכך ה' שקלים, ומדכתיב כסף למדרשיה לפרטא הוא דאתא, עכ"ל.

וכן הקשו בתוס' פרק בכל מערבין (דף ל"א ע"ב), וז"ל בד"ה ונתן הכסף וקם לו, ואף על גב דבעלמא שוה כסף ככסף, הכא איכא מיעוטא דדרשינן האי קרא בכלל ופרט וכלל, וכן משמע בבכורות דתנן בפרק יש בכור (דף נ"א). אין פודין לא בעבדים כו' ולא בהקדשות, ומפרש בגמרא ולא הקדש בכל אלו, וגבי בכור דריש בכלל ופרט וכו', עכ"ל.

ומקושיית התוס' שם משמע דס"ל בעלמא שפיר אמרינן מה לי הן אף בקרקעות, דאל"כ הוה מצו לתרץ דקרא דונתן הכסף וקם לו כפשוטו דבעינן כסף דוקא, ומ"מ מהני שוה כסף דמטלטלין מצד מה לי הן דחשיב כאילו נתן כסף, משא"כ קרקעות דלא אמרינן בהו מה לי הן לא חשיב בהו כאילו נתן כסף, ולכן נתמעטו קרקעות דוקא דאין פודין בהן. ומדלא תירצו כן, משמע דס"ל לתוס' דבעלמא אף בקרקעות אמרינן מה לי הן וחשיב בהו שפיר כאילו נתן כסף, ולכן הקשו דאי מהני שוה כסף אפילו קרקעות נמי.

נ"ח) ולהאמור איכא לבאר מה שתירצו התוס' שם דשאני פדיון הקדש דאיכא מיעוטא דדרשינן כלל ופרט וכלל. שהרי להאמור כל היכא דילפינן להצריך דבר המיטלטל וגופו ממון ולמעט קרקעות וגורם לממון, יתכן דהיינו טעמא דבעינן התם מאי דחריף טפי למזבן, והרי דבר המיטלטל וגופו ממון חריפי טפי למזבן מקרקעות וגורם לממון כאמור (ועבדים שהוקשו לקרקעות, אע"ג דמטלטלין דגופו ממון נינהו, מ"מ לא חריפי כ"כ, ואכ"מ להאריך בזה). זאת ועוד, יתכן דבעינן התם מאי

בהקדשות, ומפרש התם בגמרא ולא הקדשות בכל אלו, ובכור יליף התם בכלל ופרט וכלל, וכן נמי יש לפרש הקדשות וכו', עכ"ל.

וכן הקשו בתוס' פרק מפנין (דף קכ"ח ע"א), וז"ל בד"ה ונתן הכסף וקם לו, וקשה לר"י נימא כסף דוקא, וכ"ת דשוה כסף ככסף, חדא דגבי נזקין מצרכינן קרא ישיב לרבות שוה כסף, ועוד דאם כן אפילו קרקע נמי ומנלן למעוטי קרקע, ואומר ר"י דמכלל ופרט נפקא כדתנן בבכורות בפרק יש בכור לנחלה (דף נ"א). אין פודין לא בעבדים ולא בקרקעות ולא בהקדשות, ומפרש בגמרא דבעי למימר ולא הקדשות בכל אלו, לענין פדיון בכור דרשינן התם כלל ופרט, ופדיו מכן חדש כלל כסף פרט תפדה חזר וכלל, מה הפרט מפורש דבר המיטלטל כו', ה"נ איכא למימר בפדיון הקדשות, ונתן כלל כסף פרט וקם לו חזר וכלל כו', מיהו בת"כ דריש ליה מקרא אחרינא, וכל ערכך יהיה בשקל הקדש מה ת"ל, לפי שנאמר תפדה יכול בעבדים ושטרות וקרקעו, ת"ל בשקל הקדש, אין לי אלא סלעים מניין לרבות כל דבר המיטלטל, ת"ל ופדה בערכך, א"כ למה נאמר בשקל פרט לעבדים ושטרות וקרקעות וכו', עכ"ל.

וכן הקשו בתוס' פרק הזהב (דף נ"ד ע"א), וז"ל בד"ה ונתן הכסף וקם לו, וא"ת אי כסף דוקא מטלטלין נמי לא, ואי גמרי' מנזקין ועבד דכתיב בהן (שמות כא) ישיב לרבות שוה כסף ככסף, א"כ קרקע נמי, וי"ל דדרשינן בכלל ופרט, ויסף חמישית כלל כסף פרט והיה לו חזר וכלל, וכן משמע פ' יש בכור (בכורות ד' נ"א). דתנן אין פודין את הבכור בקרקעות כו' ולא בהקדשות, ומפרש בגמ' ולא הקדשות בכל אלו, והתם גבי בכור דריש בכלל ופרט וכלל, וא"ת דאי לא הוה כתב אלא כסף לחודיה ה"א שוה כסף ככסף, והשתא דכתיבי כללי

מה שכתבו התוס' פרק האשה נקנית דמהני קרקעות לכסף קידושין דשוה כסף ככסף, ולהאמור בכולי גמרא שוה כסף ככסף מצד מה לי הן.

ונקדים בלשון הגמ' שם (דף ה' ע"א) וז"ל, ומנין שאף בשטר, ודין הוא, ומה כסף שאין מוציא מכניס שטר שמוציא אינו דין שמכניס, מה לכסף שכן פודין בו הקדש ומעשר שני תאמר שטר שאין פודין בו הקדש ומעשר שני דכתיב ונתן הכסף וקם לו, אמר קרא ויצאה והיתה מקיש הויה ליציאה מה יציאה בשטר אף הויה נמי בשטר וכו', עכ"ל. **וז"ל** התוס' שם בד"ה שכן, וא"ת ונימא ק"ו מקרקעות שאינן מוציאות אפ"ה מכניסות, פ"י דאדם יוכל לקדש אשה בקרקע ואינה מתגרשת בקרקע וכו', עכ"ל, הרי להדיא דמהני קרקעות בקידושין לד' התוס'.

ואפילו לד' בעל העיטור, הובא בר"ן ריש פרק האשה נקנית, דלא מהני קרקעות בקידושין, היינו מטעם אחר, דמקשינן הויה ליציאה, כמבואר בדברי הר"ן שם (פרק האשה נקנית דף א' ע"א בדפי הרי"ף) וז"ל, מיהו איכא מאן דאמר דאע"ג דשוה כסף ככסף לענין קדושין ה"מ מטלטלין אבל קרקעות לא, דבגמרא [דף ה'] אמרינן דמקשינן הויה ליציאה, ומהך היקשא ילפינן קדושי שטר, וכיון דמקשינן, מה יציאה במחובר לא, שאין כותבין את הגט במחובר לקרקע כדאיתא בפרק המביא תנין (דף כא:) אף הויה נמי במחובר לא וכו', עכ"ל.

וכן נראה להוכיח דשפיר אמרינן מה לי הן בקרקעות (וא"כ כש"כ במטלטלין דגורם לממון) ממש"כ תוס' הרא"ש ריש פרק האשה נקנית לענין עבד עברי, וכדיתבאר.

ונקדים תחילה במש"כ תוס' הרא"ש להלן, פרק האשה נקנית, בדף ה' ע"א שם,

דחריף טפי למזבן משום דמהני שוה כסף התם רק מצד מה לי הן, וילפינן למעט קרקעות וגורם לממון דהתם לא אמרינן בהו מה לי הן.

וא"כ, י"ל אצל פדיון הקדש דלעולם ונתן הכסף וקם לו כפשוטו דבעינן כסף דוקא, וקרא יתירה דהכסף גזיה"כ היא דבעינן דבר המקרב טפי לכסף, ולא אמרינן מה לי הן במטלטלין דגורם לממון וקרקעות אצל פדיון הקדש, כיון דלא חריפי כ"כ כמו מטלטלין דגופו ממון.

וכן משמע מדברי הגמ' פרק שלשה שאכלו (דף מ"ז ע"ב), מעשר שני וכו', פשיטא, לא צריכא שנפדו ולא נפדו כהלכתן וכו', הקדש שחללו על גבי קרקע, ולא פדאו בכסף, ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו וכו', עכ"ל. וצ"ב אמאי נקט הגמ' ולא פדאו בכסף, תינח דלא מצי לפדות בקרקע מ"מ לא בעינן לפדות בכסף דוקא, שהרי אף שוה כסף דמטלטלין מהני בפדיון הקדש, כמבואר שם ריש פרק המקדיש שדהו.

ולהאמור ניחא, דשוה כסף דמטלטלין מהני רק משום דחשיב כאילו נתן כסף מצד מה לי הן, ומטעם זה גופא ילפינן מקרא יתירה דהכסף למעט קרקעות (ומטלטלין דגורם לממון), דגזיה"כ היא דלא אמרינן מה לי הן בקרקעות (ומטלטלין דגורם לממון) לענין פדיון הקדש, וא"כ בנתן קרקע לא חשיב כאילו נתן כסף בפדיון הקדש. ובזה מבואר כוונת הגמ' פרק שלשה שאכלו שם, הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף, כלומר, אי פדאו בשוה כסף דמטלטלין שפיר חשיב פדאו בכסף מצד מה לי הן, ודוקא משום דפדאו בקרקע לא חשיב שפדאו בכסף, דגזיה"כ היא דלא אמרינן בקרקע מה לי הן בפדיון הקדש.

נ"ט ו**להאמור** דס"ל לתוס' דשפיר אמרינן מה לי הן בקרקעות, מבואר

מעלת כסף, דחשיב כאילו נתן כסף כאמור, וא"כ שפיר איכא למיפרך בכסף שכן פודין בו הקדשות, והא דאין פודין הקדשות בקרקע היינו טעמא דלענין פדיון הקדש אינו חשיב כאילו נתן כסף, דילפינן מקרא יתירה דהכסף למעט דלא אמרינן התם מה לי הן בקרקעות כאמור.

ס"א) ולפי"ז איכא לבאר דברי תוס' הרא"ש
ריש פרק האשה נקנית (דף ב'

ע"א ד"ה בפרוטה) וז"ל, וא"ת מנ"ל דשוה כסף ככסף, דהא לקמן מיבעיא לן קרא גבי עבד עברי ישיב גאולתו לרבות שוה כסף ככסף, ובפדיון הבן נמי כתיב כסף ואמרי' לקמן רב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן, וכן בהקדש נמי כתיב ונתן הכסף וקם לו, ותנן בערכין בפ' המקדיש שדהו שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף, מנ"ל דשוה כסף ככסף, ומיהו בפדיון הבן ניחא, דבפ"ק דשבועות ובפ' יש בכור דריש כלל ופרט וכלל לרבות כל דבר המטלטלין וגופו ממון, ובהקדשות נמי אפשר דדרשינן כלל ופרט וכלל, דהא אין הקדש נפדה בקרקע, כדאמרינן בפ' הזהב הרי אמרו אין הקדש מתחלל על הקרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו, ולקמן נמי אמרינן דאין פודין הקדשות בשטר, ובפ' יש לבכור תנן ולא בהקדשות, ומפרש בגמ' ולא הקדשות בכלל אלו, פי' בשטר ובקרקע, אבל הכא גבי קידושין מנ"ל דשוה כסף ככסף, וכן גבי ערכין דכתיב ביה כסף ואמרינן במס' ערכין דשוה כסף ככסף, וי"ל דבכל דוכתא ילפי' מעבד עברי דרבי ביה קרא שוה כסף ככסף, וה"ה נמי בכל דוכתא דכתיב ביה כסף, והא דאצטריך כלל ופרט וכלל גבי פדיון הבן והקדשות, לא לרבות שוה כסף, אלא למעט קרקעות ושטרות שאין פודין בהם, והא דמיבעי לן גבי נזקין ישיב לרבות שוה כסף ככסף בפ"ק דב"ק, היינו טעמא לפי שמצינו

וז"ל בד"ה מה לכסף שאין פודין בו הקדשות, וא"ת וניליף משוה כסף כגון קרקעות שאין פודין בו הקדשות ומעשר שני, כדתנן בפ' יש בכור ולא הקדשות בכל אלו ומעשר שני בעי כסף צורה, וי"ל דשמא אין אשה נקנית בקרקע, ואפי' את"ל דנקנית, י"ל כיון דמכח כסף היא מתקדשת שייך למיפרך שכן פודין בו הקדשות, ועי"ל מה לקרקע שכן קונה מטלטלין באגב וכו', עכ"ל.

ובמש"כ שם וז"ל, דשמא אין אשה נקנית בקרקע וכו', עכ"ל, לכא' נסתפק מצד מש"כ בעל העיטור הובא בר"ן שם דמקשינן הויה ליציאה.

ובמש"כ שם וז"ל, דאפי' את"ל דנקנית בקרקע י"ל כיון דמכח כסף היא מתקדשת שייך למיפרך שכן פודין בו הקדשות וכו', עכ"ל, צ"ב מאי כוונתו דמכח כסף היא מתקדשת, והלא ילפינן דמהני שוה כסף ממש"כ ישיב גאולתו אצל עבד עברי, כמבואר בתוס' הרא"ש ריש פרק האשה נקנית שם (יובאו דבריו להלן בסמוך).

ועוד, מה לי דמכח כסף היא מתקדשת, מ"מ מה שפודין בו הקדשות ע"כ אינו גורם את הדין דמהני בקידושין, דסוף סוף אין פודין הקדשות בקרקע ומ"מ קרקע מהני בקידושין.

ולהאמור דברי תוס' הרא"ש מבוארין היטב, דאפילו מהני קרקע בקידושין לא מהני מצד עצמו אלא דחשיב כאילו נתן כסף מצד מה לי הן, וזה מש"כ הרא"ש דמכח כסף היא מתקדשת, כלומר דמהני קרקע רק משום דחשיב כאילו נתן לה כסף.

ולכן שפיר איכא למיפרך בקרקע שכן פודין בו הקדשות, דהא דמהני קרקע בקידושין אינו מצד מעלת קרקע אלא מצד

דוכתא אמרינן מה לי הן מה לי דמיהן, שהטירחא למכור חשיב כמאן דליתא, ולכן שוה כסף ככסף בכולי גמ'.

ובזה נראה ליישב ק' האבני מילואים (ס' כ"ז ס"ק ד') אדברי הרא"ש שם, וז"ל הרא"ש פרק ארבעה אבות שם (ס' י"א), בר מגנב וגזלן שצריך לשלם לו בהמה וכלים שלימים והנבילה והשברים לגנב ולגזלן, דבגנב כתיב חיים שנים ישלם בגזלן כתיב והשיב את הגזילה אשר גזל כעין שגזל, ומיהו מעות יכול ליתן לו דמה לי הן ומה לי דמיהן כיון שיכול לקנות בהן כעין שגזל, אבל לא דבר שיצטרך לטרוח ולמוכרו ולקנות בדמים כעין שגזל, עכ"ל.

וז"ל האבני מילואים שם, היא גופא קשיא, דהא היכא דלא גלי לרבות ש"כ אינו ככסף, וא"כ התם דכתיב חיים שנים ישלם דיליף התם דצריך לשלם כעין הכלי שגזל, וא"כ מנ"ל לרבות שוה כלי והיינו שוה חיים וכו', ועיין בתשובת הרא"ש כלל ו' סי' כ"ד (בנדפס סי' י"ט) ז"ל, תדע לך דאמרינן התם הרי זה גיטך על מנת שתתן איצטלית ואבדה איצטלית דוקא קאמר, אע"ג דבכולה תלמוד קי"ל ש"כ ככסף, שאני התם דלצעורי קא מכוין ע"ש, ומשמע נמי דשוה כלי ככלי, ואמאי הא אפי' ש"כ אינו ככסף אלא היכא דגלי קרא לרבות, ומכ"ש בשוה כלי דלא נימא שוה כלי ככלי, עכ"ל האבני מילואים.

ולפי מש"כ בתוס' הרא"ש שם ניחא, דשפיר ילפינן בכל דוכתא מעבד עברי דאמרינן מה לי הן מה לי דמיהן, שהטירחא להשיג דבר אחר בתמורתו חשיב כמאן דליתא, והיינו בין בטירחא למכור שוה כסף ולהשיג כסף, כדמצינו בדין שוה כסף ככסף בעבד ובכולי גמ', ובין בטירחא לתת כסף ולקנות בו שוה כסף, כדמצינו בדין המשלם כסף בתשלומי

שהקפיד הכתוב לענין מיטב, ס"ד נמי דכסף דוקא, וגבי עבד עברי נמי איצטריך קרא דלא מצוי יליף מנזיקין, דהו"א כי מקני בקרקע ליבעי מיטב, עכ"ל.

ובענין מש"כ שם וז"ל, וא"ת מנ"ל דשוה כסף ככסף, דהא לקמן מיבעיא לן קרא גבי עבד עברי ישיב גאולתו לרבות שוה כסף ככסף וכו', עכ"ל, ומשמע אי לאו דחזינן לקמן דמיבעי ליה קרא גבי עבד עברי הוי אומר דמהני שוה כסף מסברא, וצ"ב איזה סברא איכא לרבות שוה כסף, שהרי כסף קידושין ילפינן קיחה קיחה משדה עפרון והתם כסף כתיב. ואין לומר דכוונתו למה שכתבו הראשונים, היות ושניהם נתרצו מה לי כסף מה לי שוה כסף, דא"כ ליכא הוכחה מעבד עברי, דהתם לא נתרצו שניהם שהרי בע"כ דאדון הוא.

ונראה דע"כ כוונתו דהוה אמינא דמהני שוה כסף מסברא משום דחשיב כאילו נתן כסף מצד מה לי הן מה לי דמיהן, וכמבואר בד' הרא"ש ורש"י שם דשוה כסף ככסף בכולי גמ' מצד מה לי הן.

ולזה הוכיח מעבד עברי דעל כרחק לא אמרינן מה לי הן מסברא דא"כ ישיב גאולתו למה לי, אלא ע"כ ילפינן מה לי הן מגזיה"כ, ולכן איצטריך ישיב גאולתו בעבד למילף מיניה דאמרינן מה לי הן אצל עבד.

ס"ב) ולכן הקשה שם דלענין כסף קידושין ופדיון הבן ופדיון הקדש וערכין מנלן דאמרינן בהן מה לי הן ומהני שוה כסף ככסף.

וזה מה שתירץ שם וז"ל, דבכל דוכתא ילפי' מעבד עברי דרבי ביה קרא שוה כסף ככסף, וה"ה נמי בכל דוכתא דכתיב ביה כסף וכו', עכ"ל, כלומר, דילפינן מעבד עברי דבכל

דמהני כל שוה כסף ואפילו קרקע בינונית וזיבורית מצד מה לי הן מה לי דמיהן.

ס"ד) **נמצא**, דשפיר אמרינן מה לי הן מה לי דמיהן לא רק במטלטלין דגופו ממון דחריפי טובא, אלא אף במטלטלין דגורם לממון דלא חריפי כ"כ, ואף בקרקעות דלא חריפי כלל, אלא"כ מיעטן הכתוב כמו בפדיון הקדש.

ולפי"ז, לענין מש"כ הרא"ש שם במתנה על מנת להחזיר, אם נתן דמים (מטבעות) במתנה על מנת להחזיר דחזרת שוה כסף הוא חזרה מצד מה לי הן, להאמור אפילו חזרה דמטלטלין דגורם לממון וקרקעות הוא חזרה.

וכן לענין תשלומי גזל, דלד' הרא"ש ורש"י אי גזל כסף (מטבעות) צריך לשלם כסף כעין שגזל, ומהני שוה כסף רק מצד מה לי הן, להאמור שפיר מצי לשלם מטלטלין דגורם לממון ואף קרקעות.

וכן לענין שוה כסף ככסף בכולי גמרא (כל היכא דלא נתמעטו גורם לממון וקרקעות), כגון בכסף קידושין ופדיון עבד עברי, להאמור שפיר מהני שוה כסף דמטלטלין דגורם לממון ואף שוה כסף דקרקעות (משא"כ בפדיון הקדש דגזיה"כ דלא אמרינן מה לי הן במטלטלין דגורם לממון וקרקעות כאמור).

ולענין תשלומי נזק, להאמור מה שכתוב בקרא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם קאתי למעט בינונית וזיבורית, דבעלמא שפיר אמרינן מה לי הן בכל קרקעות ואפילו בינונית וזיבורית.

ס"ה) **ולענין** פדיון הבן נראה דמהני שוה כסף מצד עצמו ולא מצד מה לי הן, וכדיתבאר.

הרי בפדיון הבן איפליגו חכמים ורבי, לד' החכמים ממעטינן קרקעות עבדים

גזל דחשיב כאילו נתן חפץ כעין שגזל, ובדין חזרת דמים דהויא חזרה במתנה על מנת להחזיר. וכן מבואר בדברי הרא"ש פרק איזהו נשך שם (ס' ז) וז"ל, חשבינן כשנותן לו חטין כאילו מעות מוכנים בידו וכו', ומחמת זה מתיר ר' ינאי לפרוע לו דמים אע"פ דמחזי כרבית, כ"ש בשעת פסיקא דשרי לפסוק על שער שבשוק, כי מן הדמים שנתן הלוקח למוכר יכול הוא לקנות חטין וכו', משום מה לי הן מה לי דמיהן וכו', עכ"ל (ושו"מ עד"ז בדברי יחזקאל ס' ל"ח).

ס"ג) **ובמש"כ** בהמשך דברי תוס' הרא"ש שם וז"ל, והא דמיבעי לן גבי נזיקין ישיב לרבות שוה כסף ככסף בפ"ק דב"ק, היינו טעמא לפי שמצינו שהקפיד הכתוב לענין מיטב, ס"ד נמי דכסף דוקא וכו', עכ"ל, כלומר, היות וקפיד רחמנא בנזיקין אמיטב, הוה אמינא דבנזיקין לא אמרינן מה לי הן מה לי דמיהן אלא צריך לשלם כסף ממש, דאין מטריחין את הניזק למכור שוה כסף להשיג כסף, קמ"ל כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף, דשפיר אמרינן מה לי הן אף בנזיקין.

ובמש"כ שם וז"ל, וגבי עבד עברי נמי איצטריך קרא דלא מצי יליף מנזיקין, דהו"א כי מקני בקרקע ליבעי מיטב, עכ"ל, כלומר, דאי מנזיקין הוה אמינא דלא אמרינן מה לי הן בקרקע אלא דוקא במיטב דחריף קצת משום דקפץ עלה זבינא, משא"כ בקרקע בינונית וזיבורית, דלא חריף כלל דלא קפץ עלה זבינא, לא אמרינן מה לי הן ולא מהני בעבד עברי, קמ"ל ישיב גאולתו דאמרינן מה לי הן בכל שוה כסף, ואפילו בקרקע בינונית וזיבורית דלא חריף כלל (ושו"מ עד"ז בדברי יחזקאל ס' ל"ח שם).

ומהא חזינן דשפיר אמרינן מה לי הן מה לי דמיהן בקרקע, דמישיב גאולתו ילפינן

לא, כי הא דמר בר רב אשי זבן סודרא מאימיה דרבה מקובי שוי עשרה בתליסר, עכ"ל.

הרי מבואר דלענין פדיון הבן בעינין דבר ששוויו ה' סלעים, ושני עניינים נכללים בדבר ששוויו ה' סלעים, א' מצד כח הקנייה, שיוכל אדם להשיג כסף ה' סלעים בתמורתו, וב' מצד השתמשות בגוף, דאדם היה משלם כסף ה' סלעים בעד דבר זה להשתמש בגופו.

ומבואר מדברי רב אשי בגמ' שם, דאי שוה לכהן המקבלו ה' סלעים וכגון דגברא רבא הוא, מהני לדידי שוה לי לפדיון הבן, ומשמע אע"ג דאינו שוה לשום אדם אחר ה' סלעים מ"מ מהני. ותינח דבכה"ג איכא השתמשות בגוף שווה ה' סלעים, דכהן זה שפיר היה משלם ה' סלעים בעד סודר זה להשתמש בגופו, מ"מ כח הקנייה דה' סלעים ליכא, שהרי כהן זה לא מצי להשיג כסף ה' סלעים בתמורתו, כיון דאינו שום אדם אחר המוכן לשלם בעדו ה' סלעים.

וא"כ, ע"כ לא מהני שוה כסף בפדיון הבן מצד מה לי הן, דבכה"ג דליכא כח הקנייה דה' סלעים ליכא מה לי הן כאמור.

והשתא (ס"ז) נבאר דברי התוס' הר"ן והרשב"א ריש פרק האשה נקנית.

וז"ל התוס' שם (דף ב' ע"א ד"ה בפרוטה), וא"ת ומנא לן דשוה כסף ככסף, דהא לקמן (דף יז.) מיבעי ליה קרא גבי עבד עברי ישיב לרבות שוה כסף ככסף, ופדיון הבן דכתיב ביה כסף ואמר לקמן (דף ח.) דרב כהנא שקל סודרא בפדיון הבן ומנא לן דשוה כסף ככסף, ומיהו בפרק קמא דשבועות (דף ד:) דריש כלל ופרט וכלל, אבל גבי ערכין דכתיב ביה כסף, והקדש נמי דתנן (ערכין דף כז.) גבי המקדיש שדהו

ושטרות, ואילו לד' רבי ממעטינן רק שטרות, וז"ל המתנן פרק יש בכור (דף נ"א ע"א), אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות וכו', עכ"ל, ובגמ' שם וז"ל, מתני' דלא כרבי, דתניא רבי אומר בכל פודין בכור אדם חוץ מן השטרות וכו', ורבנן דרשי כלל ופרט וכו', מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון וכו', עכ"ל.

ונראה לד' רבי דע"כ לא מהני שוה כסף מצד מה לי הן, שהרי שטרות חריפי טפי מקרקעות כאמור, וא"כ היאך ממעטינן שטרות ולא קרקעות, וע"כ לד' רבי מהני שוה כסף מצד עצמו, ולכן שפיר עדיפי קרקעות שהן גופן ממון משטרות שאין גופן ממון.

ואף לד' רבנן דרבי נראה להוכיח דלא מהני שוה כסף מצד מה לי הן, שהרי מבואר מסוגיית הגמ' פרק האשה נקנית בענין לדידי שוה לי דמהני שוה כסף אף היכא דליכא כח הקנייה (דמים) של ה' סלעים, כל דאיכא השתמשות בגוף של ה' סלעים בלבד, וכדיתבאר בסמוך, ובכה"ג דליכא כח הקנייה של ה' סלעים ליכא למימר דחשיב כאילו נתן ה' סלעים מצד מה לי הן כיון דלא יוכל להשיג כסף ה' סלעים בתמורתו, אלא ע"כ אף לד' רבנן דרבי מהני שוה כסף מצד עצמו.

וז"ל הגמ' פרק האשה ניקנית (דף ח' ע"א), עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני טלית, זו בחמש סלעים לפדיון בני בנו פדוי וכו', לעולם דלא שוי וכגון דקביל כהן עלויה, כי הא דרב כהנא שקיל סודרא בפדיון הבן אמר ליה לדידי חזי לי חמש סלעים, אמר רב אשי לא אמרן אלא כגון רב כהנא דגברא רבה הוא ומיבעי ליה סודרא ארישיה אבל כולי עלמא

במש"כ התוס' שם, ומנא לן דשוה כסף כסף דהא לקמן מיבעי ליה קרא גבי עבד עברי וכו', מבואר דאי לאו דבעינן קרא גבי עבד עברי הוי אומר דמהני שוה כסף מסברא, וע"כ אין כוונתם לסברת הראשונים דשניהם נתרצו דא"כ ליכא הוכחה מעבד עברי, אלא ע"כ כוונתם לסברא דמה לי הן, והוכיחו מעבד עברי דלא אמרינן מה לי הן מסברא אלא ילפינן ליה מקרא. ולפיכך הקשו שם, דלענין כסף קידושין ופדיון הבן ופדיון הקדש וערכין דליכא קרא, הא דשוה כסף כסף מצד מה לי הן מנלן.

ובמש"כ שם, וי"ל דילפינן מע"ע, היינו דבכל דוכתא ילפי' מעבד עברי דאמרינן מה לי הן מה לי דמיהן, ולכן שוה כסף כסף בכולי גמ'.

ובמש"כ שם, דלא מצי למילף נזיקין מעבד לפי שהקפיד הכתוב בנזיקין לענין מיטב וסד"א נמי כסף דוקא ולא שויו, כלומר, היות וקפיד בנזיקין אמיטב הוה אמינא דאף לא אמרינן מה לי הן בנזיקין, דאין מטריחין את הניזק למכור השוה כסף.

ובמש"כ שם, וגבי ע"ע לא מצי יליף מנזיקין דהוה אמינא אם מיקני בקרקע ליבעי מיטב, כלומר, דהוה אמינא דלא אמרינן מה לי הן בקרקע אלא דוקא במיטב דקפץ עלה זבינא, קמ"ל ישיב גאולתו דאמרינן מה לי הן בכל שוה כסף ואפילו קרקע בינונית וזיבורית. ומהא חזינן דשפיר אמרינן מה לי הן מה לי דמיהן בקרקע.

ובמש"כ שם, אי כתב בעבד הוה אמינא דדין הוא שנקל עליו דיכול לפדות עצמו אפי' בשוה כסף כדי שלא יטמע בין העובדי כוכבים, כלומר, אפשר דוקא בעבד אמרינן מה לי הן כדי שלא יטמע, משא"כ בעלמא, קמ"ל כסף ישיב.

שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף, מנלן דשוה כסף כסף, מיהו בהקדשות נמי אפשר דדרשינן כלל ופרט וכלל דהא אין הקדש נפדה בקרקע, כדאמרינן בהזהב (ב"מ דף נד.) הרי אמרו אין הקדש מתחלל ע"ג קרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו, ולקמן (דף ה.) נמי אמרינן דאין פודין הקדש ומעשר שני בשטר, אבל גבי קדושין וערכין מנלן דשוה כסף כסף, וי"ל דילפינן מע"ע, וא"ת והא גבי נזיקין נמי כתב קרא כסף ישיב לבעליו ודרשינן בפ"ק דב"ק (דף ז.) ישיב לרבות שוה כסף כסף, וא"כ הוה נזיקין ועבד עברי שני כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין, ויש לומר דתרוייהו צריכי, דאי כתב עבד גרידא לא מצי למילף נזיקין מיניה, לפי שמצינו שהקפיד הכתוב לענין מיטב וסד"א נמי כסף דוקא ולא שויו להכי איצטריך כסף ישיב גבי נזיקין, וגבי ע"ע איצטריך נמי קרא דלא מצי יליף מנזיקין, דהוה אמינא עבד דומיא דנזיקין ואם מיקני בקרקע ליבעי מיטב, לכך איצטריך תרוייהו, אי נמי י"ל אי כתב בעבד הוה אמינא דדין הוא שנקל עליו דיכול לפדות עצמו אפי' בשוה כסף כדי שלא יטמע בין העובדי כוכבים אבל גבי נזיקין דלא שייך למימר כך לא אמרי' הכי, ואי כתב בנזיקין גרידא לא מצי למילף עבד מיניה דס"ד דלא יהיה שוה כסף כסף בעבד לפי שגם הוא גרם לו לימכר על שנשא ונתן בפירות שביעית וכו' יוסי בר' חנינא דלקמן (ד' כ.), וס"ד דנחמיר עליו לומר דוקא כסף ולא שויו, והא דאיצטריך קרא לפדיון הבן והקדש דשוה כסף כסף ולא יליף מנזיקין וע"ע, לפי שבא למעט קרקעות ושטרות שאין פודין בהן בכור אדם והקדשות, עכ"ל.

הרי עיקר דברי התוס' על דרך מש"כ בתוס' הרא"ש שם, ומבואר מדברי התוס' ע"ד המבואר בדברי תוס' הרא"ש שם, כדיתבאר.

שוה כסף בעבד עברי וקידושין, משמע דאזלי כד' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ודלא כרב הונא.

ס"ט) ולענין הא דילפינן מישיב גאולתו דמהני שוה כסף בפדיון עבד

עברי, יש להסתפק לד' רב הונא, דס"ל דילפינן מכסף ישיב לבעליו לענין תשלומי נזק דמהני שוה כסף רק בדלית ליה כסף או מיטב קרקע, האם לענין פדיון עבד עברי מודה דילפינן מישיב גאולתו דמהני שוה כסף אפילו בדאית ליה כסף.

וכן נראה מדברי הר"ן ריש פרק האשה נקנית, דשפיר מודה רב הונא לענין עבד, ומשום דאצל עבד ליכא לחלק בין אית ליה כסף ללית ליה כסף, וכדיתבאר.

וז"ל הר"ן ריש פרק האשה נקנית (דף א' ע"א בדפי הרי"ף), דגבי עבד סד"א כיון שמגרע פדיונו ויוצא בעל כרחו של רבו, דלימא ליה רביה זיל טרח וזבין ואייתי לי וכו', וגבי נזיקין נמי משום דכתיב מיטב שדהו ישלם, סד"א כיון דאי פרע ליה בקרקע צריך לפורעו ממיטב, כי פרע ליה במטלטלין נמי שיהא צריך לפורעו ממיטב מטלטלין דהיינו כסף וכו', עכ"ל.

הרי כתב הר"ן גבי עבד דסד"א כיון שמגרע פדיונו ויוצא בעל כרחו של רבו דלימא ליה רביה זיל טרח וזבין ואייתי לי, כלומר, הוה אמינא אף בדלית ליה כסף צריך העבד לטרוח ולמכור ולהביא כסף, וצ"ב, מנליה להר"ן דהוה אמינא אפ' בדלית ליה כסף צריך לטרוח ולמכור, תיפוק ליה דהוה אמינא רק בדאית ליה כסף דצריך לשלם כסף. ועוד, מאי שנא דנקט הכי אצל עבד דוקא, ואילו אצל נזיקין נקט רק דהוה אמינא שצריך לפורעו בכסף, ואפשר שהכוונה דוקא בדאית ליה כסף.

ובמש"כ שם, דס"ד דלא יהיה שוה כסף ככסף בעבד לפי שגם הוא גרם לו לימכר, וס"ד דנחמיר עליו לומר דוקא כסף ולא שויו, כלומר, דנחמיר עליו ולא נאמר בעבד מה לי הן.

ובמש"כ שם, דאיצטריך קרא לפדיון הבן והקדש לפי שבא למעט קרקעות ושטרות שאין פודין בהן בכור אדם והקדשות, מהא חזינן דבעלמא בדליכא מיעוט אמרינן מה לי הן אף בגורם לממון וקרקעות.

ס"ח) והשתא, נראה דמש"כ התוס', וכן מש"כ הר"ן והרשב"א יובאו דבריהם להלן בסמוך, אזלי כד' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע בפרק ארבעה אבות, ודלא כד' רב הונא, וכדיתבאר.

וז"ל הגמ' פרק ארבעה אבות שם (דף ז' ע"א, ז' ע"ב, ט' ע"א), רמי ליה אביי לרבא כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב אין מידי אחרינא לא, והתניא ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין וכו', אלא כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב פרשוה כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא דלית ליה ממיטב כי היכי דלקפוץ עלה זבינא וכו', רב הונא אמר או כסף או מיטב, איתביה רב נחמן לרב הונא ישיב לרבות שוה כסף אפילו סובין, הכא במאי עסקינן בדלית ליה, אי דלית ליה פשיטא, מהו דתימא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי ליה כסף, קמ"ל, עכ"ל.

הרי לד' רב הונא לא מהני שוה כסף בנזיקין אלא היכא דלית ליה כסף או מיטב קרקע, ומ"מ נראה דאצל עבד עברי וקידושין מודה רב הונא דמהני שוה כסף אף בדאית ליה כסף כדיתבאר בסמוך, וא"כ, מדדימו התוס' הר"ן והרשב"א דין שוה כסף בנזיקין לדין

וז"ל הר"ן ריש פרק האשה נקנית (דף א' ע"א בדפי הרי"ף), ואיכא למידק, בשלמא בכסף שפיר, דקדושי כסף ילפינן בגמרא קיחה קיחה, דכתיב הכא (דברים כב) כי יקח איש אשה ובעלה, וכתיב התם (בראשית כג) נתתי כסף השדה קח ממני, א"נ מדיוקא דויצא חנם אין כסף [כדלקמיה] [דף ג:], וכיון שכן אשכחן כסף, אבל שוה כסף מנא לן, וכ"ת דכל היכא דכתיב כסף מסברא אית לן דשוה כסף ככסף, ליתא, דהא גבי עבד עברי כתיב מכסף מקנתו, ואפ"ה איצטריכין למימר דשוה כסף בכלל מדכתיב (ויקרא כה) ישיב גאולתו כדאיתא בגמרא [דף ח:], וכ"ת מעבד עברי גמרינן דבכל מילי שוה כסף ככסף, ליתא, דהא גבי נזיקין נמי איצטריכין רבויא, דתניא [ב"ק דף ז.] כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף ככסף ואפי" סובין, אלמא כל היכא דכתיב כסף אי לאו רבויא בעינן כסף דוקא, והכא דלא כתיב רבויא שוה כסף מנא לן, ויש לומר, דנהי דגבי עבד ונזיקין איצטריכין קרא לרבוויי שוה כסף, הכא לא צריך, דהתם כל חד וחד למילתיה איצטריך, דגבי עבד סד"א כיון שמגרע פדיונו ויוצא בעל כרחו של רבו, דלימא ליה רביה זיל טרח וזבין ואייתי לי, להכי איצטריך קרא לרבוויי (דמסברא לית לן דכל כה"ג שוה כסף ככסף הוא), אבל לגבי קידושין כיון שהיא מתרצית בדבר, וניחא לה בשוה כסף, לא צריך קרא לרבוויי, דמסברא אית לן דכל כה"ג שוה כסף ככסף הוא, וגבי נזיקין נמי משום דכתיב מיטב שדהו ישלם, סד"א כיון דאי פרע ליה בקרקע צריך לפורעו ממיטב, כי פרע ליה במטלטלין נמי שיהא צריך לפורעו ממיטב מטלטלין דהיינו כסף, להכי איצטריך רבויא דשיב, אבל לענין מקנה האשה ששניהם מתרצים בדבר, מסברא פשיטא לן דשוה כסף ככסף, מיהו איכא מאן דאמר דאע"ג דשוה כסף ככסף לענין קדושין, ה"מ מטלטלין אבל קרקעות לא וכו', עכ"ל.

ע) ונראה, דלעולם איכא לחלק בין אית ליה כסף ללית ליה כסף רק היכא דחייבתו תורה לשלם, דהתם אמרינן אפשר דלא חייבתו תורה לשלם כסף אלא דוקא בדאית ליה, משא"כ בדלית ליה לא חייבתו תורה ליזיל ולטרוח ולזבין כדי להביא כסף. משא"כ היכא דלא חייבתו תורה לשלם אלא רשות היא, וכגון בפדיון עבד עברי, התם ליכא לחלק בין אית ליה כסף ללית ליה, דאי מעיקר הדין צריך לשלם כסף, אף בדלית ליה כסף עליו ליזיל ולטרוח וליזבן כדי להביא כסף, שהרי מאחר ואינו מחוייב לפדות, אי ברצונו לפדות אמאי נקל עליו לפוטרו מן הטירחא למכור ולהביא כסף.

ונראה דלכן נקט הר"ן אצל עבד דהוה אמינא דצריך לשלם כסף אף בדלית ליה, כיון דאינו חייב לפדות כאמור, משא"כ בנוזיקין דחייב לשלם, לא נקט הכי הר"ן.

וכן הוא למסקנא לאחר דילפינן מישיב גאולתו לרבות שוה כסף בעבד עברי, דעדיין אין לחלק בין אית ליה כסף ללית ליה כיון דלא חייבתו תורה לפדות כאמור, נמצא דע"כ מודה רב הונא דמהני שוה כסף בעבד עברי אף בדאית ליה כסף.

וה"ה בקידושין, כיון דאינו חייב לשלם ליכא לחלק בין אית ליה כסף ללית ליה, וע"כ מודה רב הונא דמהני שוה כסף בקידושין אף בדאית ליה כסף.

ע"א) והשתא, הנראה בד' הר"ן והרשב"א והרמב"ן ריש פרק האשה נקנית, דאינהו ס"ל דמהני שוה כסף בקידושין מצד שני דינים, א' מצד מה לי הן דחשיב כאילו נתן כסף, כאמור לד' הרא"ש ורש"י ותוס' הרא"ש ותוס', וב' דמהני שוה כסף אף מצד עצמו, וכדיתבאר.

ע"ב) **ובמש"כ** הר"ן שם וז"ל, וכ"ת דכל היכא דכתיב כסף מסברא אית לן דשוה כסף ככסף, ליתא, דהא גבי עבד עברי כתיב מכסף מקנתו, ואפ"ה איצטריכין למימר דשוה כסף בכלל מדכתיב (ויקרא כה) ישיב גאולתו וכו', עכ"ל, וצ"ב לאיזה סברא נתכוון הר"ן. ואין לומר דכוונתו למה שכתב להלן שם, היות ושניהם מתרצים בדבר מסברא שוה כסף ככסף, דא"כ ליכא הוכחה מעבד עברי, דהתם לא נתרצו שניהם שהרי בע"כ דאדון הוא.

ונראה דע"כ כוונתו דהוה אמינא דמהני שוה כסף מסברא משום דחשיב כאילו נתן כסף מצד מה לי הן כאמור, וכמבואר ברא"ש שם דמטעם זה שוה כסף ככסף בכולי גמ'. ולזה הוכיח מעבד עברי דעל כרחק לא אמרינן מה לי הן מסברא דא"כ ישיב גאולתו למה לי, אלא ע"כ ילפינן מה לי הן מגזיה"כ, ולכן איצטריך ישיב גאולתו בעבד למילף מיניה מה לי הן אצל עבד, וא"כ הדרא קושייתו לענין קידושין, כיון דליכא גזיה"כ מנלן דשוה כסף ככסף.

ע"ג) **ובמש"כ** הר"ן שם בתירוצו סברא חדשה, דשאני אצל קידושין כיון דשניהם מתרצים בדבר, לכן שוה כסף ככסף, משא"כ בעבד עברי ונזיקין, צ"ב סברא חדשה זו למה לי, תיפוק ליה דשאני עבד עברי ונזיקין מטעמים שכתב הר"ן שם, דהוה אמינא דליכא למימר בהו דמהני שוה כסף מצד מה לי הן, בעבד עברי משום דסד"א כיון שמגרע פדיונו ויוצא בעל כרחו של רבו דלימא ליה רביה זיל טרח וזבין ואייתי לי, ובנזיקין משום דכתיב מיטב שדהו ישלם, סד"א כי פרע ליה במטלטלין נמי שיהא צריך לפורעו ממיטב מטלטלין דהיינו כסף.

ואין לומר דסברא חדשה זו דשניהם מתרצים היינו הסברא דמעיקרא, דא"כ ליכא

ונקדים לבאר החילוק בין דרכו של הר"ן ולבין דרכם של התוס' ביישוב השאלה מנלן דשוה כסף ככסף בקידושין.

הרי ליישב השאלה מנלן דשוה כסף ככסף בקידושין ישנן שתי אפשרויות, א' דילפינן ליה מגזיה"כ דשיב גאולתו אצל עבד עברי, ב' דילפינן ליה מסברא. ואם כאפשרות הראשונה דילפינן ליה מגזיה"כ אצל עבד עברי קשה, א"כ למה לי גזיה"כ דכסף ישיב לבעליו אצל נזיקין, נילף התם מעבד עברי כמו בקידושין. ואם כאפשרות השנייה דילפינן ליה מסברא קשה, למה לי גזיה"כ דשיב גאולתו אצל עבד עברי וגזיה"כ דכסף ישיב לבעליו אצל נזיקין, בתרווייהו נילף להו מסברא כמו בקידושין.

והשתא, תוס' אזלי כאפשרות הראשונה דילפינן שוה כסף בקידושין מעבד עברי, ולכן איצטריכו למנקט טעמי אמאי ליכא למילף נזיקין מעבד עברי, וכן איפכא אמאי ליכא למילף עבד עברי מנזיקין. ואילו הר"ן אזיל כאפשרות השנייה דילפינן שוה כסף בקידושין מסברא, ולכן איצטריך למנקט טעמי אמאי לא מצי למילף עבד עברי ונזיקין מסברא.

ומשום הכי נקט הר"ן טעם א' שנקטוהו התוס', דשאני נזיקין דכתיב ביה מיטב והוה אמינא ניבעי אף כסף דוקא ולא שויו, דטעם זה מהני ליישב תרתי, א' אמאי לא מצי למילף נזיקין מעבד עברי ולפיכך נקטוהו התוס', ב' אמאי לא מצי למילף נזיקין מסברא, ולפיכך נקטו הר"ן. ואילו טעם האחר שנקטוהו התוס', דשאני עבד עברי דהוה אמינא אי משלם קרקע צריך לשלם מיטב, לא נקטו הר"ן, דטעם זה מהני רק ליישב אמאי לא ילפינן עבד עברי מנזיקין, ולכן נקטוהו התוס', אולם אינו ענין כלל ליישב אמאי לא ילפינן עבד עברי מסברא, ולכן לא נקטו הר"ן.

לדחות, דאשה דומה למוכר חפץ, וככל שלא ישלם הלוקח למוכר מה שרוצה המוכר לקבל ליכא רצון המוכר למכור החפץ כל עיקר, דזה אינו, דשאני אשה דודאי אין עיקר ההחלטה להתקדש לו תלוי באמצעי פרעון הקידושין, אלא בודאי האשה רוצה להתקדש לו, מ"מ אינה רוצה להתקדש לו על ידי שוה כסף, ופשוט).

וכן לאידך גיסא, לאחר דכתב הר"ן אצל אשה דמהני שוה כסף רק משום דשניהם נתרצו, למה ליה למימר דשאני גרעון דעבד דהוי בעל כרחו דאדון, ושאני נזיקין דכתיב ביה מיטב, תיפוק ליה דשאני עבד ונזקין דלא נתרצו האדון והניזק לקבל שוה כסף.

וכעין זה הקשה באבני מילואים (ס' כ"ז ס"ק ג) אדברי הרשב"א ריש פרק האשה נקנית שם (דף ב' ע"א), וז"ל הרשב"א, י"ל כל מקום שנאמר כסף גבי קנין ש"כ בכלל כסף כיון דהא ניחא להו הכא, וגבי גרעון כסף דבע"כ מגרע ויוצא, כסף דוקא, קמ"ל, וגבי נזקין נמי הואיל ומשלם ממיטב, דכתיב מיטב שדהו ישלם, כסף דכתיב גביה כסף דוקא, קמ"ל אפילו סובין, עכ"ל.

וז"ל האבני מילואים שם, ויש לדקדק בדברי הרשב"א שכתב דגבי עבד עברי צריך לרבות ש"כ לפי שהוא בע"כ של האדון, וגבי נזקין משום דכתיב מיטב שדהו כסף דכתיב גביה כסף דוקא, ותיפוק ליה דגבי נזיקין נמי דאע"ג דהניזק אינו מרוצה בש"כ, ורוצה כסף דוקא, יהיב ליה ש"כ, ודוקא בקידושין הואיל ומדעתה מקבלת ש"כ, אבל בנזקין הא ניזק רוצה דוקא כסף, ומזיק יהיב ליה בע"כ ש"כ, ומש"ה צריך קרא ישיב לרבות ש"כ, עכ"ל.

וכן צ"ב כאמור בדברי הרמב"ן ריש פרק האשה נקנית שם (דף ב' ע"א), וז"ל בד"ה בדינר ובשוה דינר, איכא למידק קידושי כסף מנלן, דכתיב כסף השדה, נימא כסף דוקא,

שום הוכחה מעבד עברי כאמור. ועוד, דא"כ למה לי בנזיקין טעמא דמיטב, תיפוק ליה דלא נתרצו שניהם.

ועוד, אפילו מה שכתב הר"ן שם לענין עבד דמגרע בעל כרחו דאדון, אין הכוונה בזה דלא נתרצו שניהם בשוה כסף, אלא כוונתו בזה דעיקר החלות פדיון הוי בעל כרחו דאדון [וכן מוכח מדאצטרך למינקט טעם אחר אצל נזיקין, דכתיב מיטב, והלא בנזיקין נמי לא נתרצה הניזק לקבל שוה כסף], ואי הסברא דמעיקרא היינו דשניהם נתרצו, תיפוק ליה דאפילו אלמלא מגרע בעל כרחו דאדון מ"מ ליכא שניהם נתרצו בשוה כסף.

כלומר, איכא שני נדונים, א' האם איכא רצון לתכלית החלות, ב' אפילו את"ל דאיכא רצון לתכלית החלות, האם נתרצו באמצעי הפרעון. ולעולם איכא בזה שלש דרגות, דרגא א', היכא דאינו רוצה בתכלית החלות, ואף אינו רוצה באמצעי הפרעון, וכגון בעבד עברי, דאין האדון רוצה שהעבד ישוחרר, ואף אינו רוצה שיפדה את עצמו בשוה כסף. דרגא ב', היכא דרוצה בתכלית החלות, ומ"מ אינו רוצה באמצעי הפרעון, וכגון בנזיקין, דשפיר רוצה הניזק בתשלום הנזק, רק דאינו רוצה בשוה כסף אלא בכסף (ואם יסרב לקבל שוה כסף אין המזיק חייב לשלם כסף). דרגא ג', דשפיר רוצה גם בתכלית החלות וגם באמצעי הפרעון, וכגון בקידושין, דשפיר רוצה האשה להתקדש לו, ואף רוצה להתקדש לו על ידי שוה כסף.

והשתא צ"ב ממה נפשך, לאחר שכתב הר"ן לחלק דשאני עבד שעיקר תכלית החלות הוי בעל כרחו דאדון, למה ליה למימר דשאני אשה דניחא לה בשוה כסף, הא אפילו לא ניחא לה בשוה כסף, מ"מ שפיר ניחא לה בעיקר תכלית החלות דהיינו להתקדש לו (ואין

סד"א כי פרע ליה במטלטלין נמי שיהא צריך לפרועו ממיטב מטלטלין דהיינו כסף, קמ"ל קרא דכסף ישיב לבעליו דשפיר אמרינן מה לי הן בניזיקין.

ואילו לענין קידושין כתבו, דלבד מדין מה לי הן דילפינן ליה מסברא, איכא עוד סברא חדשה דמהני שוה כסף בקידושין אף מצד עצמו משום ששניהם נתרצו, ובזה פשוט דליכא למימר הכי אצל עבד ונזיקין, דאדון וניזק לא נתרצו בשוה כסף כאמור.

ע"ה) נמצא דאפיליגו תוס' ותוס' הרא"ש נגד הר"ן הרשב"א והרמב"ן אי מהני שוה כסף בקידושין רק משום דחשיב כאילו נתן לה כסף מצד מה לי הן, וזה ד' תוס' ותוס' הרא"ש, או דמהני שוה כסף בקידושין אף מצד עצמו כיון דשניהם נתרצו, וזה ד' הר"ן הרשב"א והרמב"ן.

ונפק"מ בזה היכא דקידשה בדבר שיש בו השתמשות בגוף ואין בו כח הקנייה (דמיס), דבכה"ג לד' התוס' ותוס' הרא"ש אינה מקודשת, דכל דאין בו כח הקנייה ליכא למימר דחשיב כאילו נתן לה כסף מצד מה לי הן, דלא תוכל להשיג כסף בתמורתו. ואילו לד' הר"ן הרשב"א והרמב"ן י"ל דמקודשת שפיר, דס"ס יש בו השתמשות בגוף חשובה דשניהם נתרצו בה.

ומצינו דאפיליגו בזה התוס' ותוס' הרא"ש נגד הר"ן הרשב"א והרמב"ן לענין המקדש בהנאה שאין בה ממש, ונראה דלשיטתייהו פליגי, וכן מצינו דס"ל לד' הר"ן ורשב"א ורמב"ן דאפשר דמהני המקדש בכלי שאינו שוה פרוטה, ונראה דבזה נמי לשיטתייהו אזלי, וכדיתבאר.

ע"ו) וז"ל התוס' פרק האשה ניקנית (דף ו' ע"ב ד"ה דארווח לה זימנא), פי' בקונטרס

שוה ככסף מנ"ל, וא"ת שוה כסף בכלל כסף, והא איצטריך ליה לתנא לרבוויי גבי עבד, דתניא לקמן (טז, א) ישיב גאולתו (ויקרא כה, נא) לרבות שוה כסף ככסף, וא"ת מיניה גמרינן לכל מקום שנאמר כסף [ד]שוה כסף בכלל, והא גבי נזיקין איצטריך נמי רבויא, דתניא (ב"ק ז, א) כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף ככסף ואפילו סובין וכו', איכא למימר שבכל מקום שנאמר כסף [סתם] בקנין, שוה כסף בכלל, וכי איצטריך קרא לרבוויי [בפרעון-נ"א בגרעון], סלקא דעתך אמינא אם לקח עבד אינו יכול לגרוע פדיונו בעל כרחו של רבו בשוה כסף, דאמר ליה זיל טרח וזבין ואייתי לי, וכן גבי נזיקין סלקא דעתך אמינא שאינו יכול לפרעו בעל כרחו בשוה כסף אלא ממיטב, דכתיב (שמות כב, ד) מיטב שדהו שלם, קא משמע לן, אבל לענין מקנה, כיון דניחא ליה [נ"א – להו] בשוה כסף, ככסף הוא, שהרי שניהם שוים [אצלו] וכו', עכ"ל.

ע"ד) והנראה בזה, דלד' הר"ן והרשב"א והרמב"ן אצל קידושין מהני שוה כסף משני דינים, א' מצד הסברא דמעיקרא, כלומר מצד מה לי הן מה לי דמיהן דחשיב כאילו נתן לה כסף, ב' מצד הסברא החדשה, כלומר דמהני שוה כסף מצד עצמו, היות ושניהם נתרצו.

ולפי"ז דברי הר"ן הרשב"א והרמב"ן מבוארין, דלענין הסברא דמעיקרא דמה לי הן כתבו, דדוקא בקידושין ילפינן ליה מסברא, משא"כ בעבד ונזיקין דהו"א דלא אמרינן בהו מה לי הן, בעבד משום דסד"א כיון שעיקר החלות בע"כ של רבו, דהא מגרע פדיונו ויוצא בעל כרחו, דלימא ליה רביה זיל טרח וזבין ואייתי לי, קמ"ל קרא דישביב גאולתו דשפיר אמרינן מה לי הן בעבד, ובנזיקין משום דכתיב מיטב שדהו שלם,

וכ"כ בתוס' הרא"ש שם (ד"ה המקדש בחלקו) וז"ל, תימה, כיון דאינה יכולה לאכול אלא א"כ נותן לה, א"כ יש בהנאה זו שוה פרוטה, ותה' מקודשת אפ' לא יהיב לה מידי, כמו ע"מ שאדבר עליך לשילטון דלא יהיב לה מידי, י"ל דלא דמי, דהתם ראוי ליטול שכר על פעולה זו, הילכך הוי כאלו יהיב לה שכר הפעולה, אבל הכא וכו', עכ"ל.

וצ"ב בדברי התוס' ותוס' הרא"ש שם, מנלן דחשיב כאילו נתנה לו הפרוטה והוא החזירה לה, שמא קידשה בעצם ההנאה עצמה, שנתן לה בחנם על מנת לקדשה.

ונראה דס"ל לתוס' ותוס' הרא"ש דלכסף קידושין בעינן כח הקנייה דוקא, וא"כ לא מהני מה שנתן לה עצם ההנאה עצמה, שהרי ליכא בהנאה עצמה כח הקנייה, שאינה עובר לסוחר ולא מציא להשיג סחורה על ידו. ועל כרחך צ"ל דחשיב כאילו נתנה לו פרוטה והחזיר לה הפרוטה לשם קידושין, ובפרוטה שפיר איכא כח הקנייה.

ונראה דהוכרחו התוס' ותוס' הרא"ש למימר הכי לשיטתייהו, היות וס"ל דמהני שוה כסף בקידושין רק מצד מה לי הן דחשיב כאילו נתן לה כסף, א"כ היינו דוקא בדאית ביה כח הקנייה דיכולה להשיג כסף בתמורתו.

ע"ז) ומדברי הר"ן שם משמע דפליג אד' התוס' ותוס' הרא"ש בזה, וס"ל דמקודשת בעצם ההנאה עצמה, וז"ל הר"ן, וכי ארווח לה זימנא הערמת רבית הוי ולא רבית גמורה, דלא קץ לה מידי ולא מידי שקיל מינה, ואבק רבית נמי לא הוי, שלא גזרו חכמים על כיוצא בזה כיון דלא שקיל מידי מינה וכו', וכל שהוא מהני אותה כיוצא בזה מקודשת, אע"פ שאינו נותן לה כלום מיד ליד, דהא שחוק לפני רקוד לפני ואדבר עליך

שהיתה חייבת לו, ונתן לה זמן, ואמר לה התקדשי לי בהנאה זו שאת היית נותנת לאדם פרוטה שיפייסני על כך, ואם פירש לה כך מקודשת, והערמת רבית הוא דהויא ולא רבית גמור, דלא קץ לה ולא מידי שקיל מינה, וכ"ש אם מחל לה כל המלוה ואמר לה התקדשי לי בהנאת מחילה זו מקודשת, אבל כי מקדשה בעיקר המעות לאו מידי יהיב לה שכבר הם שלה וברשותה, ומה שפי' דרבית קצוצה לא הוי כיון שאין האשה נותנת לאיש כלום לא נהירא, כיון שהוא נותן לה זה פרוטה בקידושין, ולא נתן לה כלום, הוי כאילו נתנה לו פרוטה ממש, והוי רבית גמור וכו', עכ"ל.

וכ"כ בתוס' הרא"ש שם, וז"ל בד"ה דארווח לה זמנא, פרש"י שאמר לה התקדשי לי בהנאה זו שאת היית נותנת פרוטה לאדם שיפייסני על כך וכו', וקשה לר"ת דאין שייך לקרות זה הערמת רבית, דהיינו רבית גמורה, שאם היתה נותנת לו אותה פרטה שהיא מתקדשת בה, הוי כעין אגר נטר וכו', עכ"ל.

ומבואר מדבריהם, שאינו מקדשה בעצם ההנאה דהרווחת הזמן, אלא בפרוטה שהיתה נותנת לו תמורת ההנאה, וחשיב כאילו נתנה לו אותה פרוטה ומיד החזירה לה על ידי הפוכי מטרתא למה לי.

וכ"כ בתוס' פרק האיש מקדש (דף נ"ב ע"ב), וז"ל בד"ה המקדש בחלקו אינה מקודשת, ואם תאמר, מי גרע מהמקדש על מנת שאדבר עליך לשלטון (לקמן דף סג.) דמקודשת, אף על פי שלא נתן לה כלום אלא עשה לה הנאה, ויש לומר דלא דמי, דהתם יכול ליטול שכר מדיבורו, והוי כאילו נתן לה פרוטה, אבל הכא הטובת הנאה אינו משלו וכו', עכ"ל.

ויש להסתפק אי לענין קידושין בעינן שוה פרוטה מצד כח הקנייה דוקא, או אפ' מצד השתמשות בגוף.

ונפק"מ בכלי שאינו שוה פרוטה כגון מחט, דאי בעינן שוה פרוטה מצד כח הקנייה דוקא, בכלי שאינו שוה פרוטה ליכא כח הקנייה חשוב, דלא מצי להשיג בתמורתו אפילו כסף בשיעור פרוטה. משא"כ אי בעינן שוה פרוטה מצד השתמשות בגוף, אז י"ל דשפיר איכא השתמשות בגוף חשובה, ואע"ג שלא היה אדם משלם כסף בשיעור פרוטה בעדו, מ"מ יש בו חשיבות מצד אחר, דשם כלי עליו, ומשום שהשתמשות בגופו אינה נגמרת בפעם אחת כפרי אלא מצי להשתמש בו הרבה השתמשויות (ואילו לענין כח הקנייה מה ששם כלי עליו אינו מעלה או מוריד).

ומצינו לד' הר"ן הרשב"א והרמב"ן שהמקדש בכלי שאינו שוה פרוטה בעצם היתה מתקדשת, ואע"ג דאין בו כח הקנייה, אלמלא סיבה צדדית המעכבת, וכדיתבאר.

וז"ל הר"ן ריש פרק האשה נקנית (דף א' ע"א בדפי הרי"ף ד"ה מנינא), ולפי דעתי שתי קושיות הללו האחת מתורצת בחברתה, דמעיקרא הכי מקשינן, ס"ד אמינא שקנין חליפין הוא בכלל קיחה הכתובה בקידושין, דחליפין מתורת כסף מהני, ואע"ג דהשתא נמי ס"ל דחליפין איתנהו בפחות משהו פרוטה, אפ"ה אפשר דכיון דבעינן בהו כלי ודבר המסויים, כדאיתא בפרק הזהב (שם), דבר חשוב הוא, אף על פי שאינו שוה פרוטה, כדאמרינן מה כלי דבר חשוב, דמשום הכי אמרינן דטענו ב' מחטין והודה לו באחד מהם חייב, דיצאו כלים למה שהן כדאיתא בפרק שבועת הדיינין (דף מ:), וכיון שכן איכא למימר דמתורת כסף קונין, ובכלל כי יקח ניהו,

לשלטון לא יהיב לה מידי ואע"פ כן מקודשת וכו', עכ"ל.

וכן משמע במש"כ הרשב"א אצל אדבר עליך לשילטון פרק האומר (דף ס"ג) וז"ל, ולמ"ד אינה לשכירות אלא בסוף, מקודשת אע"פ שאין שכירותו בעין, ואע"פ שאינו מצוי ביד האשה, דכיון שלא ירדו בו מתחלתו לתורת מלוה, והיא נהנית ממנו עכשיו שהוא נותנו לה, רואין אותו כאלו הנאתו בעין ומתקדשת בו, עכ"ל, הרי שמקדשה בעצם ההנאה שנתן לה דחשיב בעין.

וכן משמע מדברי הרמב"ן פרק האשה נקנית שם (דף ו' ע"ב) וז"ל, יפה פירש"י שהרוויח לה הזמן מזמן הלואתו, וא"ל התקדשי לי בהנאה זו שהיא היתה נותנת לו פרוטה בכך, והרי זה כאותה ששנינו (לקמן סג, א) שחוק לפני רקוד לפני שאם יש בו שוה פרוטה מקודשת וכו', והערמת רבית הוי ולא רבית גמורה, דלא קץ מידי ולא מידי שקיל מינה, ואבק רבית נמי לא הוי, שלא גזרו חכמים על כיוצא בזה כיון דלא שקיל מידי מינה וכו', עכ"ל.

ונראה דהר"ן רשב"א ורמב"ן נמי לשיטתייהו אזלי, היות וס"ל דמהני שוה כסף בקידושין לא רק מצד מה לי הן אלא אף מצד עצמו כיון דשניהם נתרצו בה, לכן מהני אפ' בדלית ביה כח הקנייה, כיון דאית ביה השתמשות בגוף חשובה.

ע"ח והשתא נבאר ענין המקדש בכלי שאינו שוה פרוטה.

הרי שני עניינים נכללים בהא דאשה מתקדשת דוקא בדבר ששוויו פרוטה, א' מצד כח הקנייה, שיוכל אדם להשיג כסף (מטבע) בשיעור פרוטה בתמורתו, וב' מצד השתמשות בגוף, דאדם היה משלם כסף בשיעור פרוטה בעד דבר זה להשתמש בגופו.

בשערי השבועות שלו ולמקצת המחברים שכתבו, שטענו שתי מחטין חייב אע"פ שאינן שוות פרוטה, וראוי לסמוך על הירושלמי, ועוד, דאינן שוות פרוטה היאך אפשר, והא אין ב"ד נזקקין לפחות משה פרוטה, כדאמרינן (ב"מ נה, א) ישיבת הדיינין בפרוטה ולא הוציאו כלים מן הכלל, וכן לענין קידושין, ושאר הפרוטות שבמשנתנו, אין כלים יוצאין למה שהן וכו', עכ"ל. ומדהוכיח מקידושין לשבועה ולא חילק כנ"ל, ע"כ ס"ל דבעצם היה מהני כלי שאינו שוה פרוטה בקידושין, ואע"ג דאין בו כח הקנייה.

ונראה דאף בזה הר"ן רשב"א ורמב"ן לשיטתייהו אזלי, היות וס"ל דמהני שוה כסף בקידושין אף מצד עצמו, לכן מהני אפי' בדלית ביה כח הקנייה.

ע"ט) אולם מדברי הרמב"ם משמע דס"ל כד' התוס' ותוס' הרא"ש דשפיר בעינן כח הקנייה בקידושין, דאצל שבועה כתב דמהני כלי שאינו שוה פרוטה, ואילו אצל קידושין כתב דלא מהני כלי שאינו שוה פרוטה. וז"ל בהל' טוען ונטען (ג', ה'), במה דברים אמורים בכסף או במיני סחורות ופירות וכיוצא בהן, אבל הכלים אין משערינן את דמיהן, ואפילו הן עשר מחטין בפרוטה, וטענו שתי מחטין הודה באחת וכפר באחת חייב, שנאמר כסף או כלים, כל הכלים ככסף וכו', עכ"ל. וז"ל בהל' אישות (ד', י"ט), המקדש בפחות מפרוטה אינה מקודשת, קידשה באוכל או בכלי וכיוצא בו ששוה פחות מפרוטה הרי זו מקודשת בספק, וצריכה גט מספק, שמא דבר זה שוה פרוטה במקום אחר וכו', עכ"ל [ואין לדחות דס"ל להרמב"ם דגזיה"כ הוא דוקא בשבועה שיצאו כלים למה שהן, שהרי לד' הרמב"ם אף בפדיון הקדש מהני כלי שאינו שוה פרוטה, וז"ל בהל' מעילה (ז', ו'),

ומהדרין דאי אפשר דקנין חליפין איתיה בכלל כי יקח, דאנן סהדי דאשה בפחות משה פרוטה, אפילו בכלי שלם, לא מקניא נפשה וכו', עכ"ל. וחזינן דאלמלא אשה לא מקניא נפשה, בעצם היה מהני כלי שאינו שוה פרוטה בקידושין, ואע"ג דאין בו כח הקנייה.

וכן משמע בד' הרשב"א פרק שבועת הדיינין (דף ל"ט ע"ב ד"ה ה"ג) וז"ל, ורבינו האיי ז"ל ושאר הגאונים ז"ל אין דעתם כן, אלא בפירוש אמרו ב' מחטין אע"פ שאין שוין פרוטה, דלכך יצאו כלים למה שהן וכו', ואפשר דאפי' לענין קדושין כן, וכמו שקונין בכלי אף על פי שאין בו שוה פרוטה, ואפשר דקנין משום כסף הוא, ואת"ל דקנין לאו משום כסף הוא, וכן שאין אשה מתקדשת בכלי שאין בו שוה פרוטה, הכא שאני שהוציאן הכתוב למה שהן וכו', עכ"ל. ומדכתב ואפשר דאפי' לענין קידושין מהני כלי שאינו שוה פרוטה, ע"כ לא בעינן כח הקנייה בקידושין. ואפילו במש"כ דאפשר שאין אשה מתקדשת בכלי שאינו שוה פרוטה, מדתלה טעמא משום דליכא גזיה"כ דיצאו כלים למה שהן, ולא חילק דשאני קידושין דבעינן כח הקנייה וליכא, משא"כ כפירת שבועה דבעינן רק ממון חשוב (כדכתיב כסף או כלים), ע"כ ס"ל דבעצם היה מהני כלי שאינו שוה פרוטה בקידושין, ולא מהני רק משום דלא רבתה תורה בקידושין השתמשות בגוף חשובה מצד שם כלי, כדמהני השתמשות בגוף חשובה מצד מה שאדם היה נותן פרוטה בעדו.

וז"ל הרמב"ן פרק שבועת הדיינין (דף ל"ט ע"ב ד"ה ומה), נפרש בדבר חשוב שבכאן פירוש אחר שמצינו אותו בירושלמי (פ"ו ה"א) וכו', הא דאמרינן בגמרא דילן אף כלים בדבר חשוב, שיהו חשובין ממון, כלומר ששוין שתי פרוטות וכו', אבל ראיתי לרבינו האיי גאון ז"ל

מדכתיב ישיב גאולתו אצל עבד (ובנוזיקין מדכתיב כסף ישיב לבעליו), ואילו לד' הר"ן רשב"א ורמב"ן דוקא בנוזיקין ועבד בעינן לילף ליה מקרא דישבי, משא"כ בעלמא ילפינן ליה מסברא.

ומ"מ כל היכא דקפיד רחמנא אסוג ממון אחד בלבד, וכגון במעשר שני, בשכר פועל, במלוה לד' ר"ת, ובדמי מקח (היכא דמכר משום דדחיק אזווי), דבכולן בעינן כסף דוקא (כמבואר לעיל בפרק א'), בהכרח ליכא מה לי הן, דאל"כ אמאי לא מהני שוה כסף, ויהא חשיב כאילו נתן כסף מצד מה לי הן.

וכיצד יעשה וכו', נוטל פרוטה של חולין, או כלי כל שהוא, ואומר פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא מחוללת על זה וכו', עכ"ל].

והא דס"ל להרמב"ם דבעינן כח הקנייה דוקא בקידושין, יתכן דהיינו טעמא דמהני שוה כסף בקידושין רק מדין מה לי הן כאמור לד' התוס' ותוס' הרא"ש, אי נמי יתכן דס"ל להרמב"ם דאע"ג דמהני שוה כסף בקידושין מצד עצמו, מ"מ דוקא מצד מעלת כח הקנייה שבו.

פ) והיוצא מזה, לד' התוס' ותוס' הרא"ש ילפינן מה לי הן בכל דוכתא

פרק ג'

בענין כח הקנייה (דמים) והשתמשות בגוף

לעולם, אלא הוי כמו דקל לפירותיו, דבעי למימר יקדש השור לדמיו, והכא נמי כי אמר דמי חמרא, בעי למימר שיהא היין קנוי לו לדמיו וכו', עכ"ל.

ומבואר בדברי התוס', שיש לאדם בממונו שני קניינים שונים, קנין אחד להשתמש בגופו, וכגון שור לחרישה, וקנין אחר להשתמש בדמיו, כלומר בכח הקנייה שבו, וכגון שור להשיג ממון אחר בתמורתו. ושני קניינים אלו אינם תלויים זה בזה, כדחזינן בגמ' שם, דאי אמר גניבא הבו דמי חמרא לרבי אבינא, היה היין קנוי לו לרבי אבינא לדמיו, ר"ל למכירה, וקנוי לו לגניבא לשתייה.

וכן מבואר בתוס' פרק מרובה אצל מוצא אבידה (דף ס"ו. ד"ה הכא) וז"ל, אע"פ שאין

פ"א הרי מצינו שני ענייני השתמשות בכל סוגי הממון, השתמשות בכח הקנייה (בדמים), והשתמשות בגוף, וכדאיתא בפרק התקבל (דף ס"ה ע"ב, ס"ו ע"א) וז"ל, גניבא יוצא בקולר הוה, כי הוה קא נפיק אמר הבו ארבע מאה זווי לרבי אבינא מחמרא דנהר פניא וכו', מתקיף לה רבי אבא וכו', אלא רבי אבא הכי קא קשיא ליה, חמרא לא קאמר, דמי חמרא לא קאמר, מחמרא קאמר וכו', עכ"ל. וכתבו התוס' שם (ד"ה דמי חמרא לא קאמר) וז"ל, וא"ת כי אמר נמי דמי חמרא הוי דבר שלא בא לעולם, כדאמרין וכו' דמי שור זה עלי עולה וכו', ומוקי לה באומר לכשיבואו דמיו יקדשו, ופריך והא אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, וי"ל דהתם משום דאמר לכשיבואו, אבל אמר דמי שור זה עלי עולה, משמע התם דלא חשיב זה דבר שלא בא

למזבן כמו זה. ולכן בציור התוס' יכול בעל ההשתמשות בגוף, שהוא המוצא, לסלק את בעל ההשתמשות בכח הקנייה, שהוא בעל האבידה, בכסף, ואפילו על כרחו של בעל האבידה.

פ"ב) ומצינו ביטוי לשני סוגי השתמשות הנ"ל בשני סוגי הקדש, קדושת הגוף וקדושת דמים, כדיתבאר.

הרי אצל הקדש יתכן שני תכליתין, שיקדיש לתכלית המזבח, ושיקדיש לתכלית בדק הבית. ובנוסף לכך יתכן שיקדיש שני ענייני השתמשות, השתמשות בגופו, כלומר קדושת הגוף, והשתמשות בכח הקנייה, כלומר קדושת דמים.

בהקדש למזבח יתכן קדושת הגוף כגון המקדיש בהמה לעולה, והיינו קדושה לענין השתמשות בגופו להקריבו על המזבח כעולה. ויתכן נמי קדושת דמים, וכגון המקדיש למזבח דבר שאין גופו ראוי למזבח כזהב, והיינו קדושה לענין השתמשות בכח הקנייה, שיימכר הזהב ויקנה עולה בכסף שיקבל בתמורתו.

ובהקדש לבדק הבית נמי יתכן קדושת הגוף, כגון המקדיש אבן לבנין בית המקדש, והיינו קדושה לענין השתמשות בגופו, שגוף האבן יבנה בבית המקדש. ויתכן נמי קדושת דמים, וכגון המקדיש דבר שאין גופו ראוי לבדק הבית כשדה, והיינו קדושה לענין השתמשות בכח הקנייה, שיימכר השדה ויקנה בכסף שיקבל בתמורתה דבר הראוי לבדק הבית, וכמבואר בדברי רש"י פרק ארבעה אבות (דף ו' ע"ב ד"ה שור) וז"ל, ושדה הקדש נמי דהוי לצורך בדק הבית, או המקדיש פודהו לאלתר, או מוכרין אותו לאלתר לאחר, וכשיוצא ביובל לכהנים הוי וכו', עכ"ל.

יאוש מועיל באבידה בתר דאתי לידיה וכו', נהי שלא היה קונה לענין זה שלא יצטרך להשיב ולהפטר לגמרי, הואיל וכבר נתחייב השבה, מ"מ היה קונה לענין זה שלא יתחייב לשלם כי אם דמים, כמו לגבי גזל, עכ"ל. וכתב הקצות בביאור דבריהם (ס' שני"ג ס"ק ב', ד"ה וי"א) וז"ל, וביאוש דאבידה ליכא חיוב דמים וכו', וע"כ צריך לומר דיאוש גופא אפילו למ"ד קונה אינו קונה קנין גמור, היכא דאתי לידיה קודם יאוש, אלא לקנות גוף החפץ, אבל לענין הדמים לא קני לה, וא"כ ה"ל שיוור בקניינו וכו', עכ"ל. והכא נמי מבואר בדברי התוס' שיתכן שני קניינים אלו להיפרד זה מזה, הקנין להשתמש בגוף האבידה שייך למוצא, ואילו הקנין להשתמש בכח הקנייה של האבידה שייך לבעל האבידה.

ומה שיכול המוצא לשלם לבעל האבידה את דמי האבידה על ידי כסף (מטבעות), ואינו חייב להחזיר הדמים שבגוף האבידה עצמה, הוא משום ששותפות כזו טעון חלוקה, שהרי אין הראשון יכול להשתמש בגופו מבלי לגרוע מיכולת השני להשתמש בכח הקנייה על ידי מכירתו לאחר, ואין השני יכול להשתמש בכח הקנייה מבלי לגרוע מיכולת הראשון להשתמש בגופו, ולכן לכל אחד הזכות לתבוע את חלוקת השותפות בדומה לדין גוד או אגוד. ומאחר וחלוק השתמשות בכח הקנייה מהשתמשות בגופו, שלענין כח הקנייה אין שום נפק"מ אם יתן חפץ אחר כיוצא בזה ללוקח כדי לקבל כסף בתמורתו, משא"כ ההשתמשות בגוף החפץ מיוחדת היא אך ורק לחפץ זה דוקא, (ואפילו בחפץ כיוצא בזה אין ההשתמשות בגופו אותה השתמשות ממש, אלא השתמשות אחרת הדומה לה), לכן יכול בעל ההשתמשות בגוף להקפיד שיישאר בידו חפץ זה דוקא, משא"כ בעל ההשתמשות בכח הקנייה חייב לקבל כל כח הקנייה הדומה לו, כלומר דחריף

וכו', עכ"ל. וצ"ב מהו החילוק בין קנין כסף לחליפין.

ונקדים דבחליפין גופא איכא שני עניינים, חליפין שוה בשוה וקנין סודר, ואנן איירינן בחילוק שבין קנין כסף לחליפין שוה בשוה דוקא.

(פ"ד) **ונקדים**, דכל מעשה קנין מהני מצד משמעות מסויימת הקשורה לחלות הקנין, וכגון בקנין יד וקנין חצר, דעל ידי זה שמכניס החפץ לרשותו ושליטתו, מהני אף להכניסו לרשותו ושליטתו במובן של בעלות. ועל דרך זה בקנין הגבהה, שמשמעותו ניתוק החפץ מרשות הקרקע והכנסתו לרשותו, כמבואר בדברי רש"י פרק האשה נקנית (דף כ"ו ע"א ד"ה בחבילי) וז"ל, שהגבהה שלשה טפחים הגבהה היא דנפקא ליה מתורת לבוד, עכ"ל, וברשב"ם פרק המוכר את הספינה (דף פ"ו ע"א ד"ה במשיכה) וז"ל, דהגבהה קונה בכל מקום ובכל דבר, דמשהגביהה הניחה ברשותו וכו', עכ"ל.

וכן הוא בקנין כסף, דמבואר מדברי הראשונים דמהני משום שהוא נתינת מעות התמורה והתחליף של השדה, כמבואר בדברי הרשב"א פרק האשה נקנית (דף ג' ע"א ד"ה למעוטי חליפין) וז"ל, דכל כסף חליפין הם, שמחליף בהם הקרקע וקונה וכו', עכ"ל. וכ"כ הרמב"ן שם (ד"ה למעוטי חליפין) וז"ל, ומדין כסף הוא שריבה אותן הכתוב, מה כסף שמחליף הקרקע בו וקונה, אף חליפין וכו', עכ"ל, ומבואר מדבריהם שמשמעות קנין כסף שנותן הכסף כתמורה בעד השדה, ומקורן נראה משום דילפינן קנין כסף משדה עפרון, והתם הכסף היה כספי התמורה, כמו שנאמר נתתי כסף השדה, ואין לך בו אלא חידוש, וש"מ כן בדברי הסמ"ע (ח"מ ס' ק"צ ס"ק א') וז"ל, דהא קנין כסף נלמד משדה עפרון, וכסף

וש"מ כן בדברי הרשב"ם פרק המוכר את הספינה (דף ע"ט ע"א), וז"ל הגמ' שם, תנן התם כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית, לבדק הבית ולא למזבח, לא למזבח ולא לבדק הבית, מועלין בהן ובמה שבתוכן וכו', עכ"ל.

וז"ל הרשב"ם שם, כל הראוי למזבח ולא לבדק הבית, כגון שור וכשב ועז תמימים, דהמתפיס תמימים לבדק הבית עובר בעשה, וכן תורים ובני יונה סולת ולבונה ויין ושמן, כל הנך גופן ראוי למזבח ואינו ראוי לכבשן בבנין, לבדק הבית ולא למזבח, כגון זהב וכסף ואבנים יקרות וכיוצא בהן, לא לזה ולא לזה, כגון חלב גבינה מורייס אשפה עשבים וכיוצא בהן, וכל הני דקתני ראשון ראשון חשוב, דקדשי מזבח חשיבי מקדשי בדק הבית, וקדשי בדק הבית חשיבי מקדשי דמים, שאין ראויין גופן לא למזבח ולא לבדק הבית, אלא לימכר וליקח בדמיהן צרכי מזבח או בדק הבית, הכל כמו שפירש בשעה שהקדשי, הלכך לא זו אף זו קתני, דלא מיבעי' הנך קמאי דחמירי דמועלין במה שבתוכן, אלא אפילו הנך בתראי מועלין נמי במה שבתוכן, עכ"ל.

הרי מצינו שני סוגי השתמשות הנ"ל אצל שני סוגי קדושה בהקדש, קדושת הגוף וקדושת דמים, כאמור.

(פ"ג) **וכן** מצינו שני סוגי השתמשות הנ"ל בחילוק שבין קנין כסף ולבין קנין חליפין שוה בשוה (לד' הראשונים דס"ל דלא מהני כלי שאינו שוה פרוטה בקנין כסף), וכדיתבאר.

איתא בגמ' פרק האשה נקנית (דף ג' ע"א ג' ע"ב) וז"ל, מניינא דרישא למעוטי מאי וכו', למעוטי חליפין, ס"ד אמינא הואיל וגמר קיחה קיחה משדה עפרון מה בשדה מקניא בחליפין אף אשה נמי מקניא בחליפין, קמ"ל

את שלו כנגדו, ואפי' הכי קאמר קרא דקנה,
עכ"ל.

וכתבו התוס' שם, וז"ל בד"ה כל חליפין
מיקפד קפדי, שיהו שוין קצת,
ולפעמים שיהו שוין כמו החפץ גופיה, ואפילו
כשאינו שוה כחפץ שכנגדו קנה, עכ"ל.

ומבואר דהקפיד ומכר תמורת שויו היינו
קנין כסף, ואילו לא הקפיד (כ"כ)
אשויו והחליף זה בזה היינו חליפין.

פ"ו) וחזינן דחלוקין קנין כסף וחליפין לא
רק באיזה מעשה קנין קונה,
אלא בעצם משמעות ההחלפה, דמי שמקפיד
אשויו חלוק עצם משמעות החלפתו ממי
שאינו מקפיד אשויו.

ושמעת ממו"ר הגרר"ש שליט"א להוכיח
כן מד' הרי"ף (הובא בש"מ לב"מ דף
מ"ו ע"ב) וז"ל, אבל הריא"ף כתב בתשובות
שאלה מעותק מלשון ערבי, וששאלת אם יש
בחליפן אונאה אם לא, מה שנראה מן התלמוד
הוא שאין בהן אונאה וכו', כלומר לפי שהיה
בלשון מכירה מחוייב להיות בו אונאה,
והתורה גם כן מעידה על זה באמרה וכי
תמכרו ממכר וגו', בממכר הוא דאזהר רחמנא
בבל תונו, אבל בחליפן לא וכו', עכ"ל.

וכן מבואר בד' הר"י מיגש (הובא נמי בש"מ שם)
וז"ל, כתב תלמידו ה"ר יהוסף הלוי אבן
מיגש בתשובת שאלה, וזה לשונו מועתק
מלשון ערבי, מי שהחליף עם חברו סחורה
בסחורה, מבלי שישומו אותם בדמים כלל, אין
אחד מהם יכול לטעון על חברו טענת אונאה,
לפי שהעיקר בידינו חליפין אין בהן אונאה,
עד כאן, עכ"ל.

ובודאי אין חילוק לענין אונאה באיזה
מעשה קנין קנה, אי במשיכה אי
בהגבהה וכדו'.

הנזכר בשדה עפרון היה דמי שיווי השדה
וכו', עכ"ל.

פ"ה) ויהי עיקר החילוק בין קנין כסף
לחליפין היינו אי קפיד אדמים
או לא, וכמבואר בד' רש"י בהא דתנן ריש פרק
הזהב (דף מ"ד ע"א) וז"ל, כל המטלטלים קונין
זה את זה וכו', עכ"ל. ופירש"י וז"ל, כל
המטלטלין קונין זה את זה, בין בתורת חליפין
שהחליף אלו באלו, כיון שמשך האחד קנה
חבירו את שלו, בין בתורת דמים, בכמה תתן
לי את שלך בכך וכך, וזה חוזר ואומר לו
בכמה תתן לי שלך בכך וכך, ונתרצו ומשך
האחד, נתקיימו הדברים וכו', עכ"ל.

וכדאיתא בגמ' פרק הזהב (דף מ"ז ע"א) וז"ל,
חליפין ומקפיד עליהן מאי, אמר
רב אדא בר אהבה תא שמע הרי שהיה תופש
פרתו ועומד ובא חבירו ואמר לו פרתך למה,
לחמור אני צריך, יש לי חמור שאני נותן לך,
פרתך בכמה בכך וכך, חמורך בכמה בכך וכך,
משך בעל החמור את הפרה, ולא הספיק בעל
הפרה למשוך את החמור עד שמת החמור, לא
קנה בעל החמור את הפרה, שמע מינה חליפין
ומקפיד עליהן לא קנה, אמר רבא אטו חליפין
בשופטני עסקינן דלא קפדי, אלא כל חליפין
מיקפד קפדי וקנה וכו', עכ"ל.

ופירש"י שם, וז"ל, חליפין ומקפיד עליהן,
נתן לו חפץ בחפץ בתורת חליפין,
לקנות כדין קנין שקונין בסודר, וזה מקפיד
לראות שיהא הסודר שוה כל כך, מהו, מי קנו
תרוייהו במשיכה דחד מינייהו, או דלמא
הואיל והקפיד עליהם הרי הן כדמים, והוי להו
מעות, ואין קונות עד שימשוך גם השני, פרתך
למה, הבאת בשוק, אמר רבא אטו חליפין,
דקרא, בשופטני עסקינן, דלא קפדי לדעת
שיהו שוות קצת דמים, שייטב בעיניו לתת לו

ולפי"ז, תינח לענין החפץ, הלוקח השיג התכלית המבוקש, משא"כ לענין הכסף לא השיג המוכר התכלית המבוקש עד לאחר זמן שילך וייהפך הוא ללוקח, ויתן הכסף למוכר אחר לקנות החפץ המבוקש לו. ולכן במכירה מקרי זה מוכר וזה לוקח ביחס לחפץ הנמכר דוקא, שהוא העיקר.

משא"כ בחליפין אין עיקר ואין טפל, אלא הפרה וחמור תרווייהו התכלית המבוקש למי שהשיגם, ולכן שניהם מחליפין נינהו.

פ"ח) והשתא, בגמ' שם אמר רבא אטו חליפין בשופטני עסקינן דלא קפדי, אלא כל חליפין מיקפד קפדי, ופירש"י ותוס' שם דקפדי שיהו שוות קצת. ועדיין צ"ב אטו בשופטני עסקינן, ובמקום להחליף פרה דשוה מנה בחמור דשוה תשעים, ימכור הפרה תמורת מנה ויקנה החמור בתשעים, ויישאר בידו עשרה זוז.

והנראה בזה, מאחר ותכלית המבוקש לבעל הפרה היינו להשיג חמור, לכן מוכן בעל הפרה לוותר על עשרה זוז כדי להשיג החמור מיד, מבלי שיצטרך לטרוח למכור ולקנות. משא"כ אצל מכירה, מאחר והמוכר רוצה כסף, למה ליה לוותר על כספי התמורה, אלא לעולם יקפיד למכור בשויו דוקא. ולכן בקנין כסף קפיד אדמי, משא"כ בחליפין.

נמצא דקנין כסף וחליפין חלוקין בעצם משמעות ההחלפה, דאצל קנין כסף מוכר תמורת כח הקנייה, ולכן קפיד אדמי, ואילו בחליפין מחליף תמורת השתמשות בגוף, ולכן לא קפיד אדמי.

וא"ת, תינח במכירה היכא דמכר תמורת כסף, מ"מ היכא דמכר תמורת שוה כסף מאי איכא למימר. וי"ל, ככל דקפיד אדמי

ולפי"ז עלינו לבאר מאי שנא משמעות ההחלפה בקנין כסף ממשמעות ההחלפה אצל חליפין.

פ"ז) הרי במכירה מצינו חילוק בין מוכר ללוקח, המוכר הוא המוציא חפץ הנמכר מרשותו תמורת כסף הנכנס לרשותו, והלוקח הוא המכניס חפץ הנמכר לרשותו תמורת כסף היוצא מרשותו. ואילו בחליפין לא מצינו חילוק בין מוכר ללוקח, אלא שניהם מיקרו מחליפין, ששניהם מוציאים חפץ א' מרשותם תמורת חפץ אחר שמכניסין לרשותם (וכן הוא בלשון האומות). ושו"מ בדברי הגמ' פרק הזהב שם (דף מ"ז ע"א) וז"ל, גאולה זו מכירה וכו', תמורה זו חליפין וכו', עכ"ל, כלומר עצם שם מכירה מורה על החלפה אחרת מחליפין. וכן מבואר בדברי הרי"ף שם.

וצ"ב, אמאי במכירה מקרי זה מוכר וזה לוקח ביחס לחפץ הנמכר דוקא, שהמוציא חפץ הנמכר מרשותו מקרי מוכר והמכניסו לרשותו מקרי לוקח, והא איכא למימר איפכא, שהמוציא כסף מרשותו יהא מקרי מוכר והמכניסו לרשותו יהא מקרי לוקח. וכמו אצל חליפין דלא ייקרא בעל הפרה מוכר ובעל החמור לוקח, דאף בעל הפרה לוקח הוא ואף בעל החמור הוא מוכר, כמו כן במכירה, המוכר את החפץ הוא הקונה את הכסף, והקונה את החפץ הוא המוכר את הכסף, ואמאי מקרי זה מוכר וזה לוקח ביחס לחפץ הנמכר דוקא.

ונראה דאצל מכירה העיקר הוא החפץ והטפל הוא הכסף, דמעלת כסף שהוא עובר לסוחר, כלומר שיכול לתת לסוחר תמורת דבר אחר שרוצה לקנות. נמצא דכסף לעולם אינו התכלית המבוקש אלא רק אמצעי להשיג התכלית, כלומר כל חפץ אחר בעולם.

ע"כ מוכר אף תמורת כח הקנייה, ודי בכך למיהוי מכירה ולא חליפין.

ממנו גביע ותכשיטין וכדו', הוא דבר השוה לכל נפש.

מיהו, כל זה לד' הראשונים דס"ל דבעינן כח הקנייה בקנין כסף וקידושין, משא"כ לד' הראשונים דס"ל דלא בעינן כח הקנייה לקנין כסף וקידושין צריך לבאר החילוק בין קנין כסף לחליפין באופן אחר, ואכ"מ להאריך בזה.

ואילו שוה כסף כגון בהמות ופירות לא חריפי למזבן, דאינן עובר לסוחר דעל פי רוב לא יסכים הסוחר לקבלם, וממילא קשה לקנות סחורה על ידם. והיינו טעמא, דשוה כסף כגון בהמות פירות וכלים, מתים נרקבים ונשברים, וכולן נשרפין, וקשה לטלטלן ולהוליכן לסוחר, וההשתמשות בגופן אינו שוה לכל נפש.

פ"ט) ולפי"ז מבואר דברי הרי"ף והר"י מיגש שם דליכא אונאה אצל חליפין, כיון דלא קפיד אדמי אלא וויתר כדי להשיג המבוקש מבלי שיצטרך לטרוח למכור ולקנות, לכן ליכא אונאה.

נמצא דכסף עדיף משאר ממון כאמצעי לפרעון, ולכן נתייחד לקנות סחורה על ידו, והסכימו בני אדם לקובעו כאמצעי פרעון המעולה, עד שרוב הסחורה ניקנית תמורת כסף, ונהפך הכסף להיות עובר לסוחר, נפיק בכל דוכתא.

ומבואר נמי בזה מש"כ רב האי גאון בספר המקח (שער י"ג) בהא דאין מטבע נקנה בחליפין וז"ל, ומטבע מ"ט לא, מפני שהיא אינו מקח וממכר כשאר סחורה, אבל היא דמי' לכל סחורה, עכ"ל, כלומר דחליפין מהני תמורת השתמשות בגוף ולא תמורה כח הקנייה כאמור.

ולאחר שרוב קניית הסחורה נעשית על ידי מטבעות של כסף, ממילא נהיה רוב השתמשות מטבעות של כסף לכח הקנייה שבהן. ומ"מ אף למטבעות של כסף איכא איזה השתמשות בגופן, וכגון לעשות מהן גביע או לתלותן בצווארו וכדו', דאל"כ לא היה מסכים הסוחר לקבל הכסף ולתת הסחורה בתמורתו. ואין לומר שאף אלמלא השתמשות בגופו היה מסכים הסוחר לקבל מטבעות של כסף מצד כח הקנייה בלחודיה, שהרי כח הקנייה שבהן בנויה ועומדת על חשיבות השתמשות בגופן אצל איש אחר, כלומר אותו איש אחר המוכן לקבלן ולתת סחורה בתמורתן, ואם ליכא חשיבות בהשתמשות בגופן אצל אף אדם בעולם, ממילא בהכרח ליכא בהן כח הקנייה כל עיקר (ובענין כסף בימינו אכ"מ להאריך).

הרי מצינו שני סוגי השתמשות הנ"ל בחילוק שבין קנין כסף לחליפין.

משא"כ בשוה כסף עיקר ההשתמשות הוא בגופן, וכגון שור לחרוש בו וקרקע

ז) והשתא, לענין השתמשות בכח הקנייה והשתמשות בגוף, חלוק הוא הכסף (מטבעות) משאר ממון. שעיקר ההשתמשות בכסף הוא בכח הקנייה שבו, משא"כ בשאר ממון, כלומר בשוה כסף, עיקר ההשתמשות הוא בגופו. שהרי מעלת הכסף שהוא חריף למזבן, כלומר עובר לסוחר דתרגומו נפיק בכל דוכתא, ור"ל דבנקל אפשר להעבירו לסוחר תמורת סחורה הנקנית, ועל פי רוב יסכים הסוחר לקבלו. והיינו טעמא, שכסף אינו נרקב, אינו נשרף, אינו נימוח, נוח לטלטל, וההשתמשות בגופו, וכגון לעשות

להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות וכו', עכ"ל, ומשום שלענין השתמשות בגופן קרקעות הן העיקר ומטלטלין טפלין להן.

צ"ב) נמצא, דמעלת הקרקע בנוגע להשתמשות בגופו היא היא חסרון הקרקע בנוגע לכח הקנייה, דאם מצד שאינו נייד הקרקע מתקיים ולא כלה כאמור, מהאי טעמא גופא דאינו נייד הקרקע אינו חריף למזבן כלל, דאי אפשר למוכרו אלא במתא זו, ולא מצי לטלטלו ולהביאו למתא אחריתא כדי למזבן, וכמבואר בגמ' פרק ארבעה אבות (דף ז' ע"ב) וז"ל, כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב פרשוה כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא וכו', עכ"ל.

וכן מבואר בהא דאיתא להלן בגמ' פרק ארבעה אבות שם (דף י"ד ע"ב), וז"ל, מתני' שום כסף שוה כסף בפני ב"ד ועל פי עדים בני חורין בני ברית והנשים בכלל הנזק והניזק והמזיק בתשלומין, גמ' מאי שום כסף וכו', שוה כסף, דתנו רבנן שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות אבל אם קדם ניזק ותפס מטלטלין בית דין גובין לו מהן, אמר מר שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות מאי משמע, אמר רבה בר עולא דבר השוה כל כסף, מאי ניהו דבר שאין לו אונאה, עבדים ושטרות נמי אין להן אונאה אלא אמר רבה בר עולא דבר הנקנה בכסף, עבדים ושטרות נמי נקנין בכסף, אלא אמר רב אשי שוה כסף ולא כסף, והני כולהו כסף נינהו וכו', עכ"ל.

ופירש"י וז"ל, אלא אמר רב אשי שוה כסף, דהיינו קרקעות, והכי משמע, שוה כסף ישלם ולא כסף עצמו, והני כולהו,

לגדל בה פירות, והשתמשות כח הקנייה מעולה אין בהן, שהרי אינן עובר לסוחר, ואינו שכיח שישתמשו בהן כדי לקנות סחורה. ומ"מ, איזה כח הקנייה גרוע יש בהם שפיר, דסוף סוף אם נזדמן לוקח שבידו שור, אצל סוחר הצריך לשור, יוכל הלוקח לתת שורו לסוחר בתמורת הסחורה. וכן יוכל בעל השור למכור שורו תמורת כסף, ואח"כ לקנות סחורה בכסף שקיבל.

צ"א) ולהאמור, המעולה בכח הקנייה הוא הכסף, ואילו לענין השתמשות בגוף נראה שהמעולה הוא הקרקע. שהרי חלוק קרקע ממטלטלין בכך, דמטלטלין היות ומצי לטלטלין, לכן מצי לשומטן להבריחן להטמינן ואף לכלותן. משא"כ בקרקע, היות ולא מצי לטלטלו דקרקע אינו נשמט (נייד), לכן קרקע לא מצי להבריחו להטמינו ואף לא לכלותו.

נמצא שהמטלטלין כלין והקרקע מתקיים, וכמבואר ברמב"ם הל' דעות (ה', י"ב) וז"ל, ואסור לו לאדם להפקיר או להקדיש כל נכסיו ויטריח על הבריות, ולא ימכור שדה ויקנה בית, ולא בית ויקנה מטלטלין, או יעשה סחורה בדמי ביתו, אבל מוכר הוא מטלטלין וקונה שדה, כללו של דבר, ישים מגמתו להצליח נכסיו, ולהחליף הכלה בקיים, ולא תהיה כוונתו ליהנות מעט לפי שעה, או ליהנות מעט ויפסיד הרבה, עכ"ל.

ומהאי טעמא אין המלוה סומך דעתו ליפרע אלא על הקרקע, כמש"כ רש"י פרק הכותב (דף פ"ו ע"א ד"ה ודאי דאמריהו) וז"ל, המלוה עיקר סמך שלו על הקרקע, עכ"ל.

ונראה דמהאי טעמא מטלטלין נקנין אגב קרקעות ולא להיפך, כדתנן פרק האשה נקנית (דף כ"ו ע"א) וז"ל, נכסים שאין

מטלטלים ועבדים ושטרות, כסף נינהו, דמצי לאמטויינהו ממתא ומזדבני וכו', עכ"ל. כלומר, היה צ"ב מאי שנא קרקעות דלא חשיב כסף אלא רק שוה כסף, ואילו מטלטלין חשיבי ככסף. ולזאת פירש"י, דקרקע דוקא לא חשיב ככסף משום דלא נייד, משא"כ

מטלטלין דמצי לאמטויינהו ממתא למתא ומזדבני, לכן חריפי טפי מקרקע וחשיבי כסף, והיינו ע"ד מה שאמר רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לעיל שם דכל מילי מטלטלין מיטב נינהו דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי.

פרק ד'

אי מהני מצד מה לי הן, ואי מהני מצד כח הקנייה או השתמשות בגוף

צ"ג) **נמצא** לפי האמור, דכל היכא דקפיד רחמנא אסוגי ממון מסויים, יש להסתפק בתרתי.

צ"ד) **כל** היכא דקפיד רחמנא אסוג ממון אחד בלבד, וכגון במעשר שני, בשכר פועל, בפרעון מלוה לד' ר"ת, ובדמי מקח (היכא דמכר משום דדחיק אזוזי), דבכולן בעינן כסף דוקא כמבואר לעיל (פרק א'), לענין ספק הראשון בהכרח הכסף הוא המטרה ולא רק אמצעי מצד מה לי הן, דאי הכסף אמצעי אמאי לא מהני דבר אחר כמטרה.

א', האם אותן סוגי ממון כולן המטרה, או דאיכא מהן שאינן המטרה, אלא מהני רק כאמצעי, להשיג בתמורתן המטרה על ידי מה לי הן מה לי דמיהן, כלומר שהטירחא למוכרן חשיב כמאן דליתא, כמבואר לעיל (פרק ב').

ולענין ספק השני, בכולן ע"כ קפיד רחמנא בכסף מצד מעלתו בכח הקנייה, דאי מצד מעלתו בהשתמשות בגוף, אמאי לא מהני קרקע, דעדיף מכסף לענין השתמשות בגופו כמבואר לעיל (פרק ג').

ואת"ל כצד השני שהוא אמצעי להשיג המטרה על ידי מה לי הן, פשוט הוא דקפיד רחמנא אאותו סוג ממון מצד מעלת כח הקנייה שבו דוקא, דרק על ידי כח הקנייה שבו מצי להשיג דבר אחר בתמורתו.

צ"ה) **ולענין** פדיון הקדש, לענין ספק הראשון נראה דכסף הוא המטרה, ואילו שוה כסף מהני רק מצד מה לי הן, וכדיבאר.

ב', את"ל כצד הראשון שאותו סוג ממון הוא המטרה, יש להסתפק האם קפיד רחמנא במטרה זו מצד מעלתו בכח הקנייה שבו, או מצד מעלתו בהשתמשות בגוף שבו.

הרי בפדיון הקדש שוה כסף ככסף, כדאיתא ריש פרק המקדיש שדהו וז"ל, תנן, המקדיש את שדהו בשעה שאין היובל, אומר לו פתח אתה ראשון שהבעלים נותנין חומש

והשתא נבאר הני תרי ספיקי לענין פדיון מעשר שני, פועל, מלוה, מקח, פדיון הקדש, פדיון הבן, תשלומי נזק, תשלומי גזל, כסף קידושין, ופדיון עבד עברי.

בכל אלו, ובכור יליף התם בכלל ופרט וכלל, וכן נמי יש לפרש הקדשות וכו', עכ"ל.

וכן הקשו בתוס' פרק מפנין (דף קכ"ח ע"א), וז"ל בד"ה ונתן הכסף וקם לו, וקשה לר"י נימא כסף דוקא, וכ"ת דשוה כסף ככסף, חדא דגבי נזקין מצרכינן קרא ישיב לרבות שוה כסף, ועוד דאם כן אפילו קרקע נמי ומגלן למעוטי קרקע, ואומר ר"י דמכלל ופרט נפקא, כדתנן בבכורות בפרק יש בכור לנחלה (דף נא.). אין פודין לא בעבדים ולא בקרקעות ולא בהקדשות, ומפרש בגמרא דבעי למימר ולא הקדשות בכל אלו, לענין פדיון בכור דרשינן התם כלל ופרט, ופדויו מן חדש כלל כסף פרט תפדה חזר וכלל, מה הפרט מפורש דבר המיטלטל כו', ה"נ איכא למימר בפדיון הקדשות, ונתן כלל, כסף פרט, וקם לו חזר וכלל כו', מיהו בת"כ דריש ליה מקרא אחרינא, וכל ערכך יהיה בשקל הקדש מה ת"ל, לפי שנאמר תפדה יכול בעבדים ושטרות וקרקעו, ת"ל בשקל הקדש, אין לי אלא סלעים מניין לרבות כל דבר המיטלטל, ת"ל ופדה בערכך, א"כ למה נאמר בשקל פרט לעבדים ושטרות וקרקעות וכו', עכ"ל.

וכן הקשו בתוס' פרק הזהב (דף נ"ד ע"א), וז"ל בד"ה ונתן הכסף וקם לו, וא"ת אי כסף דוקא מטלטלין נמי לא, ואי גמרי' מנזקין ועבד דכתיב בהן (שמות כא) ישיב לרבות שוה כסף ככסף, א"כ קרקע נמי, וי"ל דדרשינן בכלל ופרט, ויסף חמישית כלל, כסף פרט, והיה לו חזר וכלל, וכן משמע פ' יש בכור (בכורות ד' נא.). דתנן אין פודין את הבכור בקרקעות כו' ולא בהקדשות, ומפרש בגמ' ולא הקדשות בכל אלו, והתם גבי בכור דריש בכלל ופרט וכלל, וא"ת דאי לא הוה כתב אלא כסף לחודיה ה"א שוה כסף ככסף, והשתא דכתיבי כללי ממעטינן קרקעות, וי"ל דהכא כסף מיותר,

וכל אדם אין נותנין חומש, מעשה באחד שהקדיש שדהו מפני רעתה, אמרו לו פתח אתה ראשון, אמר הרי היא שלי באיסר, אמר רבי יוסי לא אמר זה באיסר אלא בביצה, שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף, אמר לו הגעתך, נמצא מפסיד איסר ושדהו לפניו, גמ' וכו' מעשה באחד שהקדיש שדהו וכו', לימא בהא קמיפלגי דר"י סבר שוה כסף ככסף ורבנן סברי שוה כסף אינו ככסף, והא קי"ל דשוה כסף ככסף, דכולי עלמא שוה כסף ככסף, והכא בפודין בדבר שאין בחומשו שוה פרוטה קמיפלגי וכו', עכ"ל.

אולם לא מהני קרקעות וגורם לממון בפדיון הקדש, דממעטינן להו ממש"כ ונתן הכסף וקם לו, קרקעות כדאיתא בגמ' פרק שלשה שאכלו (דף מ"ז ע"ב) וז"ל, לא צריכא שנפדו ולא נפדו כהלכתן וכו', הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף, ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו, עכ"ל, וגורם לממון כדאיתא בגמ' פרק האשה נקנית (דף ה' ע"א) וז"ל, מה לכסף שכן פודין בו הקדש ומעשר שני, תאמר שטר שאין פודין בו הקדש ומעשר שני דכתיב ונתן הכסף וקם לו וכו', עכ"ל.

ולענין הא דממעטינן קרקעות מדכתיב ונתן הכסף וקם לו, הקשו בתוס' פרק כל שעה (דף ל"ה ע"ב), וז"ל בד"ה שחילל על גב קרקע דרחמנא אמר ונתן הכסף, תימה, אי כסף משמע ליה דווקא, נימעוט שוה כסף, ואי יליף מישיב דשוה כסף ככסף, אפילו קרקע נמי, ונראה לר"י דילפינן בכלל ופרט וכלל, ויסף חמישיתו כלל, כסף פרט, והיה לו חזר וכלל, מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון וכו', יצאו קרקעות ועבדים ושטרות, וכן מוכח בפרק יש בכור (בכורות דף נא.), דתנן אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות ולא בהקדשות, ומפרש התם בגמרא ולא הקדשות

שחללו על גבי קרקע, ולא פדאו בכסף, ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו וכו', עכ"ל. וצ"ב אמאי נקט הגמ' ולא פדאו בכסף, תינח דלא מצי לפדות בקרקע מ"מ לא בעינן לפדות בכסף דוקא, שהרי אף שוה כסף דמטלטלין מהני בפדיון הקדש, כמבואר שם ריש פרק המקדיש שדהו.

ולאמור ניאח, דשוה כסף דמטלטלין מהני רק משום דחשיב כאילו נתן כסף מצד מה לי הן, ומטעם זה גופא ילפינן מקרא יתירה דהכסף למעט קרקעות (ומטלטלין דגורם לממון), דגזיה"כ היא דלא אמרינן מה לי הן בקרקעות (ומטלטלין דגורם לממון) לענין פדיון הקדש, וא"כ בנתן קרקע לא חשיב כאילו נתן כסף בפדיון הקדש. ובזה מבואר כוונת הגמ' פרק שלשה שאכלו שם, הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף, כלומר, אי פדאו בשוה כסף דמטלטלין שפיר חשיב פדאו בכסף מצד מה לי הן, ודוקא משום דפדאו בקרקע לא חשיב שפדאו בכסף, דגזיה"כ היא דלא אמרינן בקרקע מה לי הן בפדיון הקדש.

וחזינן דקפיד רחמנא אכסף בפדיון הקדש משום שהוא המטרה, ואילו מהני שוה כסף רק מצד מה לי הן, דחשיב כאילו פדה בכסף.

צ"ז **והא** דמטלטלין דגופו ממון חריפי טפי למזבן ממטלטלין דגורם לממון, מבואר מדברי בעל התרומות (שער ד' חלק ב' אות ה') וז"ל, ומסתברא ליה דאית ליה מטלטלי וחובות בשטר או חובות וקרקעות, אם רוצה מלוה ליטול ממנו קרקעות ולא חובות או מטלטלין ולא חובות הרשות בידו וכו', ועוד כיון שאין גופן ממון אין נפרעין מהן, שיש ללכת לטובתו של מלוה לאגבויי מאי דחריף טפי למזבן וכו', עכ"ל (וטעם הדבר אמאי גופו ממון חריף טפי מגורם לממון יתבאר להלן בסמוך).

דה"מ למכתב חמישית ערכך, וגבי בכור נמי ופדויו מבן חדש תפדה בערכך ה' שקלים, ומדכתיב כסף למדרשיה לפרטא הוא דאתא, עכ"ל.

וכן הקשו בתוס' פרק בכל מערבין (דף ל"א ע"ב), וז"ל בד"ה ונתן הכסף וקם לו, ואף על גב דבעלמא שוה כסף ככסף, הכא איכא מיעוטא, דדרשינן האי קרא בכלל ופרט וכלל, וכן משמע בבכורות דתנן בפרק יש בכור (דף נא.) אין פודין לא בעבדים כו' ולא בהקדשות, ומפרש בגמרא ולא הקדש בכל אלו, וגבי בכור דריש בכלל ופרט וכו', עכ"ל.

צ"ו ונראה לבאר מה שתירצו התוס' שם דשאני פדיון הקדש דאיכא מיעוטא דדרשינן כלל ופרט וכלל, שהרי כל היכא דילפינן להצריך דבר המיטלטל וגופו ממון ולמעט קרקעות וגורם לממון, יתכן דהיינו טעמא דבעינן התם מאי דחריף טפי למזבן, והרי דבר המיטלטל וגופו ממון חריפי טפי למזבן מקרקעות וגורם לממון, כדיתבאר להלן (ועבדים שהוקשו לקרקעות, אע"ג דמטלטלין דגופו ממון נינהו, מ"מ לא חריפי כ"כ, ואכ"מ להאריך בזה). זאת ועוד, יתכן דבעינן התם מאי דחריף טפי למזבן משום דמהני שוה כסף התם רק מצד מה לי הן, וילפינן למעט קרקעות וגורם לממון דהתם לא אמרינן בהו מה לי הן.

וא"כ, י"ל אצל פדיון הקדש דלעולם ונתן הכסף וקם לו כפשוטו דבעינן כסף דוקא, וקרא יתירה דהכסף גזיה"כ היא דבעינן דבר המקרב טפי לכסף, ולא אמרינן מה לי הן במטלטלין דגורם לממון וקרקעות אצל פדיון הקדש, כיון דלא חריפי כ"כ כמו מטלטלין דגופו ממון.

וכן משמע מדברי הגמ' פרק שלשה שאכלו (דף מ"ז ע"ב), מעשר שני וכו', פשיטא, לא צריכא שנפדו ולא נפדו כהלכתן וכו', הקדש

וחשיבי כסף, והיינו ע"ד מה שאמר רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע לעיל שם (דף ז' ע"ב) דכל מילי מטלטלין מיטב נינהו דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי.

והרי מבואר מדברי הגמ' שם דלא רק מטלטלין דגופו ממון אלא אף מטלטלין דגורם לממון חריף טפי מקרקעות, ואפילו ממיטב קרקע, שהרי מבואר שם דאף שטרות מקרי כסף, ואילו קרקעות, ואפילו מיטב קרקע, לא מקרי כסף אלא שוה כסף, וכמש"כ רש"י שם וז"ל, והני כולהו, מטלטלים ועבדים ושטרות, כסף נינהו וכו', עכ"ל.

ולענין דברי בעל התרומות שם דגופו ממון חריף טפי מגורם לממון, נראה היינו טעמא דגופו ממון מזדבן במתא אחריתי טפי מגורם לממון, שהרי גורם לממון אינו נמכר כ"כ בנקל במתא אחריתי, היות ולא מצי לוקח לגבות אלא"כ ילך הוא או שלוחו למקום הלוה.

צ"ח וא"ת, ככל שהמטרה היא כסף דוקא, ע"כ היינו מצד שהוא המעולה בכח הקנייה שהוא עובר לסוחר, ולכן שוה כסף לא מהני מצד עצמו כמטרה משום שאינו עובר לסוחר. וא"כ, היאך מהני בכה"ג שוה כסף מצד מה לי הן, והלא בזה שיצטרך למכור השוה כסף להשיג כסף כבר נאבדה המעלה של הכסף שישגיג, דאותה חסרון דאיכא בשוה כסף מצד עצמו, כלומר הטירחא למוכרו, איכא נמי בשוה כסף מצד מה לי הן, דיצטרך למוכרו כדי להשיג כסף.

וי"ל, שהחסרון דשוה כסף מצד עצמו אינו הטירחא למוכרו כדי להשיג כסף, אלא מה שלא יוכל לקנות בו סחורה היות ואינו עובר לסוחר. וחסרון זו ליכא בשוה כסף

והא דמטלטלין חריפי טפי מקרקעות, מבואר בגמ' פרק ארבעה אבות (דף ז' ע"ב) וז"ל, כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב פרשוה כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא דליתב ליה ממיטב כי היכי דלקפוץ עלה זבינא וכו', עכ"ל.

והא דמטלטלין, אפילו גורם לממון, חריפי טפי מקרקעות, ואפילו מיטב קרקע, מבואר מהא דאיתא בגמ' פרק ארבעה אבות שם (דף י"ד ע"ב), וז"ל, מתני' שום כסף שוה כסף בפני ב"ד ועל פי עדים בני חורין בני ברית והנשים בכלל הנזק והניזק והמזיק בתשלומין, גמ' מאי שום כסף וכו', שוה כסף, דתנו רבנן שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות, אבל אם קדם ניזק ותפס מטלטלין בית דין גובין לו מהן, אמר מר שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא לנכסים שיש להן אחריות מאי משמע, אמר רבה בר עולא דבר השוה כל כסף, מאי ניהו דבר שאין לו אונאה, עבדים ושטרות נמי אין להן אונאה, אלא אמר רבה בר עולא דבר הנקנה בכסף, עבדים ושטרות נמי נקנין בכסף, אלא אמר רב אשי שוה כסף ולא כסף, והני כולהו כסף נינהו וכו', עכ"ל.

ופירש"י וז"ל, אלא אמר רב אשי שוה כסף, דהיינו קרקעות, והכי משמע, שוה כסף ישלם ולא כסף עצמו, והני כולהו, מטלטלים ועבדים ושטרות, כסף נינהו, דמצי לאמטויינהו ממתא ומזדבני וכו', עכ"ל. כלומר, היה צ"ב מאי שנא קרקעות דלא חשיבי כסף אלא רק שוה כסף, ואילו מטלטלין חשיבי כסף, ולזאת פירש"י, דקרקעות דוקא לא חשיבי כסף משום דלא נידי, משא"כ מטלטלין דמצי לאמטויינהו ממתא ומזדבני חריפי טפי מקרקעות

ק"א) **ולענין** פדיון הבן, לענין ספק הראשון נראה דכסף ואף שוה כסף הן המטרה, דליכא למימר דמהני שוה כסף בפדיון הבן רק מצד מה לי הן, כדיתבאר.

הרי בפדיון הבן איפליגו חכמים ורבי, לד' החכמים ממעטינן קרקעות עבדים ושטרות, ואילו לד' רבי ממעטינן רק שטרות, וז"ל המתנ' פרק יש בכור (דף נ"א ע"א), אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות וכו', עכ"ל, ובגמ' שם וז"ל, מתני' דלא כרבי, דתניא רבי אומר בכל פודין בכור אדם חוץ מן השטרות וכו', ורבנן דרשי כלל ופרט וכו', מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון אף כל דבר המטלטל וגופו ממון, יצאו קרקעות שאין מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות שאף על פי שמטלטלין אין גופן ממון וכו', עכ"ל.

ונראה לד' רבי דע"כ לא מהני שוה כסף מצד מה לי הן, שהרי שטרות חריפי טפי מקרקעות כאמור, וא"כ היאך ממעטינן שטרות ולא קרקעות, וע"כ לד' רבי מהני שוה כסף מצד עצמו, ולכן שפיר עדיפי קרקעות שהן גופן ממון משטרות שאין גופן ממון.

ואף לד' רבנן דרבי נראה להוכיח דלא מהני שוה כסף מצד מה לי הן, שהרי מבואר מסוגיית הגמ' פרק האשה נקנית בענין לדידי שוה לי דמהני שוה כסף אף היכא דליכא כח הקנייה (דמים) של ה' סלעים, כל דאיכא השתמשות בגוף של ה' סלעים בלבד, וכדיתבאר בסמוך, ובכה"ג דליכא כח הקנייה של ה' סלעים ליכא למימר דחשיב כאילו נתן ה' סלעים מצד מה לי הן כיון דלא יוכל להשיג כסף ה' סלעים בתמורתו, אלא ע"כ אף לד' רבנן דרבי מהני שוה כסף מצד עצמו.

מצד מה לי הן, דעל ידי הכסף ששיג לאחר טירחא מועטת למוכרו, שפיר יוכל לקנות סחורה, דכסף ששיג עובר לסוחר הוא.

צ"ט) **ובמה** שכתבנו דמהני שוה כסף בפדיון הקדש רק מצד מה לי הן, לד' הרמב"ם מבואר אחרת, דמהני שוה כסף בפדיון הקדש מצד עצמו, דאיהו ס"ל דמהני כלי הפחות משה פרוטה לפדיון הקדש, ובכה"ג ליכא מה לי הן היות ולא מצי להשיג כסף בשיעור פרוטה בתמורתו, וע"כ לד' הרמב"ם אף שוה כסף הוא המטרה בפדיון הקדש, וז"ל הרמב"ם הל' מעילה (ז', ו'), וכיצד יעשה וכו', נוטל פרוטה של חולין, או כלי כל שהוא, ואומר פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא מחוללת על זה וכו', עכ"ל.

ק) **ולהאמור** לענין ספק הראשון, דכסף הוא המטרה בפדיון הקדש, א"כ לענין ספק השני ע"כ קפיד רחמנא אכסף בפדיון הקדש מצד מעלת כח הקנייה שבו כאמור.

ולהאמור, דמהני שוה כסף בפדיון הקדש רק מצד מה לי הן, א"כ לענין ספק השני ע"כ קפיד רחמנא בשוה כסף מצד מעלת כח הקנייה שבו, דאיכא מה לי הן רק על ידי כח הקנייה כאמור.

ואילו להאמור לד' הרמב"ם דמהני כלי שאינו שוה פרוטה בפדיון הקדש, א"כ לענין ספק השני ע"כ קפיד רחמנא בשוה כסף לא רק מצד מעלת כח הקנייה אלא אף מצד מעלת השתמשות בגוף שבו, שהרי ליכא כח הקנייה בכלי שאינו שוה פרוטה, דלא יוכל להשיג כסף בשיעור פרוטה בתמורתו, ומ"מ י"ל דאית ביה השתמשות בגוף חשובה, כיון דשם כלי עליו כמבואר לעיל (פרק ב').

להסתפק אי קפיד רחמנא בשוה כסף בפדיון הבן מצד מעלת השתמשות בגוף דוקא, (וא"כ צ"ל דמהני כסף ממש רק מצד מעלתו בהשתמשות בגופו, כגון לתלות על צווארו וחנווני להתלמד), או אף מצד מעלת כח הקנייה, כלומר דבעינן רק שיהא ממון חשוב, או מצד השתמשות בגוף או מצד כח הקנייה.

והיה נראה דאיכא בזה פלוגתא דרבוותא, כדיתבאר.

וז"ל הרמב"ם הלכות בכורים (פרק י"א, הל' ז'), נתן לו כלי שאינו שוה בשוק חמש סלעים וקבלו הכהן בחמש סלעים הרי בנוי פדוי, עכ"ל.

ותמהו נושאי כליו, אמאי השמיט הרמב"ם דינו של רב אשי, דדוקא בכגון רב כהנא דגברא רבה הוא ומיבעי ליה סודרא ארישיה, וצ"ע.

וכתב הכסף משנה שם, וז"ל, בפ"ק דקידושין (דף ח') תניא עגל זה לפדיון בני וכו', אמר רב אשי לא אמרן אלא כגון רב כהנא דגברא רבה הוא (ולא אויל בגילוי הראש) ומיבעי סודרא ארישיה, אבל כו"ע לא, כי הא דמר בר רב אשי זבן סודרא מאימיה דרבה מקובי שוה י' ביי"ג וכו', וכתב הר"ן וכו' שיש לתמוה על הרמב"ם שכתב נתן לו כלי וכו', ולא חילק אם דרכו להתיקר בו אם לאו, עכ"ל (הר"ן), ולי נראה שסובר רבנו שכל שהוא שוה ה' סלעים לשום אדם, אע"פ שלכהן זה אינו שוה כ"כ, יכול לקבלו בה' סלעים, והא דאמר רב אשי לא אמרן אלא כגון רב כהנא וכו', היינו לומר דאי לשום אדם אינו שוה ה' סלעים לא מהני מאי דאמר רב כהנא לדידי שוי לי ה' סלעים, והכי פירושו, לא אמרן אלא כגון סודרא, דלרב כהנא ודכוותיה שוה לפעמים ה' סלעים [אע"פ שלכל אדם אינו

וז"ל הגמ' פרק האשה ניקנית (דף ח' ע"א), עגל זה בחמש סלעים לפדיון בני טלית זו בחמש סלעים לפדיון בני פדוי וכו', לעולם דלא שוי וכגון דקביל כהן עלויה, כי הא דרב כהנא שקיל סודרא בפדיון הבן אמר ליה לדידי חזי לי חמש סלעים, אמר רב אשי לא אמרן אלא כגון רב כהנא דגברא רבה הוא ומיבעי ליה סודרא ארישיה אבל כולי עלמא לא, כי הא דמר בר רב אשי זבן סודרא מאימיה דרבה מקובי שוי עשרה בתליסר, עכ"ל.

הרי מבואר דלענין פדיון הבן בעינן דבר ששוויו ה' סלעים, ושני עניינים נכללים בדבר ששוויו ה' סלעים, א' מצד כח הקנייה, שיוכל אדם להשיג כסף ה' סלעים בתמורתו, וב' מצד השתמשות בגוף, דאדם היה משלם כסף ה' סלעים בעד דבר זה להשתמש בגופו.

ומבואר מדברי רב אשי בגמ' שם, דאי שוה לכהן המקבלו ה' סלעים וכגון דגברא רבא הוא, מהני לדידי שוה לי לפדיון הבן, ומשמע אע"ג דאינו שוה לשום אדם אחר ה' סלעים מ"מ מהני. ותינח דבכה"ג איכא השתמשות בגוף ששוה ה' סלעים, דכהן זה שפיר היה משלם ה' סלעים בעד סודר זה להשתמש בגופו, מ"מ כח הקנייה דה' סלעים ליכא, שהרי כהן זה לא מצי להשיג כסף ה' סלעים בתמורתו, כיון דאין שום אדם אחר המוכן לשלם בעדו ה' סלעים.

וא"כ, ע"כ לא מהני שוה כסף בפדיון הבן מצד מה לי הן, דבכה"ג דליכא כח הקנייה דה' סלעים ליכא מה לי הן כאמור.

ק"ב ולענין ספק השני, להאמור ע"כ לא קפיד רחמנא בשוה כסף בפדיון הבן מצד מעלת כח הקנייה דוקא, דא"כ בלדידי שוה לי היכא דליכא כח הקנייה דה' סלעים אמאי מהני כאמור. אולם עדיין יש

שלא בשוק שוה לשום אדם, ומה נעשה בדברי רבינו הטור שלא כתב כן, אלא כתב ואם נתן לו חפץ בה' סלעים, והכהן קבלו בכך, בנו פדוי, אפי' אינו שוה כל כך, עכ"ל (הטור), משמע לשום אדם אינו שוה כ"כ וכו', עכ"ל הט"ז.

הרי שתמה עליו הט"ז בשלש תמיהות, א', במש"כ שם לפרש האמור בגמ' אבל כו"ע לא, כלומר אבל אם לכו"ע אינו שוה דלא שוה לשום אדם וכו', שדבר זה דוחק גדול ומי הדחיקו להרמב"ם לדחוק כ"כ, ולזוז מפשט הפשוט דבעינן שיהיה שוה למקבל דוקא.

ב', לדברי הכ"מ למה בעינן שהכהן יקבלו בה' סלעים ויאמר לדידי שוה לי, הרי אפילו שותק די לן בזה כיון ששוה לשום אדם (והא דאמר רב כהנא לדידי שוה לי, לדברי הכ"מ על כרחן לא על עצמו אמר כן).

ג', במה שדייק הכסף משנה שם בלשון הרמב"ם שאינו שוה בשוק ה' סלעים, ור"ל בשוק אינו שוה, מכל מקום שפיר שוה ה' סלעים לשום אדם, ועל ידי לשון זה נתכוון הרמב"ם להשמיענו שאנו צריכים שיהיה שוה לשום אדם ה' סלעים, והרי הטור השמיט אותו הלשון, וכתב וז"ל, ואם נתן לו חפץ בה' סלעים והכהן קבלו בכך בנו פדוי אפי' אינו שוה כל כך, עכ"ל, ומה יענה הכ"מ לדעת הטור, למה השמיט הא דאמר רב אשי שדוקא בכגון רב כהנא וכו', וצ"ע.

ונראה דס"ל להרמב"ם דמהני שוה כסף בפדיון הבן אף מצד מעלת כח הקנייה, ולא רק מצד מעלת השתמשות בגוף, דבעינן רק ממון חשוב, או מצד השתמשות בגוף או מצד כח הקנייה כאמור.

שוה כ"כ יכיל רב כהנא למימר לדידי שוי ה' סלעים], אבל כ"ע, כלומר, מילתא דלכ"ע לא שוי ה' סלעים, כיון דלשום אדם בעולם לא שוה ה' סלעים לאו כל כמיניה, וזהו שכתב כלי שאינו שוה בשוק ה' סלעים, כלומר בשוק אינו שוה כ"כ, אבל לקצת בני אדם שוה ה' סלעים, וקבלו הכהן בחמש סלעים, בנו פדוי, עכ"ל הכסף משנה.

וכן כתב בשו"ע (יו"ד סי' ש"ה, ס"ק ה') וז"ל, נתן לו כלי שאינו שוה בשוק ה' סלעים, וקבלו הכהן בה' סלעים, הרי בנו פדוי, והוא שישוה ה' סלעים לשום אדם, עכ"ל.

ק"ג ותמה עליו הט"ז שם וז"ל, ותמהתי על פה קדוש דמאור עינינו יאמר כן, וכ"ש לקבוע הלכה כן, דלפי פירושו קשה, למה ליה לתלמודא לומר דהכהן קבלו עלויה, הא אפי' בשותק סגי, כיון דעל כל פנים שוה לשום אדם, ואין לומר דהגמ' מוכיח דצריכה אמירה כן, מדאמר רב כהנא לדידי שוה ה' סלעים, הא ע"כ רב כהנא לא על עצמו אמר כן לפי פירושו של הב"י, דהא אין צריכין שיהא שוה לו ה' סלעים, אלא אפי' אם אין שוה לו רק לאחרים סגי, אלא ע"כ דה"ק לפי פירושו, לדידי וכיוצא בו, דהיינו גברא רבא, שוה ה' סלעים, א"כ כל שידוע לנו שהוא שוה לשאר אדם בחוץ אין צריכין אמירה כלל, ושום קבלה, ואין ראייה מדרב כהנא, שהוא לא בא אלא לגלות שדבר זה הוא [שוה] לשאר אדם כמוהו, ומלבד הלחץ הגדול זו הדחק, שלפי פירושו במ"ש בגמ' אבל כ"ע, דהיינו אבל אם לכ"ע אינו שוה כו', זו דרד דרש ודחוקה היא מדרך הפשוטי הסלולה לכל, ומי הכניסו לרמב"ם לפרש כן הפשט, ולזוז מן הפשוטי, שיהיה שוה לו דוקא, והיותר קשה לפי פירושו תירץ דברי הרמב"ם, דהיינו במה שכתב הרמב"ם שאינו שוה בשוק, נתכוין אבל

תמיהה השניה של הט"ז, למה בעינין שיאמר
הכהן לדידי שוה לי.

ומבוארים גם כן לפי"ז דברי הטור, ואע"ג
שלא כתב כלשון הרמב"ם שאינו
שוה בשוק ה' סלעים, כדי שנוכל לדייק
מדבריו ששוה ה' סלעים לשום אדם בעולם,
מכל מקום במה שכתב והכהן קבלו בכך שפיר
השמיענו ששוה לשום אדם בעולם ה' סלעים,
שאם לא כן היאך קבלו הכהן בה' סלעים,
ור"ל שקיבל הכהן בו כח הקנייה ששוה ה'
סלעים, הרי אם אין שום אדם בעולם ששוה
לו ה' סלעים, בהכרח לא קיבל הכהן בו כח
הקנייה של ה' סלעים. ומייושבת בזה תמיהה
השלישית של הט"ז.

ק"ד) והרשב"א פרק האשה ניקנית שם כתב
כדברי הר"ן שם, שכוונת
הגמ' כפשוטו דבעינן שיהיה דרך המקבל
להתייקר בכך.

וכן משמע ממה שכתב הרמב"ן בהלכותיו
למס' בכורות וז"ל, אמר רב אשי לא
אמרן אלא רב כהנא דגברא רבה הוא, עכ"ל.
ומדהשמיט מלת כגון רב כהנא, משמע שלא
פירש כדעת הכסף משנה ששוה לאיש אחר
כגון רב כהנא, אלא ששוה לרב כהנא עצמו ה'
סלעים, והיינו כדעת הרשב"א והר"ן.

ולכא' משמע מדברי הר"ן הרשב"א
והרמב"ן דפליגי אד' הרמב"ם
משום דס"ל דקפיד רחמנא בפדיון הבן בשוה
כסף מצד השתמשות בגופו דוקא, ולכן בעינן
שכהן זה המקבלו דרכו להתייקר בכך, וקיבל
השתמשות בגוף ששויה ה' סלעים, דאי מהני
אף מצד כח הקנייה, תיפוק ליה אפ' אין כהן
זה המקבלו דרכו להתייקר בכך, מ"מ כהן זה
מוכן למוכרו לאדם אחר שדרכו להתייקר בכך
כאמור.

וא"כ, על כרחך אין לפרש דברי הגמ'
כפשוטן דבעינן שיהיה שוה לרב
כהנא עצמו ה' סלעים, ודרכו להתייקר בכך,
וכמש"כ הר"ן. שהרי לענין כח הקנייה שבו
אין הדבר תלוי בכמה היה נותן רב כהנא
בעדו, אלא בכמה היה נותן בעדו הלוקח שילך
רב כהנא אצלו. ולפיכך הוצרך הרמב"ם
לדחוק פשט הגמ' ולפרשו בענין אחר, שאף
אם שוה לשום אדם אחר ה' סלעים בנו פדוי,
שאם יש שום אדם ששוה לו ה' סלעים, הרי
אם ילך רב כהנא לאותו אדם יוכל להשיג
ממנו ה' סלעים בתמורת הסודר. ובזה מיושבת
דברי הכסף משנה מתמיהת הט"ז הראשונה,
מי הדחיקו ליה להרמב"ם לפרש הגמ' כך.

ומ"מ, אפילו אם הסודר שוה ה' סלעים רק
לכהן המקבלו, ולא לשום אדם אחר
בעולם, שפיר בנו פדוי בכך, ואע"ג דלא קיבל
הכהן כח הקנייה של ה' סלעים, מ"מ שפיר
קיבל השתמשות בגוף ששויה ה' סלעים
כאמור.

ועדיין לדעת הרמב"ם בעינן שיקבלו הכהן
בכך ויאמר לדידי שוה לי ה' סלעים,
והכוונה היא ששוה ליה לרב כהנא ה' סלעים,
או מצד כח הקנייה, שיוכל רב כהנא להשיג
מאדם אחר ה' סלעים בתמורתו, ומסכים רב
כהנא לילך אצל אותו אדם אחר דוקא, אם
ירצה למוכרו להשתמש בכח הקנייה שבו,
ואין רב כהנא מקפיד לשומו כפי שויו בשוק
אצל רוב בני אדם. אי נמי מצד השתמשות
בגופו, שרב כהנא עצמו גברא רבה הוא,
ומוכן לשלם ה' סלעים בעד הסודר. ולפיכך
בעינן שיאמר כן הכהן להדיא, דאם לאו כן
מאן יימר שכהן זה מסכים לטרוח ולילך אצל
אותו אדם אחר דוקא, אם ירצה להשתמש
בכח הקנייה שבו, או שהוא בעצמו מוכן
לשלם ה' סלעים בעד הסודר. ובזה מיושבת

הונא אמר או כסף או מיטב, איתיביה רב נחמן לרב הונא ישיב לרבות שוה כסף אפילו סובין, הכא במאי עסקינן בדלית ליה, אי דלית ליה פשיטא, מהו דתימא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי ליה כסף, קמ"ל, עכ"ל.

הרי לד' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע בתשלומי נזק מצי לשלם כסף, שוה כסף דמטלטלין אפילו סובין, ומיטב קרקע, ואילו בקרקע בינונית וזיבורית לא מצי לשלם.

ולדידהו יש להסתפק בספק הראשון, מה המטרה בתשלומי נזק, האם כסף, שוה כסף דמטלטלין, או מיטב קרקע, ומה מהני רק כאמצעי מצד מה לי הן.

ולהאמור לעיל (פרק ב'), מבואר מד' הרא"ש בתשובה דשוה כסף ככסף בכולי גמ' מצד מה לי הן, וא"כ בתשלומי נזק ע"כ המטרה היא כסף בלבד, ומהני שוה כסף דמטלטלין ומיטב קרקע רק כאמצעי, דחשיב בהן כאילו נתן כסף על ידי מה לי הן.

דאי המטרה שוה כסף דמטלטלין, א"כ לא בעינן מה לי הן לומר דשוה כסף ככסף, ודברי הרא"ש בתשובה שם אינם מובנים.

ואי המטרה מיטב קרקע, ומצד מעלתו בענין השתמשות בגוף, א"כ לא היה מהני שוה כסף דמטלטלין כל עיקר, דליכא מה לי הן משוה כסף לכסף למיטב קרקע, כמבואר בד' הרא"ש פרק ארבעה אבות (ס' י"א) וז"ל, בר מגנב וגזלן שצריך לשלם לו בהמה וכלים שלימים והנבילה והשברים לגנב ולגזלן, דבגנב כתיב חיים שנים ישלם בגזלן כתיב והשיב את הגזילה אשר גזל כעין שגזל, ומיהו מעות יכול ליתן לו דמה לי הן ומה לי דמיהן, כיון שיכול לקנות בהן כעין שגזל, אבל לא דבר שיצטרך לטרוח ולמוכרו ולקנות בדמים כעין שגזל, עכ"ל.

אולם יש לדחות, דאפשר דמודי הר"ן רשב"א ורמב"ן לד' הרמב"ם דבפדיון הבן מהני שוה כסף אף מצד מעלת כח הקנייה, אלא דפליגי אד' הרמב"ם מטעם אחר, דס"ל דליכא דין לדידי שוה לי לענין כח הקנייה, אלא רק לענין השתמשות בגוף, דתינח בחשיבות השתמשות בגוף, הרי אינו תלוי אלא בכהן זה המקבלו, דרק הוא עתיד להשתמש בגופו ולא אדם אחר, ולכן מהני באומר לדידי שוה לי, דחשיב דשפיר שוה ההשתמשות בגופו ה' סלעים, אע"ג דאינו שוה ה' סלעים לשאר בני אדם אלא רק לכהן זה. משא"כ לענין כח הקנייה, י"ל לד' הר"ן הרשב"א והרמב"ן דליכא דין לדידי שוה לי, דחשיבות כח הקנייה אינו תלוי בכהן זה המקבלו, אלא בשאר בני אדם, כמה היו מוכנים לשלם לכהן זה בעדו, ובזה י"ל דלא די לן באדם חשוב אחד שמוכן לשלם בעדו ה' סלעים, ואע"ג דמסכים כהן זה למוכרו לו, דס"ס שוויו לענין כח הקנייה תלוי במחיר השוק לרוב בני אדם, ואדם חשוב אחד אין בו כדי להעלות עצם שוויו לענין כח הקנייה שבו, וי"ל דלכן כתבו הר"ן רשב"א ורמב"ן דבעינן כהן זה דוקא דרכו להתייקר בכך.

ק"ה) ולענין תשלומי נזק, נקדים לבאר לד' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע ודלא כד' רב הונא.

וז"ל הגמ' פרק ארבעה אבות (דף ד' ע"א, ד' ע"ב, ט' ע"א), רמי ליה אביי לרבא כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם מיטב אין מידי אחריןא לא, והתניא ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין וכו', אלא כי אתא רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב פרשוה כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא דליתייב ליה ממיטב כי היכי דלקפוץ עלה זבינא וכו', רב

ואפילו סובין וכו', עכ"ל, וצ"ב, אמאי רמי ליה אביי דוקא מהא דילפינן מכסף ישיב לרבות שוה כסף ואפ' סובין, ואמאי לא רמי ליה אביי מעצם פשטיה דקרא, דמכסף ישיב לבעליו מבואר דמצי לשלם כסף, והא כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם, מיטב אין מידי אחרניא לא (ושו"מ שכן הקשה במהרלב"ח ס' קל"ד, הובאו דבריו לעיל פרק ב').

ולאהמור איכא שתי אפשריות. א', אף מעיקרא ידע אביי שכסף הוא המטרה בתשלומי נזק, ומיטב קרקע מהני רק משום דחשיב כאילו נתן כסף מצד מה לי הן, ולכן לא רמי ליה אביי מכסף למיטב קרקע.

וכן ידע אביי מעיקרא, דאותו שוה כסף דמטלטלין כגון חטין, דחריף טפי ממיטב קרקע אף במקומו, כש"כ דחשיב בו כאילו נתן כסף מצד מה לי הן ומהני.

ורמי ליה אביי דוקא משוה כסף דמטלטלין כגון סובין, דלא חריף כקרקע במקומו, דאפ' זיבורית חריף טפי מסובין במקומו, ובזה רמי ליה אביי, אי נתמעטו מקרא דמיטב שדהו דלא מהני קרקע בינונית וזיבורית, ועל כרחך לא חשיב בהו כאילו נתן כסף, דגזיה"כ היא דלא אמרינן בהו מה לי הן בתשלומי נזק, א"כ כש"כ סובין דלא אמרינן בהו מה לי הן, כיון דאינו חריף אפ' כזיבורית במקומו, והיאך מרבינן מישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין.

וקמ"ל רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דלא אזלינן בתר מקומו דוקא, ואדרבא, בסובין אי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, ולכן חריף טפי מקרקע, ואפילו ממיטב, וכמבואר להלן שם בדף י"ד ע"ב כאמור, ולכן שפיר אמרינן מה לי הן בסובין, וחשיב בהו כאילו נתן כסף ומהני.

ואי המטרה מיטב קרקע מצד מעלת כח הקנייה שבו, ולא בעינן המעולה שבכח הקנייה אלא רק כדרגת מיטב קרקע, א"כ כש"כ דהוה מהני שוה כסף דמטלטלין, דחריף טפי מקרקע כאמור, וא"כ לא בעינן מה לי הן לומר דשוה כסף ככסף, ודברי הרא"ש בתשובה שם אינם מובנים.

ק"ו) ולענין ספק השני, להאמור דכסף הוא המטרה בתשלומי נזק, ע"כ קפיד רחמנא אכסף מצד מעלתו בכח הקנייה. ולהאמור דמהני שוה כסף דמטלטלין ומיטב קרקע רק מצד מה לי הן, ע"כ קפיד רחמנא בשוה כסף דמטלטלין ומיטב קרקע מצד מעלת כח הקנייה שבהן, דאלמלא כח הקנייה ליכא מה לי הן כאמור.

ק"ז) ומבואר לפי"ז אמאי אמרו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע בגמ' שם וז"ל, לבר מארעא, דליתב ליה ממיטב כדי דלקפוץ עלה זבינא, עכ"ל, וצ"ב, דקפץ עלה זבינא אינו שורש מעלת מיטב, אלא שורש המעלה הוא דבנקל אפשר לגדל בו פירות וכדו', ורק כתוצאה מכך קפץ עלה זבינא, וא"כ צ"ב אמאי שבקו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע שורש המעלה ונקטו רק התוצאה.

ולאהמור ניחא, דלד' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע הא דמהני מיטב קרקע היינו רק מצד מה לי הן, ולכן מעלתו לענין תשלומי נזק הוא דוקא מצד כח הקנייה, ושפיר נקטו הא דקפץ עלה זבינא.

ק"ח) ולאהמור איכא לבאר הא דאיתא בגמ' פרק ארבעה אבות שם (דף ז' ע"א) וז"ל, רמי ליה אביי לרבא כתיב מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם, מיטב אין מידי אחרניא לא, והתניא ישיב לרבות שוה כסף

רחמנא לרבות שוה כסף ככסף, אלא האי שטר
ה"ד וכו', עכ"ל.

וז"ל הגמ' לעיל שם פרק האשה נקנית לענין
עבד עברי (דף ח' ע"א), דתניא מכסף
מקנתו, בכסף הוא נקנה ואינו נקנה בתבואה
וכלים, האי תבואה וכלים היכי דמי, אילימא
דלא מקנו בהו כלל, ישיב גאולתו אמר רחמנא
לרבות שוה כסף ככסף, ואי דלית בהו וכו',
עכ"ל.

ושו"מ שנתעורר עד"ז בקובץ שיעורים
לפרק האשה נקנית שם, ומ"מ
למסקנת דבריו שם (לגירסת התוס') שאלתנו
במקומה עומדת, וז"ל הקובץ שיעורים שם,
בא"ד, שוה כסף ככסף בניזקין, בגמ' שם (ב"ק
ד'). ישיב לרבות שוה כסף אפי' סובין, וגירסא
אחרת ואפילו סובין, ונ"מ גדולה בין שתי
הנוסחאות כמ"ש תוס' מנחות מ' ד"ה תכלת,
דאי גרסינן ואפילו הן תרי מילי, חדא דשוה
כסף ככסף, ועוד אפילו סובין, אבל אי גרסינן
בלא וי"ו, לא אשמועינן רק חדא מילתא,
אפילו סובין, אבל שאר שוה כסף ככסף
פשיטא, וא"כ ל"ק מניזקין, ומוכח מקושית
תוס' דגרסי ואפילו, ואשמועינן תרי מילי,
עכ"ל.

כלומר, אי גרסינן אפילו סובין בלא וא"ו,
י"ל דמישיב גאולתו אצל עבד
מרכינן רק שוה כסף דחריף כחטיף, אולם לא
מרכינן סובין כיון דלא חריף, דאין לך בו אלא
חידושו, ולכן איצטריך כסף ישיב לבעליו אצל
נזיקין לרבות אפילו סובין דלא חריף.

ולפי"ז היתה מייושבת שאלתנו אמאי לא
הזכיר סובין אצל עבד אלא רק אצל
נזיקין, אולם מדלא תירצו כן התוס' פרק
האשה נקנית שם, מבואר דגרסי ואפילו סובין,
ושפיר ילפינן מכסף ישיב לבעליו תרתי, חדא

ולפי"ז, רומיא דאביי אינו מכל שוה כסף
אלא רק מסובין כאמור, וכן משמע
קצת בהא דפירש"י לענין הא דאיתא בגמ' שם
(דף ז' ע"ב) דמכל מקום קשיא, כלומר מאי דרמי
ליה אביי לרבא, וז"ל רש"י בד"ה מכל מקום
קשיא, מיטב וישיב דמרבי סובין, עכ"ל, הרי
דנקט דמרבי סובין, ולא נקט דמרבי שוה כסף
ואפ' סובין, וקצת משמע דלא רמי ליה אביי
לרבא מכל שוה כסף אלא מסובין דוקא.

ק"ט **וארווחנא** בזה מה דצ"ב, אמאי בכסף
ישיב לבעליו אצל נזיקין
אמרינן ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין,
ואילו בישיב גאולתו אצל עבד עברי אמרינן
ישיב לרבות שוה כסף ככסף, ואין זכר לסובין.

וז"ל הגמ' פרק ארבעה אבות לענין נזיקין (דף
ז' ע"א), רמי ליה אביי לרבא כתיב מיטב
שדהו ומיטב כרמו ישלם, מיטב אין מידי
אחרינא לא, והתניא ישיב לרבות שוה כסף
ואפילו סובין וכו', עכ"ל.

וז"ל הגמ' להלן שם פרק ארבעה אבות לענין
נזיקין (דף ט' ע"א), רב הונא אמר או כסף
או מיטב, איתיביה רב נחמן לרב הונא ישיב
לרבות שוה כסף אפילו סובין, הכא במאי
עסקינן בדלית ליה וכו', עכ"ל.

וז"ל הגמ' להלן שם פרק ארבעה אבות לענין
נזיקין (דף י"ד ע"ב), רמי ליה רב יהודה
בר חיננא לרב הונא בריה דרב יהושע, תנא
שוה כסף מלמד שאין בית דין נזקקין אלא
לנכסים שיש להן אחריות, והתניא ישיב
לרבות שוה כסף ואפילו סובין, הכא במאי
עסקינן ביתמי וכו', עכ"ל.

וז"ל הגמ' פרק האשה נקנית לענין עבד עברי
(דף ט"ז ע"א), תנא וקונה את עצמו בכסף
ובשוה כסף ובשטר, בשלמא כסף דכתיב
מכסף מקנתו, שוה כסף נמי ישיב גאולתו אמר

משא"כ בעבד דלא כתיב מיטב, ושפיר אמרינן בו מה לי הן אף בבינונית וזיבורית דלא חריפי, ולכן מצוי לפדות בהו כמבואר לעיל (פרק ב'), התם אין סיבה למימר דמרבין משיב רק שוה כסף דחריף ולא סובין, ולכן ליכא חידוש בסובין ולא הזכירו שם.

ק"י) אפשרות ב', מעיקרא סבר אביי שמיטב קרקע הוא המטרה בתשלומי נזק, ומצד שהוא המעולה בהשתמשות בגוף, וכסף מהני רק מצד מה לי הן דחשיב כאילו נתן מיטב קרקע, ולכן לא רמי ליה אביי מכסף למיטב קרקע.

ורמי ליה אביי משוה כסף, דאי מיטב קרקע הוא המטרה, תינח דמהני כסף מצד מה לי הן, מ"מ שוה כסף אמאי מהני, והא ליכא מה לי הן משוה כסף לכסף למיטב קרקע כאמור (ומטעם זה גופא ס"ל לרב הונא אליבא דאמת דלא מהני שוה כסף בדאית ליה כסף או מיטב כדיתבאר).

ולפי"ז רומיא דאביי אינו רק מסובין אלא מכל שוה כסף.

וקמ"ל רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, דאדרבא, בתשלומי נזק כסף הוא המטרה מצד שהוא המעולה בכח הקנייה, ומיטב קרקע מהני רק משום דחשיב כאילו נתן כסף מצד מה לי הן, ולכן שפיר מהני שוה כסף ואפילו סובין, דחשיב בהו כאילו נתן כסף מצד מה לי הן. ובמטלטלין ואפילו סובין אמרינן מה לי הן כיון דחריפי טפי מקרקע, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, משא"כ בקרקע דלא חריף כ"כ, לכן גזיה"כ היא דאמרינן מה לי הן דוקא במיטב קרקע, משום דקפץ עלה זביני וחריף קצת, משא"כ בבינונית וזיבורית דלא קפץ עלה זביני לא אמרינן בהו מה לי הן בתשלומי נזק.

דמהני חטין דחריפי, ועוד דמהני אפילו סובין דלא חריפי. ואע"ג דאין לך בו אלא חידושו, י"ל כדפירש"י פרק ארבעה אבות שם (דף ז' ע"א), וז"ל בד"ה ישיב, כסף ישיב לבעליו, דהוה ליה למיכתב בעל הבור ישלם כסף לבעליו, ישיב דכתב רחמנא למה לי, הואיל וכבר כתיב ישלם, לרבות כל השבות, עכ"ל, כלומר, ממשמעות ישיב מרבין כל השבות, וא"כ י"ל דהיינו לא רק חטין דחריפי אלא אפילו סובין דלא חריפי. וא"כ, הדרא שאלתינו לדוכתה, מ"ש בנזיקין דנקט ואפילו סובין ובעבד לא הזכיר סובין כלל.

ובודאי אף סובין מהני אצל פדיון עבד עברי, וכן מבואר ממש"כ התוס' ריש פרק האשה נקנית (דף ב' ע"א) דנזיקין ועבד עברי הוו שני כתובין הבאין כאחד, וע"כ צ"ל דחד דינא בתרווייהו, ומהני סובין גם בנזיקין וגם בעבד.

ואין לומר דשאני נזיקין, היות וכתיב ביה מיטב, לכן סובין הו"ל חידוש, משא"כ בעבד עברי דלא כתיב ביה מיטב, ליכא חידוש בסובין, דזה אינו. שהרי בעבד אלמלא ישיב הוה אמינא דבעינן כסף דוקא, וכסף עובר לסוחר הוא וחריף טפי ממיטב קרקע, וא"כ כש"כ אצל עבד דסובין דלא חריף הו"ל חידוש טפי.

ולהאמור ניהא, דשאני בנזיקין דנתמעטו קרקע בינונית וזיבורית מגזיה"כ דלא אמרינן בהו מה לי הן כאמור, וא"כ הוה אמינא דכש"כ לא מהני סובין בנזיקין כיון דאפ' זיבורית חריף טפי מסובין במקומו, קמ"ל דמרבין משיב כל שוה כסף ואפ' סובין, דלעולם סובין חריף טפי מקרקע, ואפ' ממיטב, כיון דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי כאמור.

ק"ג **והשתא** נבאר הני תרי ספיקי לד' רב הונא, וז"ל הגמ' פרק ארבעה אבות (דף ט' ע"א), רב הונא אמר או כסף או מיטב, איתיביה רב נחמן לרב הונא ישיב לרבות שוה כסף אפילו סובין, הכא במאי עסקינן בדלית ליה, אי דלית ליה פשיטא, מהו דתימא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי ליה כסף, קמ"ל, עכ"ל.

הרי לד' רב הונא בדאית ליה מצי לשלם רק כסף או מיטב קרקע, ורק בדלית ליה כסף או מיטב קרקע מצי לשלם שוה כסף דמטלטלין (אבל לא קרקע בינונית וזיבורית). ונקדים לבאר הני תרי ספיקי היכא דאית ליה כסף או מיטב.

לענין ספק הראשון, יש להסתפק לד' רב הונא בתשלומי נזק איזה הוא המטרה, כסף או מיטב קרקע, ואיזה מצי לשלם רק מצד מה לי הן.

ונראה דע"כ מיטב קרקע הוא המטרה ומצד שהוא המעולה בהשתמשות בגוף, ומהני כסף רק מצד מה לי הן דחשיב כאילו נתן מיטב קרקע. דאי המטרה כסף, ומהני מיטב קרקע רק מצד מה לי הן דחשיב כאילו נתן כסף, כש"כ דהוה מהני שוה כסף דמטלטלין, דחריף טפי ממיטב קרקע כאמור. אלא ע"כ מיטב קרקע הוא המטרה, ומהני כסף רק מצד מה לי הן, ומהאי טעמא גופא לא מצי לשלם שוה כסף דמטלטלין (אלא רק בדלית ליה), משום דלא אמרינן מה לי הן משוה כסף דמטלטלין לכסף למיטב קרקע כאמור.

ואי מיטב קרקע הוא המטרה מצד מעלת כח הקנייה שבו, ולא בעינן המעולה שבכח הקנייה אלא רק כדרגת מיטב קרקע, א"כ כש"כ דהוה מהני שוה כסף דמטלטלין, דחריף טפי מקרקע כאמור, וא"כ לא בעינן מה לי הן

ואף לפי"ז יש ליישב הא דנקט ואפילו סובין בנוזיקין ולא בעבד כאמור לעיל, דקאתי תנא דברייתא להשמיענו בנוזיקין דאפ' סובין מהני משום דחריף טפי ממיטב קרקע, כיון דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, משא"כ בעבד דליכא חידוש דמהני סובין כאמור.

ק"א **ולאמור** מבואר הא דצ"ב, מאי שנא לענין הסכום שחייב לשלם בתשלומי נזק, דאזלינן כפי מה שהזיק, ואם הזיק שוה מנה משלם מנה, ואם הזיק שוה פרוטה אינו משלם אלא פרוטה, ואילו לענין איכות ההזיק אינו כן, דלעולם חייב לשלם מיטב קרקע, בין אם הזיק המעולה ממנו (וכגון מטבע דעדיף מצד כח הקנייה), ונמצא דהא דמשלם מיטב קרקע היינו קולא, בין אם הזיק הגרוע ממנו (כגון קרקע בינונית וזיבורית), ונמצא דהא דמשלם מיטב קרקע היינו חומרא.

ולאמור דכסף הוא המטרה מצד שהוא המעולה בכח הקנייה ניחא, דלעולם לא שנא מה שהזיק, קפיד רחמנא שישלם המעולה בכח הקנייה, ובין משלם מיטב קרקע ובין משלם שוה כסף דמטלטלין ואפילו סובין, לעולם מהני רק משום דחשיב כאילו נתן כסף מצד מה לי הן.

ק"ב **ולאמור** דמהני מיטב קרקע ושוה כסף דמטלטלין בתשלומי נזק רק מצד מה לי הן, איכא בזה נפק"מ, כגון דנתן במיטב קרקע (או בשוה כסף דמטלטלין) רק קנין דמים בלבד, כלומר קנין לענין כח הקנייה ולא לענין השתמשות בגופו (בדומה למה שכתבו התוס' פרק התקבל לענין דמי חמרא כמבואר לעיל פרק ג'), דלהאמור שפיר יצא ידי חובתו בזה, דכל דאיכא קנין לענין כח הקנייה אמרינן ביה מה לי הן, כיון דיוכל הניזק להשיג כסף בתמורתו כאמור.

לומר דשזה כסף ככסף, ודברי הרא"ש בתשובה שם אינם מובנים.

משא"כ בעבד דליכא חידוש דמהני סובין כאמור.

קי"ד) ולענין ספק השני, להאמור קפיד רחמנא אמיטב קרקע מצד מעלת השתמשות בגופו, וקפיד רחמנא אכסף מצד כח הקנייה שבו, כיון דמהני רק מצד מה לי הן.

והיוצא לפי"ז, דלעולם לא פליג רב הונא אהא דס"ל לרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דכל מילי מטלטלין חריפי מקרקע כיון דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, אלא דפליג רב הונא אדרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע רק במאי דאמרי כל מילי מטלטלין מיטב נינהו, דס"ל לרב הונא דכסף אינו המטרה אלא מיטב קרקע הוא המטרה, ונמצא דכל מילי מטלטלין לאו מיטב נינהו, דלא אמרינן מה לי הן משהו כסף לכסף למיטב קרקע כאמור.

ולהאמור מבואר הא דאיתא בגמ' פרק ארבעה אבות שם (דף ט' ע"א) וז"ל, איתיביה רב נחמן לרב הונא ישיב לרבות שזה כסף אפילו סובין וכו', עכ"ל, וצ"ב אמאי לא איתיביה מכסף גופא, ולהאמור ניחא, דמכסף ליכא להקשות, דלא שנא איזה מהם הוא המטרה, בודאי האידיך מהני מצד מה לי הן.

קט"ז) ולהאמור, איכא ליישב לד' רב הונא באופן אחר שאלתינו דלעיל, מאי שנא לענין הסכום שחייב לשלם בתשלומי נזק, דאזלינן כפי מה שהזיק, ואילו לענין איכות ההיזק לעולם חייב לשלם מיטב קרקע, בין אם הזיק המעולה ממנו דהיינו קולא, בין אם הזיק הגרוע ממנו דהיינו חומרא.

קט"ו) והשתא יש להסתפק בספק הראשון היכא דלית ליה כסף או מיטב, דבכה"ג ילפינן משיב לרבות שזה כסף ואפילו סובין, האם בכה"ג שזה כסף דמטלטלין הוא המטרה, או שמא בכה"ג מהני שזה כסף דמטלטלין רק משום דחשיב כאילו נתן כסף מצד מה לי הן, דבכה"ג דלית ליה כסף או מיטב קרקע, ולא מצי לשלם המעולה בהשתמשות בגוף, התם קפיד רחמנא דישלם לפחות המעולה שבכח הקנייה שהוא הכסף, וא"כ מהני שזה כסף רק מצד מה לי הן.

ולהאמור דמיטב קרקע הוא המטרה מצד שהוא המעולה בהשתמשות בגוף, י"ל דלעולם לא שנא מה שהזיק, דקפיד רחמנא שישלם המעולה בהשתמשות בגוף, ואפי' משלם כסף מהני רק משום דחשיב כאילו נתן מיטב קרקע מצד מה לי הן.

ואי נימא כצד השני, דבדלית ליה כסף או מיטב מהני שזה כסף דמטלטלין רק מצד מה לי הן, א"כ ארווחנא אף לד' רב הונא הא דנקט ואפילו סובין בנזיקין ולא בעבד כאמור לעיל, דקאתי תנא דברייתא להשמיענו בנזיקין, דבדלית ליה כסף או מיטב מרבינן שזה כסף ואפ' סובין, ואע"ג דבינונית וזיבורית לא מהני, ומשום דסובין חריף טפי אף ממיטב קרקע, כיון דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי,

קי"ז) ולהאמור לד' רב הונא דמיטב קרקע הוא המטרה מצד שהוא המעולה בהשתמשות בגוף, איכא בזה נפק"מ, כגון דנתן במיטב קרקע רק קנין דמים בלבד, דלהאמור לא יצא ידי חובתו בזה כיון דלא נתן קנין לענין ההשתמשות בגוף הקרקע.

קי"ח) נמצא לפי"ז, הן לד' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע והן

תבע מיניה דמי היזק החפירות, אלא שיחזור וימלא אותן, והוא מודה לו שימלא, עכ"ל.

וזה לשונו בהשגות (טוען ונטען פרק ה', הל' ב'), וכן החופר בשדה חבירו בורות שיחין ומערות וכו', הרי זה נשבע היסת על הכל. א"א, נראין דברים שתבעו למלאות החפירות ולהשוות החצירות, אבל אם תבעו לשלם פחתו הרי הוא כשאר תביעות ממון, וכמי שאמר לו חבלת בי שתים והוא אומר לא חבלתי אלא אחת, עכ"ל.

וז"ל הריטב"א (פרק שבועת הדיינין דף מ"ב ע"ב ד"ה אבל הראב"ד), ועוד דההיא דחפר בה שיחין ומערות אינו יכול לטוענו מילוי החפירות כלל, אלא נזק בעלמא ככל הנזקין שבעולם, עכ"ל.

וכדעת הריטב"א נראה דעת הר"ן והרשב"א שבועות, ודעת תוס' הרא"ש ורבינו יונה פרק שנים אוחזין דף ה', ורבינו פרץ בש"מ לפרק שור שנגח את הפרה דף מ"ט ע"ב ד"ה וזה, וכן נראה לדעת הרמב"ם שם. וצ"ב במאי פליגי.

ואין לומר דאיפליגו האם יכול הניזק להכריח את המזיק לתקן החפירות כמו ידיו, או דמצי לתת מזיק לניזק את דמי שכירות הפועל, ועל הניזק הטירחא להשיג פועל למלאותו בדמים שנתן לו המזיק, דזה אינו. שהרי לא חילק הראב"ד בין דמי התיקון למלאכת התיקון עצמה, אלא חילק בין התיקון לבין דמי הנזק והפחת. ועוד, פשוט הוא דמצי לתת כסף, וחשיב כאילו נתן מלאכת המילוי, על ידי מה לי הן מה לי דמיהן, שהרי בנקל יוכל להשיג מלאכת המילוי תמורת הכסף, מיהו יצטרך לשלם כסף דוקא ולא שוה כסף, דלא אמרינן מה לי הן משוה כסף לכסף למלאכת התיקון כאמור.

לד' רב הונא, קפיד רחמנא בתשלומי נזק לשלם המעולה דוקא, ומה דמצי לשלם דבר שאינו המעולה מהני רק דחשיב כאילו שילם המעולה מצד מה לי הן. אולם פליגי רק בזה, דלרב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע בעינן המעולה בכח הקנייה, והוא הכסף, ומהני שוה כסף דמטלטלין ומיטב קרקע רק משום דחשיב כאילו נתן כסף מצד מה לי הן, משא"כ קרקע בינונית וזיבורית דגזיה"כ דלא אמרינן בהו מה לי הן בנזיקין. ואילו לד' רב הונא בעינן המעולה בהשתמשות הגוף, שהוא מיטב קרקע, ומהני כסף רק משום דחשיב כאילו נתן מיטב קרקע מצד מה לי הן, ושוה כסף דמטלטלין לא מהני אלא בדלית ליה כסף או מיטב קרקע.

ולפי"ז נפק"מ בפלוגתתם, לדל' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע היכא דנתן במיטב קרקע רק קנין דמים בלבד יצא ידי חובתו, ואילו לד' רב הונא לא יצא ידי חובתו כאמור.

קיי"ט (ולאהאמור יתכן דאיכא לבאר מקורן של הראשונים דס"ל אצל מזיק שחפר בורות שיחין ומערות, ותבעו ניזק למלאות את החפירות, שאין המזיק חייב למלאות את החפירות, אלא רק לשלם הפחת בשווי הקרקע, וכדיתבאר.

וז"ל הראב"ד (הובאו דבריו בשיטה מקובצת פרק שנים אוחזין דף ה' ע"א ד"ה והראב"ד), מה שכתוב בספר למאן דאמר הילך פטור קרקע אמאי איצטריך למעוטי, ותריץ ליה כגון דחפר בה בורות דלאו הילך הוא, קשיא לי וכהאי גוונא אמאי לא מחייב שבועה, והא זוזי קא מודה ליה, דהא כופר בכלים ומודה בדמי ההיזק, וגם הוא תובעו כלים וקרקעות ודמי היזקן בחפירותם, והרי הוא מודה במקצת וכופר במקצת מטלטלין. ואיכא למימר דלא

דאין הלה רוצה לקבלו, ואעפ"כ חשיב כאילו קיבל מה שיכול להשיג בתמורתו.

ציו"ד, בדמי התיקון יתרון על דמי הפחת, וכגון שלא נפחת ערכו כל כך על ידי ההיזק, ומ"מ בכדי לתקנו צריך מעשה אומנות, ולכן דמי התיקון מרובים. ובזה י"ל דאיפליגו האם די לו למזיק לשלם הפחת, או שחייב לשלם אף דמים יתרים של התיקון. ודעת הריטב"א שאינו חייב אלא דמי הנוק, כלומר דמי הפחת, ואינו חייב להוסיף את יתר דמי התיקון. ואילו דעת הראב"ד שאין די בתשלום הפחת אלא חייב לשלם אף הדמים יתרים של התיקון, ולכן ס"ל להראב"ד שחשיב כפירה והודאה בקרקע משום שתבעו תיקון הקרקע. ואף אם ישלם במעות משום מה לי הן ומה לי דמיהן, מ"מ חשיב כאילו תיקון הקרקע גופא קיהיב ליה מצד מה לי הן מה לי דמיהן.

קכ"א ונראה בשורש פלוגתתם, דאיפליגו האם חייב המזיק רק עבור כח הקנייה שהפסידו או אף עבור ההשתמשות בגוף שהפסידו, שלדעת הריטב"א חייב רק עבור כח הקנייה, ולכן אינו חייב דמי הפחת, שעל ידי המעות בשיעור דמי הפחת שמשלם לו, מילא המזיק לגמרי את החסרון בכח הקנייה של הניזק, ולא מצי ניזק לדרוש מאת המזיק את כח הקנייה שבקרקע דוקא, משום שכסף הוא המעולה בכח הקנייה. משא"כ דעת הראב"ד שחייב המזיק לשלם אף עבור ההשתמשות בגוף שחיסר, וא"כ אין בתשלום מעות בשיעור דמי הפחת מילוי ותיקון לחסרון ההשתמשות בגוף הקרקע שחיסר ממנו, שעדיין במעות של הפחת לא קיבל הניזק את השתמשות הקרקע לזרוע בו וכדו' הנחסר ממנו על ידי ההיזק. ולכן לדעת הראב"ד חייב המזיק לשלם לו לניזק את דמי

ק"כ) וא"כ, על כרחך איפליגו אם המזיק חייב לשלם דמי התיקון או דמי הפחת, והם שני חיובים שונים זה מזה, כדיתבאר, ויתכן בזה ארבע ציורים.

ציו"ר א', בהיזק אשר אין בו אפשרות תיקון כל עיקר, וכגון כלי זכוכית שנשבר לרסיסים, ובכה"ג פשוט הוא שחייב דמי הפחת, שלא יתכן בו דמי תיקון כל עיקר.

ציו"ר ב', בהיזק שיש בו דמי תיקון אולם אין בו דמי פחת כל עיקר, וכגון ששיבר כלי באופן שאינו מגרע משוויו מאומה, ובכה"ג פשוט הוא דפטור לגמרי, ואע"ג שמעשה שבירה איכא, מ"מ מעשה היזק ליכא, משום שלא הפסידו שום הפסד ממון.

ציו"ר ג', בהיזק שהפחת יתר על דמי התיקון, וכגון בחפץ שנגרע ערכו מאד על ידי ההיזק אולם תיקונו אינו צריך מעשה אומן, ובזול מצי לתקנו. ובכי האי גוונא נראה שאינו חייב אלא דמי הפחת, שהרי אם ילך המזיק ויתקן את ההיזק הרי ממילא מסולק חיוב הפחת ללא ספק. ולא יוכל הניזק למנוע מאת המזיק לתקנו, שלא זכה הניזק בזכות לקבל דמי הפחת מן המזיק, שאין עיקר החיוב לשלם את הפחת, אלא כל עוד שחסרון ההיזק קיימת חייב המזיק להשלים החסרון, ורק היכא דלא יתכן תיקון אפשר לו למזיק להשלים את החסרון על ידי כסף בשיעור הפחת שנפחת, אולם אם בידו וברצונו לתקנו, ולסלק את החסרון, היאך יעכבנו הניזק. ואפילו תיקנו המזיק בעל כרחו של ניזק סוף סוף סילק את המחייב, ושוב לא יתכן לחייבו דמי הפחת. ומצי לפטור את עצמו אף בכסף כשיעור דמי התיקון משום מה לי הן ומה לי דמיהן כאמור. ואפ' אין הניזק רוצה לתקן בדמי התיקון, הרי לעולם אמרינן מה לי הן ומה לי דמיהן היכא

ואילו לד' רב הונא בדאית ליה צריך לשלם או כסף או מיטב ובדלית ליה מצי לשלם אפילו בשוה כסף דמטלטלין, וכן דעת רשב"ם ריב"ם סמ"ג ורמ"ה, או דצריך לשלם חפץ כעין שגזל או דמיה דוקא (דחשיב כאילו שלם בחפץ כעין שגזל מצד מה לי הן מה לי דמיהן), ולא מצי לשלם בשאר שוה כסף, דכתיב כאשר גזל כעין שגזל, וכן דעת רש"י ר"ח רמב"ם רשב"א רא"ש טור ושו"ע, כמבואר לעיל (פרק א') בהרחבה.

נמצא לפי"ז, דלד' הראשונים דס"ל תשלומי גזל כתשלומי נזק, כבר ביארנו ענין תשלומי נזק כאמור.

ולד' הראשונים דס"ל שאני תשלומי גזל דצריך לשלם חפץ כעין שגזל או דמיה דוקא (מצד מה לי הן), א"כ לענין ספק הראשון, על כרחך חפץ כעין שגזל הוא המטרה, וכסף מהני רק משום דחשיב כחפץ כעין שגזל על ידי מה לי הן, כמבואר להדיא ברא"ש פרק ארבעה אבות (ס' י"א).

ולענין ספק השני, נראה דקפיד רחמנא בחפץ כעין שגזל מצד מעלתו בהשתמשות בגופו, דאי מצד מעלתו בכח הקנייה, הא כסף עדיף מצד כח הקנייה, ואמאי כתב הרא"ש פרק ארבעה אבות שם דמהני כסף רק מצד מה לי הן. וקפיד רחמנא אכסף מצד מעלת כח הקנייה, דרק בזה איכא מה לי הן כאמור.

ונפק"מ לפי"ז, היכא דנתן קנין דמים בלבד בחפץ כעין שגזל, שלא יצא ידי חובתו בזה.

קכ"ה (ולענין) כסף קידושין, לענין ספק הראשון כבר הארכנו לעיל (פרק ב') דלד' התוס' ותוס' הרא"ש מהני כסף משום שהוא המטרה, ומהני שוה כסף רק מצד

התיקון היתרין על הפחת, שעל ידי התיקון יושב לניזק את ההשתמשות בגוף הקרקע לזרוע בו וכדו' (ואין הניזק חייב לקבל קרקע אחרת תחתיו במקום שעצם הקרקע שהוזק שייך בו תיקון)

קכ"ב (ונראה) דיתכן מקורן של הריטב"א וסיעתו, דאי קיי"ל כד' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דכל מילי מיטב, א"כ ע"כ אינו חייב להשלים ההפסד בהשתמשות בגוף, דליכא מה לי הן משוה כסף לכסף לחפץ כעין זה שהזיק כאמור.

קכ"ג (אולם) לפי"ז צ"ב לד' הראב"ד היאך חייב למלאות את החפירות, והא אי חייב להשלים ההשתמשות בגוף, היאך מצי לשלם בשוה כסף לד' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע, דאי איירי בדבר ששייך בו תיקון, הא ליכא מה לי הן משוה כסף לכסף להשכיר פועל לתקן, ואי איירי בדבר שלא יתכן בו תיקון, הא ליכא מה לי הן משוה כסף לחפץ כעין זה שהזיק (ואינו נראה דפסק הראב"ד כד' רב הונא דלא מצי לשלם שוה כסף אלא בדלית ליה, שהרי הרמב"ם פסק כד' רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע דכל מילי מיטב ושתק ליה הראב"ד ולא השיגו).

ונראה דלד' הראב"ד חייב המזיק בתיקון דוקא היכא דאפשר לתקן עצם החפץ שהזיק, משא"כ היכא שלא יתכן לתקן עצם החפץ שהזיק, אין המזיק חייב לשלם חפץ אחר כעין זה שהזיק, אלא די לו לשלם עבור כח הקנייה גרידא. וא"כ צ"ל דאיירי קרא דישיב לרבות שוה כסף (וכן קרא דמיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם) דוקא היכא שאי אפשר לתקנו.

קכ"ד (בתשלומי) גזל איפליגו הראשונים אי דינו כתשלומי נזק, ולד' רב פפא ורב הונא בריה דר' יהושע מצי לשלם או בשוה כסף דמטלטלין או במיטב קרקע

מה לי הן, ואילו לד' הר"ן רשב"א ורמב"ן מהני שוה כסף אף מצד עצמו, עיי"ש.

מה לי הן, כמו שנתבאר לעיל (פרק ב') בהרחבה, עיי"ש.

ולענין ספק השני, כבר הארכנו לעיל שם דהיכא דקידשה בדבר שיש בו השתמשות בגוף ואין בו כח הקנייה, איפליגו ראשונים הנ"ל לשיטתייהו, דלד' התוס' ותוס' הרא"ש אינה מקודשת, דככל דאין בו כח הקנייה ליכא מה לי הן כיון דלא תוכל להשיג כסף בתמורתו. וכן ד' הרמב"ם דבעינן כח הקנייה דוקא. ואילו לד' הר"ן רשב"א ורמב"ן י"ל דמקודשת שפיר, דס"ס יש בו השתמשות בגוף חשובה, עיי"ש.

ולענין ספק השני, להאמור קפיד רחמנא אכסף ואף שוה כסף מצד מעלת כח הקנייה דוקא.

ונפק"מ לפי"ז, דלכא' לא מהני כלי שאינו שוה פרוטה בפדיון עבד עברי.

קכ"ו) ובמלוה, לענין ספק הראשון, לד' הרא"ש בדלית ליה כסף דצריך לשלם מטלטלין דוקא ולא קרקע, וכן לד' ר' חיים כ"ץ דאף בדאית ליה כסף משמע דצריך לשלם מטלטלין דוקא ולא קרקע כמבואר לעיל (פרק א'), נראה דכסף הוא המטרה, ויש להסתפק אי מהני שוה כסף דוקא מצד מה לי הן, או שמא אף שוה כסף הוא המטרה ומהני מצד עצמו.

נמצא לפי"ז, דלד' תוס' ותוס' הרא"ש והרמב"ם קפיד רחמנא אכסף ואף שוה כסף מצד מעלת כח הקנייה דוקא, ואילו לד' הר"ן רשב"א ורמב"ן קפיד רחמנא אכסף ואף שוה כסף רק שיהא ממון חשוב, או מצד מעלת כח הקנייה או מצד מעלת השתמשות בגוף.

ולענין ספק השני, נראה ע"כ דמהני שוה כסף דמטלטלין מצד מעלת כח הקנייה, דרק בזה עדיף מטלטלין מקרקעות כיון דחריף טפי, משא"כ אי מצד מעלת השתמשות בגוף הא עדיף קרקע ממטלטלין, ואמאי מצי משלם מטלטלין ולא קרקע.

קכ"ו) ובפדיון עבד עברי, לענין ספק הראשון נראה דלכו"ע כסף הוא המטרה, ושוה כסף מהני רק מצד

מפתח

תנ"ך

שמות

כב ד, מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם יא, מז
כ"ב כ"ד, כסף תלוה את עמי וגו' לז

תלמוד בבלי

ברכות

מ"ז: גמ' מעשר שני וכו' רחמנא אמר וצרת הכסף בידך, כסף שיש עליו צורה ט
מ"ז: הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף וכו' רחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו
ט, מב, מז, מט, עא, עב

שבת

קכ"ח. תוד"ה ונתן, נימא כסף דוקא, וכ"ת דשוה כסף וכו' אפילו קרקע נמי, ומנלן למעוטי קרקע . מח, עא

עירובין

ל"א: תוד"ה ונתן, ואף על גב דבעלמא שוה כסף ככסף, הכא איכא מיעוטא דדרשינן האי קרא בכלל ופרט
וכלל מח, עב

פסחים

ל"ב. רש"י ד"ה לפי, בגזלן וכו' כיון דלא קפיד רחמנא אתשלומין וכו' ישיב לרבות אפילו שו"כ וכו' לפי
דמים משלם כב, מא
ל"ה: תוד"ה שחילל, אי כסף משמע ליה דווקא, נימעוט שוה כסף, ואי יליף משיב דשוה כסף ככסף, אפילו
קרקע נמי מז, עא

כתובות

פ"ו. גמ' לבעל חוב מסלקינן ליה בזווי וכו' כי דיניה ל
פ"ו. תוד"ה לבע"ח, אומר רבינו תם דג' דינין חלוקים למלוה ולניזק ולשכיר, לבע"ח אית ליה זווי לא מצי
לסלוקי בארעא לא
פ"ו. תוד"ה לבע"ח, ובשכיר אפי' לית ליה זווי אמרי' ליה זיל טרח וזבין ואייתי זווי לג
פ"ו. רש"י ד"ה ודאי, המלוה עיקר סמך שלו על הקרקע סט

גיטין

ג. גמ' אמר עולא דבר תורה בעל חוב בזיבורית שנאמר בחוץ תעמוד והאיש וגו' לב
סה: גמ' חמרא לא קאמר, דמי חמרא לא קאמר סג

ס"ו. תוד"ה דמי חמרא, כי אמר דמי חמרא בעי למימר שיהא היין קנוי לו לדמיו. סג

קידושין

- ב. מתנ' האשה נקנית בשלש דרכים וכו' ובית הלל אומרים בפרוטה ובשוה פרוטה. כז
- ב. תוד"ה בפרוטה, וא"ת ומנא לן דשוה כסף ככסף וכו'. נג
- ב. תוד"ה בפרוטה, ופדיון הבן וכו' מנא לן דשו"כ ככסף. י
- ב. תוד"ה בפרוטה, אין פודין הקדש ומעשר שני בשטר. י
- ב. תוד"ה בפרוטה, דהוה אמינא עבד דומיא דנזיקין, ואם מיקני בקרקע ליבעי מיטב. ל
- ג. גמ' ס"ד אמינא הואיל וגמר קיחה קיחה משדה עפרון מה בשדה מקניא בחליפין אף אשה נמי מקניא בחליפין. סה
- ה. גמ' מה לכסף שכן פודין בו הקדש ומעשר שני. כח, מט
- ה. גמ' תאמר שטר שאין פודין בו הקדש ומעשר שני דכתיב ונתן הכסף וקם לו. י, מז, עא
- ה. תוד"ה שכן, דאדם יוכל לקדש אשה בקרקע ואינה מתגרשת בקרקע. כח, מט
- ו. תוד"ה דארווח, כיון שהוא נותן לה זה פרוטה בקידושין, ולא נתן לה כלום, הוי כאילו נתנה לו פרוטה ממש. נט
- ז. גמ' ההוא גברא דאקדיש בשיראי. מב
- ז. רש"י ד"ה אי, דאמר התקדשי לי בחמשים זוז, והרי לך אלו בדמיהם. מב
- ח. גמ' ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף. כט, פ
- ח. גמ' אמר רב אשי לא אמרן אלא כגון רב כהנא דגברא רבה הוא ומיבעי ליה סודרא ארישיה. נג, עה
- ט"ז. גמ' תנא וקונה את עצמו בכסף ובשוה כסף ובשטר. ל
- ט"ז. גמ' שוה כסף נמי ישיב גאולתו אמר רחמנא לרבות שוה כסף ככסף. כט, פ
- ט"ז. גמ' אילימא דכתב ליה שטרא אדמיה היינו כסף. טז
- י"ח. גמ' דכתבנא ליה שטרא אדמיה, אמאי, נקיט מרגניתא בידיה יהיבנא ליה חספא. טז
- כ"ו. מתנ' נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות. סט
- כ"ו. רש"י ד"ה בחבילי, שהגבהת שלשה טפחים הגבהה היא דנפקא ליה מתורת לבוד. סה
- מ"ז. רש"י ד"ה להוצאה ניתנה, הלוח וכו' אינו חייב להעמידה בעיסקא שתהא מצויה בכל עת שיתבענו. לו
- מ"ז. גמ' התקדשי לי בשט"ח וכו' באשה קמיפלגי וכו' ומר סבר אשה נמי לא סמכה דעתה. כח, מז
- נ"ב. תוד"ה המקדש, דהתם יכול ליטול שכר מדיבורו, והוי כאילו נתן לה פרוטה. ס

בבא קמא

- ב. מתנ' וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ. יא
- ו. רש"י ד"ה שור, ושדה הקדש נמי דהוי לצורך בדק הבית, או המקדיש פודהו לאלתר, או מוכרין אותו לאלתר לאחר. סד
- ז. גמ' רמי ליה אביי לרבא כתיב מיטב שדהו וכו' והתניא ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין.
- ז. גמ', והתניא ישיב לרבות שוה כסף ואפ' סובין. י, כג, נה, עח, עט
- ז. רש"י ד"ה ישיב, כסף ישיב לבעליו וכו', ישיב דכתב רחמנא למה לי וכו', לרבות כל השבות. פא
- ז. כל מילי מיטב הוא, דאי לא מזדבן הכא מזדבן במתא אחריתי, לבר מארעא.
- ז. רש"י ד"ה מכל מקום קשיא, מיטב וישיב דמרכי סובין. פ
- ט. גמ' רב הונא אמר או כסף או מיטב וכו' ישיב לרבות שוה כסף וכו' בדלית ליה, כג, נה, עח, פ, פב, פג
- ט. גמ' מהו דתימא אמרינן ליה זיל טרח זבין ואייתי ליה כסף קמ"ל. כט

ט.	תוד"ה משהחזיק, ובלא נתן מעות איירי, דאי בנתן מעות איירי אפי' באחריות נמי..... לד
ט.	תוד"ה רב הונא, ור"ת וכו' מפרש שיש ג' דינין וכו', וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלקו אלא בזוזי..... לא
ט.	תוד"ה רב הונא, וב"ח אי אית ליה זוזי לא מצי לסלקו אלא בזוזי וכו', ולוקח שנמצא מקחו מקחו טעות כמו כן דינו..... לד
ט.	תוד"ה רב הונא, ופועל אי לית ליה לבעל הבית זוזי אמר ליה זיל טרח וזבין ואייתי זוזי..... לג
י:	גמ' אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה וכו' דידיה מבעיא..... כב
י"א.	גמ' אמר שמואל אין שמין לא לגנב ולא לגזלן אלא לנזקין..... כ
י"א.	רש"י ד"ה אלא לנזקין, שמין כדכתיב והמת יהיה לו..... כ, כב
י"א.	תוד"ה אין שמין, ישלם בהמה שלימה וכלים מעולים וכו' ואע"ג דקיי"ל ישיב לרבות שו"כ וכו' גנב וגזלן שאני..... כ
י"ד:	גמ' אלא אמר רב אשי שוה כסף ולא כסף, והני כולוהו כסף נינהו..... יט, מה, סט, עג
י"ד:	גמ' והתניא ישיב לרבות שוה כסף ואפילו סובין..... פ
י"ד:	רש"י ד"ה כסף נינהו, דמצי לאמטויינהו ומתא למתא ומזדבני..... יט, מה, סט, עג
ל"ג.	מתני' שני שוורין תמין שחבלו זה את זה משלמין במותר חצי נזק..... לה
ל"ג.	תוד"ה שני שוורים, וי"ל אצטריך שלא תאמר כיון דאית ליה יוחלט השור לניזק, אם כן שורו של זה קנוי לזה..... לה
מ"ו:	תוד"ה ה"ג, ואור"ת שיש ג' דינים וכו', דבעל חוב אי אית ליה זוזי לא מצי לסלוקי בשאר מילי כדפי'..... לא
מ"ו:	תוד"ה ה"ג, ובשכיר אפי' לית ליה זוזי אמרינן ליה זיל טרח ואייתי זוזי..... לג
ס"ו.	תוד"ה הכא, לא היה קונה לענין זה שלא יצטרך להשיב ולהפטר לגמרי וכו' מ"מ וכו' לא יתחייב לשלם כי אם דמים..... סג

בבא מציעא

ז:	תוד"ה ויחלוקו, ואין חולקין את החוב כמו שכתבו בשטר אלא כמו ששוה לו למכור..... יא
י"ד.	תוד"ה עד, לימא ליה שקול ארעא בזוזך אפי' אית ליה זוזי לפי המפרשים וכו' מצי לסלק ליה לבע"ח בשאר דברים..... לא, לז
מ"ד.	מתני' כל המטלטלים קונין זה את זה..... סו
מ"ד.	רש"י ד"ה כל, בין בתורת חליפין שהחליף אלו באלו וכו' בין בתורת דמים, בכמה תתן לי את שלך בכך וכך..... סו
מ"ה:	ד"ה ליישנן, מכר סחורה אינו מורידו לשומא כלל, אלא שנותן לו מעות כמו שהתנה, ומאותה מטבע שהתנה..... לג
מ"ז.	גמ', חליפין ומקפיד עליהן מאי וכו' אטו חליפין בשופטני עסקינן דלא קפדי, אלא כל חליפין מיקפד קפדי וקנה..... סו
מ"ז.	רש"י שם ד"ה בשופטני, דלא קפדי לדעת שיהו שוות קצת דמים, שייטב בעיניו לתת לו את שלו כנגדו..... סו
מ"ז.	תוד"ה כל חליפין מיקפד קפדי, שיהו שוין קצת..... סו
מ"ז.	גמ' גאולה זו מכירה וכו' תמורה זו חליפין..... סז
נ"ד.	גמ' ונתן לכהן את הקדש דבר הראוי להיות קודש..... כו
נ"ד.	תוד"ה ונתן, אי כסף דוקא מטלטלין נמי לא, ואי גמרי' וכו' ישיב לרבות שוה כסף ככסף, א"כ קרקע נמי..... מה, עא

ס"ג.	גמ' מה לי הן מה לי דמיהן	לח
ס"ג.	רש"י ד"ה שמע מינה, דמה לי מקבל הן עצמן ומה לי דמיהן	לח
ס"ג:	תוד"ה ופוסקין, מה לי הן וכו', ויכול לפרוע לו דמים כמו שיכול לפרוע לו חטין משום דמן החטין	
	יכול למצוא דמים	לח
צ"ו:	גמ' ההוא גברא דשאל נרגא מחבריה ואיתבר וכו' א"ל זיל שלים ליה נרגא מעליא	כ
צ"ו:	רש"י ד"ה דינא הכי, שישלם לו כלי עשוי ומתוקן, והתנן וכו' ששמין לו הנבילה וכו' ועליה מוסף	
	ומשלם דמיהן	כ
צ"ו:	תוד"ה זיל, נראה לרבינו שמואל דאפי' גנב וגזלן משמע שיכולין לפרוע סובין כמו מזיק	כב
קי"ח.	מתנ' השוכר את הפועל לעשות עמו בתבן ובקש וכו' ואמר לו טול מה שעשית בשכרך, אין שומעין	
	לו	לב, מ
קי"ח.	גמ' דאמרי אינשי ממרי רשותיך פארי אפרע	לב, מ
קי"ח.	רש"י ד"ה אין, בכל דוכתי אית ליה שו"כ ככסף, הכא גבי פועל כל תלין שכרו כתיב מאי דאתני בהדיה	
	משמע	לב, מ

בכא בתרא

ע"ט.	רשב"ם ד"ה לא, דקדשי מזבח חשיבי מקדשי בדק הבית, וקדשי בדק הבית חשיבי מקדשי דמים ...	סה
פ"ו.	רשב"ם ד"ה במשיכה, דהגבהה קונה בכל מקום ובכל דבר, דמשהגביהה הניחה ברשותו	סה
צ"ב:	תוד"ה אי, וה"ר חיים כ"ץ זצ"ל פירש דאפילו בע"ח אע"ג דאית ליה זוזי לא משלם ליה אלא מה	
	שירצה	לא
צ"ב:	תוד"ה אי, בפועל אפי' לית ליה זוזי א"ל זיל טרח ואיתי זוזי וכו', דבע"ח אי אית ליה זוזי לא מצי	
	לסלוקי בשאר מילי	לג

שבועות

ד:	רש"י ד"ה חוץ, היה חייב לו אדם בשטר ה' סלעים, ונתן זה אותו שטר לכהן בפדיון בנו	יז
----	---	----

בכורות

נ"א.	מתנ' אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא בקרקעות	י, נג, עד
נ"א.	גמ' רבי אומר בכל פודין בכור אדם חוץ מן השטרות	י, נג, עד

ערכין

כ"ז.	מתנ' שהקדש נפדה בכסף ובשוה כסף	ט, מב, מז, ע
כ"ז.	גמ' והא קי"ל דשוה כסף ככסף	מב, עא

רבינו חננאל

ב"ק י"א.	ד"ה אמר שמואל, כגון שגנב ראובן משמעון וכו', משלם לו כלי כעין הכלי שגנב או גזל	כ
----------	---	---

רב האי גאון

	ספר המקח שער י"ג, ומטבע מ"ט לא, מפני שהיא אינו מקח וממכר כשאר סחורה, אבל היא דמי' לכל	
	סחורה	סז

רי"ף

	שו"ת הובא בש"מ לב"מ מ"ו: אם יש בחליפין אונאה אם לא	סו
--	--	----

ר"י מיגש

שו"ת הובא בש"מ לב"מ מ"ו: החליף עם חברו סחורה בסחורה, מבלי שישומו אותם בדמים כלל, אין וכו' טענת אונאה..... סו

רמב"ם

הל' דעות

ה' י"ב, ישים מגמתו להצליח נכסיו ולהחליף הכלה בקיים..... סט

הל' אישות

ד' י"ט, קידשה וכו' בכלי וכיוצא בו שווה פחות מפרוטה הרי זו מקודשת בספק וכו' שמא דבר זה שו"פ במקום אחר..... סב

הל' בכורים

י"א ז', (וכ"מ שם), נתן לו כלי שאינו שווה בשוק חמש סלעים וקבלו הכהן בחמש סלעים הרי בנוי פדוי... עה

הל' מעילה

ז' ו', נוטל פרוטה של חולין, או כלי כל שהוא, ואומר פרוטה של הקדש בכל מקום שהיא מחוללת על זה..... מג, עד

הל' גניבה

א ט"ו, גנב כלי וכו' רואין כמה היה שווה הכלי ומשלם לבעלים שנים בדמיו, והכלי השבור יהיה לגנב.... כא
ב ט"ו, גזל כלי וכו' משלם דמיו והכלי השבור של גזלן..... כא

הל' טוען ונטען

ג' ה', הכלים אין משערין את דמיהן, ואפילו הן עשר מחטין בפרוטה, וטענו שתי מחטין הודה באחת וכפר באחת חייב..... סב

ראב"ד

הובא בש"מ ב"מ ה. ד"ה והראב"ד, דלא תבע מיניה דמי היזק החפירות, אלא שיחזור וימלא אותן פד השגות טוען ונטען ה' ב', נראין דברים שתבעו למלאות החפירות ולהשוות החפירות..... פד

תוס' רבינו פרץ

ב"ק י"א. הגנב והגזלן ישלמו דמי החי לבעלים והנבלה תהיה להם, והקשה רבי שמואל והלא כל מילי מיטב הוא..... כב, כג

תוס' הרא"ש - קידושין

- ב. ד"ה בפרוטה, וא"ת מנ"ל דשוה כסף ככסף..... נ
- ה. ד"ה מה, דשמא אין אשה נקנית בקרקע, ואפי' את"ל דנקנית, י"ל כיון דמכח כסף היא מתקדשת וכו'..... מט
- ו: ד"ה דארווח, פרש"י שאמר לה התקדשי לי בהנאה זו שאת היית נותנת פרוטה לאדם שיפייסני על כך..... ס
- נ"ב: ד"ה המקדש, דהתם ראוי ליטול שכר על פעולה זו, הילכך הוי כאלו יהב לה שכר הפעולה..... ס

אור זרוע

- ב"ק י"א. ישיב לרבות שו"כ וכו' לבר מגנב וגזלן וכו' צריך להחזיר או גזילה או דמיה דמה לי הן ומה לי דמיהן..... כא

רי"ז

- ב"ק פ"ק אות ל"א וז"ל, הגנב והגזלן וכו' משלמין לבעלים בהמה שלמה כמו שגנבו או שגזלו וכו' או דמיהן..... כא

רמב"ן

קידושין

- ב. קידושי כסף מגלן, דכתיב כסף השדה, נימא כסף דוקא, שוה ככסף מנ"ל..... נח
- ג. ד"ה למעוטי חליפין, ומדין כסף הוא שריבה אותן הכתוב, מה כסף שמחליף הקרקע בו וקונה, אף חליפין..... סה
- ו: שחוק לפני וכו' אם יש בו שו"פ מקודשת וכו', והערמת רבית הוי ולא רבית גמורה, דלא קץ מידי ולא מידי שקיל מינה..... סא

שבועות

- ל"ט: ד"ה ומה, וכן לענין קידושין, ושאר הפרוטות שבמשנתנו, אין כלים יוצאין למה שהן..... סב
- הל' בכורות, אמר רב אשי לא אמרן אלא רב כהנא דגברא רבה הוא..... עז

רשב"א

חידושים

- קידושין ב. כל מקום שנאמר כסף גבי קנין ש"כ בכלל כסף, כיון דהא ניחא להו הכא..... נח
- קידושין ג. ד"ה למעוטי, דכל כסף חליפין הם, שמחליף בהם הקרקע וקונה..... סה
- קידושין ח. בעינן שיהיה דרך כהן המקבלו להתייקר בכך..... עז
- קידושין ט"ג. אע"פ שאין שכירותו בעין וכו' והיא נהנית ממנו עכשיו שהוא נותנו לה, רואין אותו כאלו הנאתו בעין ומתקדשת בו..... סא
- ב"ק י"א. בגנב וגזלן לא כתב רחמנא כסף ישיב אלא צריך לשלם הגניבה והגזילה כעין שהיו..... כא
- ב"ק פ"ט. כל מה שאין לו ממש מילי נינהו ואין גוביינא דבי דינא במילי..... יד
- בבא בתרא י"ג. אילימא דכתב שטרא אדמיה היינו כסף וכו' קמיירי וכו' מדעת האדון..... יז
- שבועות ל"ט: ד"ה ה"ג, ואפשר דאפי' לענין קדושין כן, וכמו שקונין בכלי אף על פי שאין בו שוה פרוטה..... סב

רשב"א - שו"ת

ח"א, ס' תתקי"ד, אין גביית בית דין בשטרי חוב, לפי שאין גופן ממון ומילי נינהו, ומילי בגוביינא דבי דינא לא אתו יד
 ח"א, ס' תתקפ"ט, דוקפן במלוה כפרעון דמי וכו' כי כבר נפרע חוב הראשון לד
 ח"א, ס' אלף קי"ב, השטרות אין גופן ממון שיהיה נגבין בתורה גוביאנא כשאר מטלטלין, שהראיה שבהן אינן נגבית יד
 המייוחסות ס' כ"ג, אין ב"ד מגבין שט"ח וכו', אבל בודאי שמשועבדים הם לבעל חוב יד

ריטב"א

בבא מציעא מ"ה: לוקח אינו מורידו לשומא לג
 שבועות מ"ב: ד"ה אבל הראב"ד, חפר בה שיחין ומערות אינו יכול לטוענו מילוי החפירות כלל, אלא נזק בעלמא פד

נימוקי יוסף

ב"ק ד': בדפי הרי"ף, אם גנב או גזל בהמה או כלי ונפחת אצלו וכו' משלם בהמה וכלי מעליא והשכרים שלו כא

בעל התרומות

שער ד' חלק ב' אות ד' וה', אם רוצה מלוה ליטול קרקעות ולא חובות, או מטלטלין ולא חובות הרשות בידו יג, עב
 שער ד' חלק ב' אות ה', כיון שאין גופן ממון אין נפרעין מהן, שיש וכו' לאגבויי מאי דחריף טפי למזבן. יט, מה

רא"ש

חידושים

סוכה פרק ג', ס' ל', דחזרת דמים הויא חזרה וכו' דאמר' מה לי הן ומה לי דמיהן לח
 קידושין פרק א', ס' כ',
 חזרת דמים הויא חזרה וכו' כיון שהחזיר לו דמים ויכול לקנות בהם שור אחר כיוצא בזה לט
 ב"ק פרק א' ס' ה',
 אית ליה לדידיה כמה טריפות יהיב ליה וכו', ואי איתא לדרב הונא וכו' אצטריך קרא היכא דאית ליה כסף או מיטב כג
 ב"ק פרק א' ס' ה',
 ולענין פריעת ב"ח נראה לי אי אית ליה ללוה מטלטלי ומקרקעי כפינן ליה למיתב ליה מטלטלי ... לב
 ב"ק פרק א' ס' י"א,
 גנב וגזלן שצריך לשלם לו בהמה וכלים שלימים וכו' ומיהו מעות יכול ליתן לו דמה לי הן ומה לי דמיהן וכו', אבל לא דבר שיצטרך לטרוח ולמוכרו ולקנות בדמים כעין שגזל כא, כה, לט, מא, נא, עח
 ב"ק פרק א' ב"מ פרק ה', ס' ז',
 חשבינן כשנותן לו חטין כאילו מעות מוכנים בידו וכו' משום מה לי הן מה לי דמיהן נב

שו"ת

כלל ו' ס' י"ט, שאני גט משום דלצעורה קא מכוין וכו' אע"ג דבכולי גמרא קיימא לן שוה כסף ככסף לט
 כלל ל"ה ס' ב', דחזרת דמים וכו' כיון שהחזיר לו הדמים ויכול לקנות בדמים שור כיוצא בזה וכו' מה לי הוא מה לי דמיו לט

כלל צ"ח, ס"ק ז, ישומו ב"ד וכו' כל שטר לפי שווי, לפי קירוב הזמן וריחוק הזמן ולפי נכסי הלוח והערבון ובטחון החוב

טור - חו"מ

ס' ק"א, י"א יש ללוח שטרי חובות וכו' יכול להגבותם וכו' וישומו אותם כפי מה שהוא הלוח אם הוא אלם, וכפי מה שהם נכסיו עדית או זיבורית..... יג.

ס' שנ"ד ס"ק ה',

גנב כלי וכו' אין אומרים יתן לבעלים השברים וישלים עליהם אלא וכו' יתן כלי שלם או דמיו כא

ר"ן - קידושין

א. בדפי הרי"ף, אשכחן כסף, אבל שוה כסף מנא לן וכו'

א. בדפי הרי"ף, גבי עבד סד"א כיון שמגרע פדיונו ויוצא בעל כרחו של רבו, דלימא ליה רביה זיל טרח

וזבין ואייתי לי

א. בדפי הרי"ף, איכא מאן דאמר דאע"ג דשוה כסף ככסף לענין קדושין ה"מ מטלטלין אבל קרקעות

לא

א. בדפי הרי"ף אפשר דכיון דבעינן בהו כלי וכו', דבר חשוב הוא אף על פי שאינו שו"פ וכו' ובכלל כי

יקח ניהו

ב: בדפי הרי"ף, וכי ארווח לה זימנא הערמת רבית הוי ולא רבית גמורה, דלא קץ לה מידי ולא מידי שקיל

מינה

ס

שלחן ערוך

יורה דעה

סי' ש"ה ס"ק ה' (וט"ז שם), נתן לו כלי שאינו שוה בשוק ה' סלעים וכו' הרי בנו פדוי, והוא שישוה

ה' סלעים לשום אדם

חושן משפט

ס' ק"א ס"ק ה',

יש ללוח שטרי חובות על אחרים יכול להגבותם לו, וישומו אותם כפי מה שהוא הלוח אם הוא אלם,

וכפי מה שהם נכסיו עדית או זבורית..... יג, טו

ס' ק"א ס"ק ו',

י"א דבמוכר סחורה אינו מורידו לשומא כלל, אלא שנותן לו מעות כמו שהתנה

ס' שנ"ד ס"ק ה',

גנב כלי וכו' אין אומרים יתן לבעלים השברים וישלים עליהם, אלא וכו' יתן כלי שלם או דמיו כב

מהרלב"ח

שו"ת קל"ד,

ע"מ שתתן לו בגד וכו' פלוני, ונתנה לו כל דמים שבעולם וכו' שלא תהיה מגורשת וכו' אין השכל

סובלו

מג

פרישה

חז"מ ס' ק"צ ס"ק ב',
זקף עליו השאר במלוה דהוי כאילו כבר קבלו ממנו לד

סמ"ע

חז"מ ס' ק"צ ס"ק א',
דהא קנין כסף נלמד משדה עפרון, וכסף הנזכר בשדה עפרון היה דמי שיווי השדה סה

ש"ך

חז"מ ס' ק"א ס"ק ג',
לא מסתבר כלל שישלם לו בע"כ בשטרות וכו' ושיתבע את הלויים, והלא הוא אין לו עסק עמהם טו

קצות

ס' ק"א ס"ק ג',
הרי דאפילו במוכר סחורה מורידו לשומא לד
ס' שנ"ג ס"ק ב',
וביאוש דאבידה וכו' אינו קונה קנין גמור וכו' אלא לקנות גוף החפץ, אבל לענין הדמים לא קני
לה סד

אבני מילואים

ס' כ"ז ס"ק ג',
ותיפוק ליה דגבי נזיקין נמי דאע"ג דהניזק אינו מרוצה בש"כ, ורוצה כסף דוקא, יהיב ליה ש"כ ... נח
ס' כ"ז ס"ק ד'
ד"ה ולכן נראה, גבי איצטלא לאו מתורת שוה אתינן עלה דהא היכא דאיתי' בעינא לא מהני נתינת
דמים מד
ס' כ"ז ס"ק ד',
היכא דנאבד ולית' בעין אמדינן דעתי' דאין רצונו שבשביל כך יתבטל תנאו אלא יטול את דמיו .. מד
ס' כ"ז ס"ק ד',
היכא דלא גלי לרבות ש"כ אינו ככסף וא"כ וכו', התם דצריך לשלם כעין הכלי שגזל מנ"ל לרבות שוה
כלי נא

בית הלוי

שו"ת ס' כ"ג ד"ה אמנם, גבי פדיון הבן וכו' במה שכתב השט"ח לא הוסיף ולא חידש עליו שום דבר יז

קובץ שיעורים

קידושין ב. תוד"ה בפרוטה, ישיב לרבות שוה כסף אפי' סובין, וגירסא אחרת ואפילו סובין, ונ"מ גדולה פ

